

นาฏกรรมมอญรำ
Mon Ram Dramatics Art

โดย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์บุญศิริ นียมทัศน์ และคณะ

รายงานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก
สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม
ประจำปีงบประมาณ 2550

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยเรื่อง “นาฏกรรมมอญรำ” ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม ประจำปี 2550 ผู้วิจัยขอขอบพระคุณอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

การทำวิจัยฉบับนี้ผู้วิจัยเก็บข้อมูลเพิ่มเติมจากงานรำมอญเกาะเกร็ดในปี พ.ศ.2543 จึงมีข้อมูลและรูปภาพข้อมูลปรากฏทั้งจากอดีตจนถึงปัจจุบัน

กราบขอบพระคุณคณะร่วมวิจัยรองศาสตราจารย์ธีรยุทธ สุนทรา ดร.สุวรรณิ ชลานุเคราะห์ ดร.ศุภชัย จันทรสุวรรณ คุรุมะลิ วงศ์จำนงค์และคุณพิศาล บุญผูก ที่กรุณาให้ข้อเสนอแนะข้อมูลเกี่ยวกับงานวิจัยทำให้การวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

กราบขอบพระคุณพระมหาช่วง อุ่เจริญ ให้คำแนะนำภาษามอญ ข้อมูลเกี่ยวกับเพลงและท่ารำและเครื่องดนตรี

กราบขอบพระคุณครูสุนทรี ลำไยทอง ครูเชื่อน เตมีรักษ์ ครูจำหน่าย ทองเพชร และครูทิพวรรณ สงวนนาม ข้อมูลในการฝึกหัดท่ารำและถ่ายทอดท่ารำ 12 เพลง ตลอดจนข้อมูลการแสดงเพื่อบันทึกวีดิทัศน์และบันทึกภาพ พร้อมทั้งอำนวยความสะดวกในการเก็บข้อมูลภาคสนาม

กราบขอบพระคุณนายแพทย์สุเอ็ด คชเสนี นายอรัญ รนขาว ที่กรุณาให้ข้อมูลทำนองเพลงมอญรำ อาจารย์ไกรฤทธิ์ กันเรือง อาจารย์ระดับ 8 วิทยาลัยนาฏศิลป์ กรมศิลปากร บันทึกโน้ต 12 เพลง สัตว์แพทย์หญิง มณีสีลา นิยมทัศน์ บันทึกภาพ ประกอบงานวิจัยและคุณสุภา กิจวรเกียรติ จัดพิมพ์รูปเล่มในครั้งนี้

กราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.ณรงค์ชัย ปิฎกฤษต์ อาจารย์ที่ปรึกษาโครงการให้ความอนุเคราะห์ตรวจสอบงานอย่างละเอียด พร้อมทั้งให้กำลังใจในการทำงานวิจัยครั้งนี้จนสำเร็จลุล่วงอย่างสมบูรณ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์บุญศิริ นิยมทัศน์และคณะ

ชื่อเรื่อง : นาฏกรรมมอญรำ
 ชื่อผู้วิจัย : ผู้ช่วยศาสตราจารย์บุญศิริ นิยมทัศน์ และคณะ

บทคัดย่อ

งานวิจัยฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมาและรูปแบบของมอญรำ

12 เพลง ตำบลเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ในปี พ.ศ. 2550-2551 โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสารการสัมภาษณ์ ตลอดจนการฝึกหัดของผู้วิจัยกับผู้เชี่ยวชาญในตำบลเกาะเกร็ด

ผลการวิจัยพบว่านาฏกรรมมอญรำในตำบลเกาะเกร็ด เป็นนาฏกรรมที่ชาวมอญสืบทอดมาและมีพัฒนาการเป็นของตนเอง การรำของชนเชื้อสายมอญ ซึ่งอพยพมาจากมอญตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเรื่อยมาจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ชาวมอญส่วนหนึ่งตั้งถิ่นฐานตำบลเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี โดยยึดวัฒนธรรมประเพณี ซึ่งมีนาฏกรรมมอญรำ 12 ท่า ซึ่งนิยมรำในประเพณีและพิธีการต่าง ๆ เพื่อบูชาบรรพบุรุษซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตชุมชนมอญ ในการรำผู้แสดงไม่จำกัดจำนวน และอายุของผู้รำ โครงสร้างท่ารำพบว่ามีการใช้ศีรษะ ลำตัว มือ และแขน และการใช้เท้า การใช้ศีรษะมี 3 แบบ คือ เอียงขวา เอียงซ้าย และหน้าตรง การใช้ลำตัวมี 2 แบบ คือลำตัวตรง ลำตัวโน้มเอนข้างเดียว การใช้มือมี 4 แบบ คือ มือแบ มือจับแบบไทย มือตั้งวงแบโดยใช้นิ้ว การตั้งวงมี 5 แบบ คือวงกลาง วงหน้า วงล่าง วงพิเศษ และวงบัวบาน การใช้เท้ามี 6 แบบ คือ ก้าวเท้า กระทุ้งเท้า ตบเท้า ตะเตะเท้า ย่ำเท้า และเขยิบเท้า

รูปแบบของการรำประจำแต่ละเพลงมีชื่อท่ารำประจำเพลงโดยไม่มีการ จับร้องใช้วงปี พาทยมอญบรรเลงทั้ง 12 เพลง โดยมีเครื่องดนตรีให้จังหวะหน้าทับในการเริ่มรำแต่ละเพลงตามลำดับมากที่สุด จังหวะฉิ่ง เปิงมาง และตะโพน นิยมรำเป็นแถวหน้ากระดานกระจายเต็มเวที ก่อนเริ่มรำนั่งกราบและเมื่อรำจบเพลง มอญรำทุกคนนั่งกราบอีกครั้ง เพื่อเป็นการคารวะ การเคลื่อนที่ของท่ารำมอญอยู่ในรัศมี 50-75 เซนติเมตร การแต่งกายมอญรำแต่งกายชุดประจำชาติมอญ ใช้สีสไปตามโอกาสของงาน ผู้แสดงจำนวน 4-12 คนขึ้นไป จัดแสดงในตอนบ่าย หรือตอนค่ำ ใช้เวลาในการรำไม่เกิน 1 ชั่วโมง สถานที่สำหรับรำเป็นลานกว้างหน้าบริเวณที่จัดงาน

นาฏกรรมมอญรำในอดีตมีการถ่ายทอดฝึกหัดกันในระบบเครือญาติ ในปัจจุบันมีการสืบทอดนาฏกรรมมอญรำโดยอาศัยระบบการศึกษาและจัดการเผยแพร่ในงานวัฒนธรรมประเพณีและพิธีกรรมสำคัญ

Title : MON RAM DRAMATICS

Author : MRS. BUNSIRI NIYOMTAS, et al.

ABSTRACT

The purpose of research was to investigate the historical background and patterns of the 12 Mon Rum in Tambon Koh Kred, Nontaburi Province in 2006-2007. The data collection was conducted by studying existing documents and conducting interviews, as well as by participating in actual training with experts in Tambon Koh Kred.

The findings of the study reveal that the 12 Dances Mon in Tambon Koh Kred is one form of the dances of the Mon people who have immigrated in Thailand since the Ayudhya until Rattanakosin period, one part of them had immigrated in Tambon Koh Kred, Nonthaburi. They have performed the 12 Mon Rum in their ceremonies and traditional rites to pay homage to their ancestors. This is a way of Mon folklore. There is no limitation in terms of the number of dancers and their age. As regards the structure of the dances, it has been found that the head, body, hands, arms, and feet are used with variation. There are 3 ways of using the head- tilting it to the right, tilting it to the left, and holding it upright looking straight ahead. There are 2 ways of posing the body- upright or inclined to one side. In addition, there are 4 ways of arranging the hands, namely, flat, Thai-styled crimp, and flat with the fingers pointing upward. There are 5 ways of arranging the arms - in a circle called central circle, front circle, bottom circle, special circle, and blooming-lotus circle. Finally, the feet of the dancers can be moved in 6 different steps- stepping, pounding, swatting, touching, trampling, and inching.

With regard to the dances, there is only one set of postures specifically for each of the 12 songs. Before start dancing the main musical instruments to fix the rhythm are Ching, Tapone and Poeng Mang. They performed with music but without a singer. When performing the dance, the dancers stand in a row along the full length of the stage, sit and prostrate themselves at the beginning and the ending of the dances - to pay respect to the audience. The radian of dancers' movements are about 50–75 cm. They wear their national costume as they dance. The colors of their shawls are according to the occasion. The number of the dancers range from 4 to 12 or more, and the dance is generally performed in the afternoon or evening on a ground in front of the venue where the ceremony is being held. The dances take approximately no longer than one hour.

The 12 Mon Rum Dramatics Art in Tambon Koh Kred has been passed on for generations with its own unique evolution. Therefore, attempts should be made to study, preserve, and continue this precious tradition for years to come.

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ.....	ก
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ข
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ค
สารบัญ.....	จ
สารบัญภาพ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	2
ขั้นตอนและวิธีการดำเนินงาน.....	4
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	5
ประโยชน์จากผลงานการดำเนินการวิจัย.....	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	6
บทที่ 2 ประวัติความเป็นมาชุมชนมอญเกาะเกร็ด.....	7
ประวัติความเป็นมาของกลุ่มชน.....	7
อาชีพ ภาษาและความเชื่อ.....	17
ประเพณีและวัฒนธรรมการแสดง.....	22
นาฏกรรมมอญรำ.....	37
สรุป.....	47
บทที่ 3 มอญรำเกาะเกร็ด.....	49
มอญรำเกาะเกร็ดแบบดั้งเดิม.....	49
มอญรำเกาะเกร็ดแบบปัจจุบัน.....	54
วิเคราะห์ท่ามอญรำ.....	68
จำแนกบทเพลง.....	79
สรุป.....	110

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 องค์ประกอบของนาฏกรรมมอญรำเกาะเกี๊ยะ.....	116
เวลาและสถานที่.....	118
โอกาส.....	118
เครื่องดนตรี.....	120
เพลง.....	128
เครื่องแต่งกาย.....	129
ผู้แสดง.....	131
สรุป.....	131
บทที่ 5 สรุปและข้อเสนอแนะ.....	133
บรรณานุกรม.....	142

สารบัญภาพ

	หน้า
บทที่ 2	
ภาพที่ 1	แผนที่แสดงตำบลต่าง ๆ ในอำเภอปากเกร็ด..... 10
ภาพที่ 2	แผนที่เกาะเกร็ด..... 12
ภาพที่ 3	เจดีย์ทรงรามัญ..... 13
ภาพที่ 4	วัดปรมัยยิกาวาสวรวิหาร..... 14
ภาพที่ 5	วัดไผ่ล้อม..... 14
ภาพที่ 6	วัดเสาธงทอง..... 15
ภาพที่ 7	วัดนิมพลี..... 16
ภาพที่ 8	การตั้งบ้านเรือน..... 18
ภาพที่ 9	การทำเครื่องปั้นดินเผา..... 19
ภาพที่ 10	การประกอบอาชีพ..... 19
ภาพที่ 11	การแต่งกายชาวมอญ..... 20
ภาพที่ 12	ภาพงานบวช..... 25
ภาพที่ 13	ปราสาท 9 ยอด..... 27
ภาพที่ 14	เทศกาลออกพรรษา ตักบาตรทางน้ำและร้องเพลงเจ้าขาว..... 29
ภาพที่ 15	แม่น้ำหวาน..... 31
ภาพที่ 16	แห่งหางหงส์..... 33
ภาพที่ 17	แห่ข้าวแช่..... 34
ภาพที่ 18	มอญรำเกาะเกร็ด..... 35
ภาพที่ 19	การละเล่นสะบ้า..... 36
ภาพที่ 20	การเล่นตะแยมมอญ..... 37
ภาพที่ 21	รำผี..... 39
ภาพที่ 22	ศาลเจ้าพ่อเกษแก้ว..... 40
ภาพที่ 23	ครูปรง วงศ์จำนงค์..... 40

สารบัญภาพ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3	
ภาพที่ 1	มอญรำถวายรัชกาลที่ 8 และรัชกาลที่ 9 องค์กรปัจจุบัน..... 50
ภาพที่ 2	ภาพถ่ายคุณครูปรัก ชาวตะเคียน..... 51
ภาพที่ 3	ท่าเปริง เปริง..... 57
ภาพที่ 4	ท่าสะบะทาน 58
ภาพที่ 5	ท่าสะบะทาน..... 59
ภาพที่ 6	ท่าสะบะทาน..... 60
ภาพที่ 7	ท่าเปริง เปริงอย่างเปราะ..... 61
ภาพที่ 8	ท่าสะบะทาน..... 62
ภาพที่ 9	ท่าอะโมตะตา..... 63
ภาพที่ 10	ท่าโปดโมน..... 64
ภาพที่ 11	ท่าสะปายชนะนมจีน..... 65
ภาพที่ 12	ท่าอะเรียเต็ง..... 66
ภาพที่ 13	ท่าปู้มเประสะระ..... 67
ภาพที่ 14	ท่าปู้มเประสะเริน..... 68
บทที่ 4	
ภาพที่ 1	สถานที่รำในงานประเพณีสงกรานต์..... 117
ภาพที่ 2	สถานที่รำในงานศพพระอาจารย์หนู..... 117
ภาพที่ 3	บานหน้าต่าง โบสถ์วัดปรมัยยิกาวาสวรวิหาร..... 118
ภาพที่ 4	มอญรำเกาะเกร็ดถวายทอดพระเนตร..... 119
ภาพที่ 5	ประเพณีสงกรานต์นาคูกรรมมอญรำเกาะเกร็ด..... 120
ภาพที่ 6	นาคูกรรมมอญรำเกาะเกร็ดงานศพพระอาจารย์หนู..... 120
ภาพที่ 7	หม้อมอญวงใหญ่(ปักโมน)..... 121
ภาพที่ 8	หม้อมอญวงเล็ก (ปักโต๊ด)..... 122
ภาพที่ 9	ป้อมอญ (เปโมน)..... 122
ภาพที่ 10	ระนาดเอก (ปักมัว)..... 123
ภาพที่ 11	ระนาดทุ้ม (ปักบา)..... 123
ภาพที่ 12	เป็งมวงคอก (เป็งม้ง)..... 124
ภาพที่ 13	ตะโปนมอญ (สะเปิน โมน)..... 125

สารบัญภาพ (ต่อ)

		หน้า
ภาพที่ 14	ห้องราว (โหม่ง).....	125
ภาพที่ 15	นึ่ง (คะเด).....	126
ภาพที่ 16	ฉาบใหญ่ (ซาน โนด).....	126
ภาพที่ 17	ฉาบเล็ก (ซาน โนด).....	127
ภาพที่ 18	กระบอกไม้ไผ่กำกับจังหวะในการแสดงมอญรำเกาะเกี๋ยด.....	127
ภาพที่ 19	การแต่งกายมอญรำในงานมงคล.....	130
ภาพที่ 20	การแต่งกายมอญรำในงานอวมงคล.....	130

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1	โครงสร้างของเพลง ความหมาย ชื่อทำนองและความหมายของ ชื่อทำนองมอญรำเกาะเกร็ด..... 56
ตารางที่ 2	เปรียบเทียบเพลงมอญรำทั้ง 3 ท้องที่..... 80
ตารางที่ 3	แสดงปริมาณ โครงสร้างลักษณะเริ่มทำรำตามชนิดเครื่องดนตรีจังหวัด หน้าทับประจำเพลง..... 103
ตารางที่ 4	แสดงปริมาณชนิดเครื่องดนตรีประจำเพลงในทำนองที่มีตรงกับ จังหวัดหน้าทับเครื่องดนตรีชนิด โครงสร้าง..... 106

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยเป็นดินแดนที่ประกอบด้วยประชากรที่เป็นชนกลุ่มต่าง ๆ เช่น มอญ ลาว จีน เขก เป็นต้น บางกลุ่มชนได้อพยพเข้ามาตั้งรกรากดำเนินชีวิตอยู่อย่างมีอิสระตั้งแต่อดีตหลายชั่วอายุคน จนถึงปัจจุบันนี้กลายเป็นพลเมืองไทย

กลุ่มชนต่าง ๆ ย่อมมีนาฏกรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของตนเองสืบทอดกันมาเสมือนเป็นหลักฐานยืนยันความเป็นมาของบรรพบุรุษอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชนรุ่นหลัง สิ่งที่แสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ตามลักษณะเผ่าพันธุ์ วิถีชีวิต ค่านิยม ความเชื่อ และสภาพแวดล้อมทางสังคม ตลอดจนสะท้อนให้เห็นถึงอัจฉริยภาพการสังขมความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการ และภูมิปัญญาของบุรุษถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่า เพื่ออนุชนรุ่นหลังควรยกย่องและอนุรักษ์สืบทอดกันต่อไป

ชนชาติมอญเป็นชนชาติหนึ่งซึ่งมีภูมิลำเนาในประเทศไทย โดยมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์กล่าวถึงชาวมอญเป็นชนชาติที่มีความเจริญรุ่งเรืองที่สุดชาติหนึ่งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทั้งด้านวัฒนธรรม ศาสนาและการค้า เนื่องจากตั้งอยู่ชายฝั่งทะเล จึงมีการติดต่อกับต่างชาติโดยเฉพาะอินเดีย ความเจริญรุ่งเรือง (เอ็ด ภิรมย์, 2542:20)

ในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย ประเทศมอญเสียดังหงสาวดีแก่พม่า ชาวมอญได้อพยพจากเกาะตะมะ หงสาวดีมาในประเทศไทย

สมัยพระเจ้าตากสินมหาราช โปรดให้ครอบครัวมอญของพระยาแจ้ง ซึ่งเป็นนายทหารหัวหน้าคนมอญมาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ปากเกร็ด ภายหลังได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นเจ้าพระยามหาโยธา ในสมัยรัชกาลที่ 1 และเป็นต้นสกุล “คชเสนี”

สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยโปรดเกล้าให้เจ้าฟ้ามงกุฎ (รัชกาลที่ 4) ไปรับครอบครัวมอญซึ่งหนีภัยพม่ามาอยู่ที่ด่านเจดีย์สามองค์ เมืองกาญจนบุรีและให้เจ้าพระยาอภัยภูธร สมุหนายก รับครอบครัวมอญเหล่านั้นอยู่ที่ถนนบุรีบั้ง ปทุมธานีบั้ง เมืองนครเขื่อนขันธ์ (พระประแดงบั้ง)

สมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระราชประสงค์ให้พระบรมวงศานุวงศ์ทะนุบำรุงพุทธศาสนา พระอารามหลวงมากมาย อาทิ วัดปรมัยยิกาวาสวรวิหาร (จำลอง ทองดี, 2529 : 28) ซึ่งเป็นวัดรามัญแต่โบราณเรียกภาษารามัญว่า “เกียบู้เกียะเต็ง” แปลว่าวัดแหลม เรียกวัดปากอ่าว แปลว่าวัดแหลม ภาษาไทยเรียกวัดปากอ่าว ตั้งอยู่ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด

จังหวัดนนทบุรี ต่อมาในปี พ.ศ.2427 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงโปรดเกล้าฯ สถาปนาวัดปากอ่าวเป็นพระอารามหลวง โดยพระราชทานนามว่าวัดปรมย์ยิกาวาสวรร-วิหาร ในการเสด็จพระราชดำเนินมาฉลองพระอาราม ในการนี้มีการเฉลิมฉลองสมโภชนาฏกรรมมอญรำถวายหน้าพระที่นั่ง ดังความปรากฏแผ่นศิลาหน้าอุโบสถวัดปรมย์ยิกาวาสวรรวิหาร

นาฏกรรมมอญรำเป็นศิลปะการรำที่เป็นลักษณะเฉพาะตัวทั้งกระบวนการรำและการแต่งกาย อาจนับได้ว่าเป็นบริบทหนึ่งของสังคมมอญที่มีอายุยาวนานไม่น้อยกว่า 200 ปี มีการจัดงานประเพณีมอญที่เกาะเกร็ดในจังหวัดนนทบุรี การจัดงานแต่ละครั้งบรรดาญาติพี่น้องที่มีเชื้อสายชาวมอญ ทุกเพศ ทุกวัย ต่างแต่งกายชุดมอญ ร่วมประเพณีและมีมอญรำ 12 เพลง บริเวณลานกว้างซึ่งจัดเตรียมไว้ เป็นภาพที่สะท้อนให้เห็นความสามัคคีกลมเกลียวกันในกลุ่มชน โดยใช้นาฏกรรมมอญ เป็นการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ในสังคม เพื่อดำรงความเป็นเอกลักษณ์ของเผ่าพันธุ์

รูปแบบนาฏกรรมมอญรำ มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลาโดยนำนาฏศิลป์ไทยและนาฏศิลป์สากลเข้ามาผสมผสาน เหตุอันเนื่องมาจากความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเครื่องมือสื่อสารมากขึ้น สภาพทางสังคมเปลี่ยนแปลงไป ทำให้รำรำแสดงมีลักษณะเปลี่ยนแปลงไปบ้าง อีกสาเหตุหนึ่งสภาพความเป็นอยู่ วิถีชีวิตของกลุ่มชนเชื้อสายมอญเปลี่ยนแปลงไป เหลือแต่มอญรำ ผู้อาวุโสอายุมากขึ้น ประกอบกับประชากรชนเชื้อสายมอญมีจำนวนลดน้อยลง โดยผู้วิจัยสังเกตจากการมีส่วนร่วมกิจกรรมประเพณีต่าง ๆ ของชุมชนมอญ

อีกสาเหตุหนึ่งวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาแพร่หลายทำให้ลูกหลานชนเชื้อสายมอญไม่สนใจฝึกหัดนาฏกรรมมอญรำ

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่า ควรมีการรวบรวมข้อมูลนาฏกรรมมอญรำเพื่อเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าและกำลังจะสูญหาย โดยจัดเก็บข้อมูลรูปแบบและลักษณะวิธีการแสดงของชุมชนเชื้อสายมอญเพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นและเป็นการคุ้มครอง มรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนเชื้อสายมอญ โดยอาศัยหลักฐานทางเอกสาร ตำรา งานวิจัย การสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์ และการมีส่วนร่วมกับชุมชน

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ การอพยพและการตั้งถิ่นฐานของชุมชนเชื้อสายมอญในประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาวิถีชีวิตประเพณี วัฒนธรรมของชุมชนเชื้อสายมอญที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการแสดงในชุมชน
3. วิเคราะห์ทำรำและจำแนกบทเพลง

คำถามหลักในการวิจัย

1. นาฏกรรมมอญรำคืออะไร มีรูปแบบและลักษณะวิธีการแสดงอย่างไร ในแต่ละชุมชน เชื้อสายมอญในประเทศไทย
2. นาฏกรรมมอญรำมีส่วนเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชุมชนมอญอย่างไร
3. นาฏกรรมมอญรำมีการสืบทอดโดยใครเป็นผู้อนุรักษ์
4. ปัจจุบันนาฏกรรมมอญรำมีการเผยแพร่ในโอกาสอะไรบ้าง

สถานที่ดำเนินการวิจัย

ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

ระยะเวลาดำเนินการโครงการ

1 ปี ตั้งแต่เดือนมิถุนายน 2550-พฤษภาคม 2551 (หลังทำสัญญา)

แผนการดำเนินงานตลอดโครงการ

กิจกรรม/ขั้นตอนการดำเนินงาน	2550							2551					
	มิย.	กค.	สค.	กย.	ตค.	พย.	ธค.	มค.	กพ.	มีค.	เมย.	พค.	
1.จัดทำโครงการศึกษา	←→												
2.ค้นคว้า รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	←→												
3.ศึกษาและเก็บข้อมูลภาคสนาม	←→												
4.เรียบเรียงข้อมูลที่ได้มา								←→					
5.วิเคราะห์จัดทำรายงานผลการวิจัยในรูปความเรียงเชิงคุณภาพ											←→		

ขั้นตอนและวิธีการดำเนินงาน

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยทางมานุษยวิทยา แบ่งการศึกษาเป็น 2 ส่วน

ส่วนแรกเป็นการศึกษาค้นคว้าข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากเอกสาร งานวิจัยและสื่อเทคโนโลยี

ส่วนที่สอง ศึกษาข้อมูลภาคสนามด้วยการสังเกตขณะเข้าไปมีส่วนร่วมในชุมชน การสัมภาษณ์ บุคคลร่วมสมัยอย่างไม่เป็นทางการ และสัมภาษณ์เชิงลึกอย่างเป็นทางการในกรณีศึกษา

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

ข้อมูลเอกสารเกี่ยวกับชุมชนเชื้อสายมอญ มีผู้ศึกษา และจัดบันทึกบ้างนอกเหนือจากประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ข้อมูลส่วนใหญ่ใช้ประกอบการศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาเพิ่มเติมต่อเนื่องจากรามอญเกาะเกร็ด ปี พ.ศ.2543 จากการสังเกต และมีส่วนร่วมในชุมชน จากการสัมภาษณ์ผู้อาวุโสในชุมชนเชื้อสายมอญและชุมชนใกล้เคียงที่ผู้วิจัยเก็บข้อมูลภาคสนาม

ขอบเขตด้านเวลา

ในการศึกษาตั้งแต่เดือนมิถุนายน 2550 ถึง เดือนพฤษภาคม 2551

ขอบเขตด้านสถานที่

ชุมชนเชื้อสายมอญในที่นี้ หมายถึง ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. จัดทำเค้าโครงการศึกษา
2. ค้นคว้ารวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
3. ศึกษาและเก็บข้อมูลภาคสนาม
4. เรียบเรียงข้อมูลที่ได้เพื่อศึกษาวิเคราะห์
5. จัดทำรายงานการวิจัยในรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ

อุปกรณ์ในการวิจัย

1. เทปบันทึกเสียง
2. เครื่องคอมพิวเตอร์พร้อมอุปกรณ์

3. กล้องถ่ายรูป
4. เครื่องบันทึกภาพเคลื่อนไหว วิดิทัศน์ และซีดี

นิยามศัพท์เฉพาะ

นาฏกรรม หมายถึง การละครหรือการฟ้อนรำ ; (กฎ) งานเกี่ยวกับรำ การเต้น การทำท่าหรือแสดงที่ประกอบขึ้นเป็นเรื่องราว และหมายความรวมถึงการแสดงโดยวิธีไปด้วย (ราชบัณฑิตยสถาน. 2546 : 576)

มอญรำ หมายถึง คำที่ใช้เรียกผู้หญิงที่มีเชื้อสายมอญรำประกอบเสียงตะโพนเรียก ปัว-หะ-เป็น เพลงที่ใช้บรรเลง ประกอบทำรำทั้งหมด 12 เพลง มีทำรำประจำเพลง 12 ท่า ในตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี เรียกกันว่า มอญรำ ดังชื่อเพลงและชื่อทำรำประจำเพลง ต่อไปนี้

เพลงที่ 1	เพลงขาก้างหะเป็น	ทำรำ เบริง เบริง
เพลงที่ 2	เพลงกะปะซาน	ทำรำ สะปะทาน
เพลงที่ 3	เพลงค่อมทอ	ทำรำ สะปะทาน
เพลงที่ 4	เพลงชะวักตัว	ทำรำ สะปะทาน
เพลงที่ 5	เพลงชะวัก ชะนอม	ทำรำ เบริงอย่างเปราะ
เพลงที่ 6	เพลงนี้ไม่มีผู้ใดทราบชื่อ	ทำรำ สะปะทาน
เพลงที่ 7	เพลงกะยาน	ทำรำ สะโมตะตา
เพลงที่ 8	เพลงมอญคละ	ทำรำ โปดโมน
เพลงที่ 9	เพลงหะว่าย	ทำรำ สะปายชะนมจิน
เพลงที่ 10	เพลงเมียง-ปล้าย-หะเลีย	ทำรำ อะเรียงเติง
เพลงที่ 11	เพลงป้ากเมียะ	ทำรำ ปุ่มประสะระ
เพลงที่ 12	เพลงนกะมั้น	ทำรำ ปุ่ม ประ สะเริน

นาฏกรรมมอญรำ คือการรำประกอบพิธีการและประเพณี ซึ่งมีวงปี่พาทย์มอญบรรเลงทั้งหมด 12 เพลง ประกอบทำรำ 12 ท่า แสดงโดยมอญรำ ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

ประโยชน์จากผลงานการดำเนินการวิจัย

1. ได้บันทึกข้อมูลประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ประวัติการอพยพประวัติการตั้งถิ่นฐานตลอดจนวัฒนธรรมและนาฏกรรมมอญรำเพื่อให้เยาวชนและหน่วยงานศึกษาและอนุรักษ์
2. ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับนาฏกรรมมอญรำเพื่อมิให้สูญหาย
3. เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นสำหรับผู้ที่สนใจและทำการศึกษาต่อไป
4. ได้วิเคราะห์รูปแบบและลักษณะวิธีการแสดงนาฏกรรมมอญรำชุมชนมอญในอดีตถึงปัจจุบัน

การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ได้ทราบถึงประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ประวัติการอพยพ ประวัติการตั้งถิ่นฐานตลอดจนวัฒนธรรมและนาฏกรรมมอญรำ ของชุมชนเชื้อสายมอญ
2. เข้าใจถึงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนเชื้อสายมอญที่เกี่ยวข้องกับนาฏกรรมมอญรำ
3. ได้เข้าใจถึงรูปแบบและลักษณะวิธีการแสดงนาฏกรรมมอญรำในอดีตถึงปัจจุบัน

บทที่ 2

ประวัติความเป็นมาชุมชนมอญเกาะเกร็ด

เอกสารตำรางานวิจัยเกี่ยวกับเรื่องราวของกลุ่มชนเชื้อสายมอญนั้น มีผู้ศึกษาไว้หลายท่าน ส่วนใหญ่เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับสภาพสังคมของกลุ่มชนเชื้อสายมอญโดยทั่วไป ประวัติความเป็นมา ประเพณีและวัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยม พิธีกรรม ส่วนเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการรำของกลุ่มชนชาวมอญมีการกล่าวถึงน้อยมาก ในการทำวิจัยเกี่ยวกับนาฏกรรมมอญจำเป็นต้องทราบข้อมูลเรื่องราวประวัติความเป็นมาของกลุ่มชน เพื่อเป็นส่วนสำคัญเบื้องต้นเข้าใจเรื่องราวได้อย่างต่อเนื่อง ผู้วิจัยจึงแบ่งวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องตามลำดับต่อไปนี้

1. ประวัติความเป็นมาของกลุ่ม
2. อาชีพ ภาษา และความเชื่อ
3. ประเพณีและวัฒนธรรมการแสดง
4. นาฏกรรมมอญรำ

1. ประวัติความเป็นมาของกลุ่มชน

ไทยเรียกมอญว่า รามัญเป็นชื่อของชนชาติที่อาศัยอยู่ในดินแดนสุวรรณภูมิ ซึ่งมอญเป็นชาติเก่าแก่มีความเจริญทางด้านวัฒนธรรม ศีลธรรม จารีตประเพณี และศิลปกรรมอายุนับพันปี ชาวยุโรปอาหรับ เรียกชนชาติมอญว่า ตะเลง (TALAINS) ซึ่งเพี้ยนมาจากคำว่า “ตะเลงคองนา” เป็นชื่อรัฐหนึ่งในประเทศอินเดีย ที่ชนชาติมอญอาศัยอยู่ และได้อพยพลงมาดินแดนทิเบต ก่อนที่ชนชาติพม่าอพยพลงสู่ดินแดนทางใต้ ชนชาติมอญตั้งอาณาจักรครั้งแรกที่เมืองสะเทิม และชนชาติมอญอีกกลุ่มสถาปนาอาณาจักรขึ้นใหม่ที่เมืองพะโค เรียกชื่อว่า หงสาวดี ส่วนเมืองอื่น ๆ ที่พม่าครอบครองอยู่ ชนชาติมอญได้ตั้งรกรากเป็นจำนวนมาก รวมทั้งประเทศไทยแถบภาคกลาง ตั้งแต่ลพบุรี นครปฐม กาญจนบุรี ราชบุรี เพชรบุรี สุพรรณบุรี เรียกว่าอาณาจักรทวารวดี ส่วนภาคเหนือ เมืองหริภุญชัย หรือนครลำพูน โดยพระนางจามเทวีแห่งเมืองละโว้หรือลพบุรี ได้นำนักปราชญ์ราชบัณฑิต พระสงฆ์ สมณะ ชีพราหมณ์ ตลอดจนครอบครัวชาวมอญจำนวนมากตั้งถิ่นฐานในอาณาจักรล้านนา

จากบทความดังกล่าวผู้วิจัยเห็นว่ามอญขยายอาณาจักรครอบคลุมประเทศไทย ตั้งแต่อาณาจักรล้านนาลงไปถึงภาคกลางของประเทศไทยทั้งหมด ต่อมาชนชาติมอญถูกพม่ารุกราน (สุลไศพร สังฆมรท. 2528 : 4) สูญเสียเมืองสะเทิม พะโค และเมืองอื่น ๆ มอญพยายามก่อกองกำลังขึ้นจากพม่าได้บ้างบางระยะและบางครั้งตกเป็นเมืองขึ้นของพม่าบ้าง ส่วนมอญที่อยู่ในเขตพม่า

ตอนเหนือ ได้แก่เมืองพุกาม เมืองหงสาวดี เมืองเมาะตะมะ เมืองมะระแหม่ง ตกอยู่ในอำนาจความปกครองของพม่า จนในที่สุดมอญจึงกลายเป็นชาติที่ไม่มีแผ่นดินรวมประเทศ

“ในการรบระหว่างไทยกับพม่า พม่าได้เกณฑ์ชาวมอญเป็นทัพหน้าทำรบกับกองทัพไทย ชนชาติมอญเป็นชาติที่รักอิสระไม่ต้องการอยู่ภายใต้อำนาจของพม่า จึงพากันอพยพมาพึ่งพระบรมโพธิสมภารพระมหากษัตริย์ไทย ตั้งแต่สมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ทรงรับชาวมอญเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารมี ตั้งบ้านเรือนที่สามโคก จังหวัดปทุมธานี อำเภอบางบาล จังหวัดนนทบุรี อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ มอญที่อพยพมาแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี เรียกว่า มอญเก่า”(ศุภพร สังฆมรธาทร. 2528 : 4)

“ในสมัยพระเจ้าตากสิน พ.ศ. 2317 เจ้าเมืองเมาะล่ำเลิง คือพระยาแจ้ง อดีตเจ้าเมืองเชียงแสน ได้อพยพเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร ตั้งอยู่ถิ่นฐานแขวงเมืองนนท์ เรียกว่า มอญใหม่ พระยาแจ้ง” (กรมศิลปากร. 2538 : 193) เข้ารับราชการในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชจนได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นเจ้าพระยามหาโยธา ซึ่งเป็นต้นสกุล คชเสนี

พระมหาช่วง อุเจริญ ได้แปลและเรียบเรียงพงศาวดารชนชาติมอญจากต้นฉบับภาษารามัญ สรุปความได้ว่า

“ชนชาติมอญเดิมอยู่ในประเทศอินเดียตอนใต้ จนถึงทิศเหนือจดภูเขาหิมาลัยในแคว้นมณีปุระ ต่อมามอญอพยพเข้าสู่ดินแดนสุวรรณภูมิ คือเมืองสะเทิม ตั้งอยู่ปากอ่าวเมาะตะมะ ต่อมา พ.ศ. 1116 มอญย้ายจากเมืองสะเทิมไปอยู่หงสาวดี พ.ศ. 2300 พญาทะและเป็นกษัตริย์ครองกรุงหงสาวดีได้เสียดินแดนแก่พม่าจนถึงปัจจุบัน” (พระมหาช่วง อุเจริญ. 2525 : 15-28)

สุเอ็ด คชเสนี และสุจริตลักษณ์ ศีผดุง กล่าวถึงการอพยพชนชาติมอญเข้าสู่ประเทศไทย ทั้งหมด 3 สมัย สรุปดังนี้ (สุเอ็ด คชเสนี และ สุจริตลักษณ์ ศีผดุง. 2525 : 5-10) สรุปดังนี้

1. สมัยกรุงศรีอยุธยา

สมัยสมเด็จพระมหาธรรมราชา (พ.ศ. 2112 – พ.ศ. 2133) การอพยพอยู่บริเวณบ้านใหม่ บางลี่ บางขาม ปากน้ำ ประสพ บ้านไร่ ป่าฝ้าย หลังจากสมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงประกาศอิสรภาพ ณ เมืองแครง ใน พ.ศ. 2127 ทรงชักชวนพระมหาเถรคั่นน้องพระยาเกียรติ พระยาราม และพวกชาวมอญเข้ากรุงศรีอยุธยาเป็นครั้งแรกให้ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่บ้านใหม่ วัดบ้านขมิ้น วัดขุนแสวง

สมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง (พ.ศ. 2173-พ.ศ.2198) มีการอพยพครอบครัวมอญอยู่บริเวณเมืองนครนายก

สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช (พ.ศ. 2199 – พ.ศ. 2231) ชาวมอญไม่พอใจพม่าให้ไปรักษาเมืองอังวะ ในระหว่างพม่าทำสงครามกับจีนในปี พ.ศ. 2203 มอญจึงเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารอยู่บริเวณอำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี

สมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ (พ.ศ. 2275 – พ.ศ. 2301) ในรัชสมัยนี้มีมอญอพยพเข้าประเทศไทยพระยามอญ 3 คน คือ พระยาราม พระยากลางเมือง พระยาน้อยวันดี ซึ่งสมิงทอตั้งให้ขาดทัพพม่า แต่สมิงทอและพวกมอญหนีเข้าไทยทางเชียงใหม่และมาทางเมืองตากลงมากรุงศรีอยุธยาและโปรดเกล้าให้ตั้งบ้านอยู่ที่ชานพระนคร ที่บ้านโพธิ์สามต้นหลายครั้ง เนื่องจากพม่าปกครองมอญกดขี่ข่มเหงอย่างรุนแรงทำให้เกิดการสู้รบระหว่างมอญกับพม่า เมื่อมอญสู้ไม่ได้จึงอพยพเข้ามาพึ่งพระโพธิสมภารพระมหากษัตริย์ไทยอยู่บริเวณวัดมณเฑียร

สมัยสมเด็จพระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์ (พระเจ้าเอกทัศ) พ.ศ. 2301 – 2310 ได้จัดให้มอญอยู่บริเวณด่านเจดีย์สามองค์

2. สมัยกรุงธนบุรี

สมัยพระเจ้าตากสินมหาราช เมื่อ พ.ศ. 2317 พระเจ้ามังระกษัตริย์พม่าเกณฑ์มอญตามหัวเมืองเข้าตีไทย แต่มอญกลับเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารแทนโดยพระยาแจ้งเป็นผู้นำมอญในครั้งนี้ และท่านผู้นี้เป็นต้นสกุลชเสณี ตั้งภูมิลำเนาอยู่ที่ปากเกร็ด แขวงเมืองนนทบุรี และแขวงเมืองปทุมธานี

3. สมัยกรุงรัตนโกสินทร์

สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย พ.ศ. 2358 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ชาวมอญอพยพตั้งภูมิลำเนาอยู่ในแขวงเมืองปทุมธานี นนทบุรี นครเขื่อนขันธ์ (พระประแดง)

สมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวใน พ.ศ. 2367 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งบ้านเรือนอุ้มรังแม่เจ้าพระยา นอกกำแพงพระนครหน้าวัดชนะสงคราม

การอพยพของชาวมอญเข้ามาในประเทศไทย 3 สมัยดังกล่าว จึงทำให้มีประชากรเชื้อสายมอญเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก คำนวณได้ประมาณ 100,000 คน

มอญได้อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทย ชนชาติมอญได้นำวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ ของมอญเข้าสู่ท้องถิ่นที่ชาวมอญตั้งรกรากอยู่ ถึงแม้ว่าชนชาติมอญเหล่านี้ แต่งงานกับคนไทยชนเชื้อสายมอญยังคงรักษาวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ สืบทอดกันมาแต่โบราณและปฏิบัติกันในท้องถิ่นต่าง ๆ ของประเทศไทย

อำเภอปากเกร็ด

จังหวัดนนทบุรี

อำเภอสามโคก

จังหวัดปทุมธานี

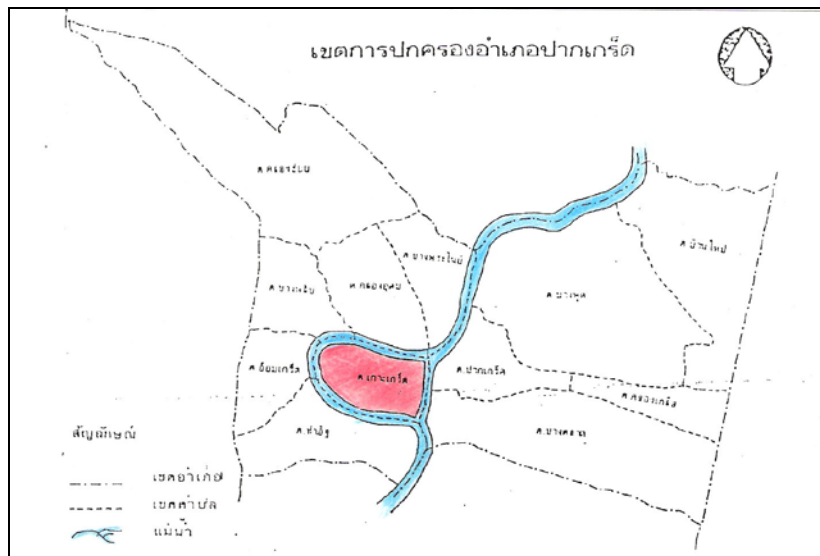
อำเภอพระประแดง

จังหวัดสมุทรปราการ

อำเภอเมืองสมุทรสาคร	จังหวัดสมุทรสาคร
อำเภอดำม่วงและอำเภอสังขละบุรี	จังหวัดกาญจนบุรี
อำเภอบางเลน	จังหวัดนครปฐม
อำเภอบ้านโป่ง	จังหวัดราชบุรี
เขตบางขุนเทียน	กรุงเทพมหานคร

ผู้วิจัยศึกษาชุมชนชาวมอญบนเกาะเกร็ดที่เคลื่อนย้ายมาตั้งถิ่นฐานตั้งแต่มัยกรุงธนบุรี ในรัชกาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชโดยการนำของพระยาแจ้ง แม่ทัพมอญ พาครอบครัวมอญกวานอาหม่านกับครอบครัวนักดนตรี และมอญรามายู่ที่เกาะแห่งนี้

เกาะเกร็ด เป็นเกาะขนาดใหญ่มีรูปร่างคล้ายสี่เหลี่ยมผืนผ้าตั้งอยู่กลางแม่น้ำเจ้าพระยา อยู่ในเขตพื้นที่อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี มีฐานะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลอยู่ทางทิศใต้ของอำเภอปากเกร็ดระยะห่างประมาณ 2 กิโลเมตร สภาพทางภูมิศาสตร์ ที่ตั้งของตำบลเกาะเกร็ด พื้นที่ทั้งหมด 4,775 ไร่ เป็นที่ทำการเกษตร 1,266 ไร่ หรือประมาณ 44.96 ของพื้นที่ทั้งหมด

ภาพที่ 1 แผนที่แสดงตำบลต่างๆ ในอำเภอปากเกร็ด

ที่มา : วินัย ภูมิพิทักษ์กุล, แนวทางการพัฒนาบริเวณเกาะเกร็ด

จังหวัดนนทบุรี, 2537, หน้า 15

ทิศเหนือ จดแม่น้ำเจ้าพระยา และตำบลคลองพระอุดม

ทิศใต้ จดแม่น้ำเจ้าพระยา และตำบลท่าอิฐ

ทิศตะวันออก จดแม่น้ำเจ้าพระยา และตำบลปากเกร็ด

ทิศตะวันตก จดแม่น้ำเจ้าพระยา ตำบลอ้อมเกร็ด

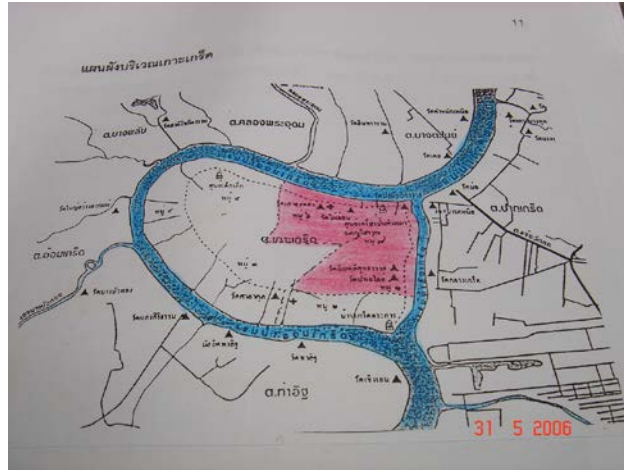
2. การปกครอง แบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น 7 หมู่บ้านดังนี้

- หมู่ที่ 1 บ้านลัดเกร็ด
- หมู่ที่ 2 บ้านศาลากุนนอก
- หมู่ที่ 3 บ้านศาลากุนใน
- หมู่ที่ 4 บ้านคลองสระน้อยอ้อย
- หมู่ที่ 5 บ้านทำน้ำ
- หมู่ที่ 6 บ้านเสาชงทอง
- หมู่ที่ 7 บ้านโองอ่าง

แหล่งน้ำตามธรรมชาติ คือแม่น้ำเจ้าพระยาส่วนที่อ้อมรอบเกาะ คือ แม่น้ำอ้อมเกร็ดส่วนที่ตัดตรง คือแม่น้ำลัดเกร็ด นอกจากแม่น้ำเจ้าพระยาแล้ว ยังมีแหล่งน้ำตามธรรมชาติในเกาะ สำหรับทางการเกษตรและใช้อุปโภค มีคลองดังนี้

- คลองวัดนิมพลี
- คลองวัดจันทร์
- คลองศาลากุน
- คลองวัดมะขามทอง
- คลองสระน้ำอ้อย
- คลองวัดปรมัยยิกาวาสารวิหาร
- คลองวัดไผ่ล้อม
- คลองวัดเสาชงทอง
- คลองชมพูลาย

เกาะเกร็ดเป็นเกาะที่ไม่ได้เกิดขึ้นเอง ตั้งอยู่ที่อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี โดยธรรมชาติ คำว่า “เกร็ด” ตามความหมายในพจนานุกรมของ(ราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2546 : 140) ให้ธรรมชาติบายไว้ว่า หมายถึง ลำน้ำเล็กที่เป็นทางลัดเชื่อมลำน้ำใหญ่สายเดียวกันทั้งสองข้าง ซึ่งเกิดจากในสมัยกรุงศรีอยุธยา สมเด็จพระเจ้าเสือ เสด็จทางชลมารคเลียบแม่น้ำเจ้าพระยาผ่านวัดปากอ่าว ทรงเห็นสภาพทางน้ำคดเคี้ยวและอ้อมโค้งมาก จึงโปรดเกล้าฯให้ขุดลอกคลองลัดเกร็ด ตั้งแต่ปากอ่าวไปจดท้ายด่าน (กรมชลประทานปากเกร็ด) เพื่อย่นระยะทางในการสัญจรทางน้ำให้รวดเร็วยิ่งขึ้น ขนาดกว้าง 6 วา ยาว 29 เส้น เศษเล็ก 6 สอก

ภาพที่ 2 แผนที่เกาะเกร็ด

ที่มา : สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
ความเป็นมาและวัฒนธรรมมอญ เกาะเกร็ด ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด

จ.นนทบุรี (นนทบุรี : ม.ป.พ.,ม.ป.ป.) ไม่ปรากฏเลขหน้า

เกาะเกร็ด

เกาะเกร็ดมีสภาพพื้นที่ที่เป็นแหลมยื่นของพื้นดินว่าบ้านแหลม ปัจจุบันนี้บริเวณใกล้เคียงมีบ้านและคลองเรียกบ้านแหลมเหนือและบ้านแหลมกลาง เมื่อขุดคลองลัดสภาพเป็นเกาะไม่ชัดเจนเพราะคลองลัดแคบ เรียกว่า “ลัดเกร็ด” ด้านตะวันตกของเกาะเรียกอ้อมเกาะ

ต่อมาเมื่อลัดคลองกว้างขึ้นสภาพเกาะเด่นชัดจึงเรียกเกาะนี้ว่า “เกาะศาลากุน” ซึ่งปรากฏอยู่ในหน้าโฉนดที่ดินในสมัยรัชกาลที่ 5 เกาะนี้ว่าเรียกตามชื่อวัดบนเกาะนี้คือ วัดศาลากุน สันนิษฐานว่าชื่อผู้สร้างศาลากวาววัด คือ เจ้าพระยารัตนาธิเบศร์ (กุน) ที่สมุหนายกกราบราชการตั้งแต่สมัยพระเจ้าตากสินมหาราชถึงรัชสมัยรัชกาลที่ 2 ต่อมาปี พ.ศ. 2427 ตั้งอำเภอปากเกร็ดซึ่งอยู่บริเวณที่ดิถีธรณีสงฆ์ของวัดสนามเหนือ ตำบลปากเกร็ด ขณะนั้นมีฐานะเป็นแขวงเรียกว่า “แขวงตลาดขวัญ” และจึงประกาศยกฐานะเป็นอำเภอในปีเดียวกัน โดยมีพระรามัญนนทเขตคตี (เนียม นนทนาคร) ดำรงตำแหน่งนายอำเภอปากเกร็ดเป็นคนแรก ต่อมาถึงแก่กรรมหลวงรามัญนนทเขตคตี (เจ๊ก นนทนาคร) บุตรชายขึ้นดำรงตำแหน่งนายอำเภอปากเกร็ดแทน ต่อมาท่านผู้นี้ได้ยกกรรมสิทธิ์ที่ดินส่วนตัวที่ตำบลปากเกร็ด ตั้งที่ว่าการอำเภอปากเกร็ด ส่วนเกาะศาลากุนมีฐานะเป็นตำบลและเรียกกันชื่อตำบลว่า “เกาะเกร็ด” จนถึงปัจจุบัน

ภาพที่ 3 เจดีย์ทรงรามัญ วัดปรมัยยิกาวาสวรวิหาร ตั้งอยู่หมู่ที่ 7 บนเกาะเกร็ด เป็นจุดเด่นสำคัญบ่งบอกสถานที่ของชุมชนชาวมอญอาศัยอยู่

เกาะเกร็ดมีสถานที่ทางศาสนาที่สำคัญในการจัดกิจกรรมประเพณีต่าง ๆ ของชุมชนชาวมอญเพื่อเชื่อมความสัมพันธ์กันคือวัดดังต่อไปนี้

วัดปรมัยยิกาวาสวรวิหาร

วัดปรมัยยิกาวาสตั้งอยู่หมู่ที่ 7 เดิมชื่อวัดปากอ่าว พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงโปรดให้บูรณะใหม่ทั้งหมดถวายเป็นพระราชกุศล สนองพระเจ้าบรมมอญยิกาเชอกรมสมเด็จพระกรมพระยาสุรดารัตน์ราชประยูรว่า “วัดปรมัยยิกาวาสวรวิหาร” แปลว่าวัดของยาย

พระอุโบสถของวัดปรมัยยิกาวาสวรวิหารมีภาพจิตรกรรมฝาผนังฝีมือพระหัตถ์หม่อมเจ้าประวิงชุมสายเป็นภาพธุดงค์วัตรและพุทธจริยวัตร ภายในมีลายปูนปั้นแบบมอญศิลปะตะวันตก และตะวันออกผสมกัน กำแพงแก้วรอบอุโบสถนี้เป็นกำแพงเหล็กที่ทรงสั่งมาจากยุโรป

ด้านหลังพระอุโบสถมีพระเจดีย์องค์ใหญ่จำลองแบบพระธาตุเจดีย์มูเตา เมืองหงสาวดีของมอญ รัชกาลที่ 5 ทรงโปรดอัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุบรรจุไว้

วิหารพระพุทธไสยาสน์ ล้อมรอบด้วยระเบียงคด มีพระพุทธรูปเรียงรายโดยรอบที่หน้าบันพระอุโบสถมีตราพระราชสัญลักษณ์ประดับทำด้วยปูนปั้น เพดานวิหารให้เขียนเป็นรูปเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ปฐมจุลจอมเกล้าพิเศษ

วัดปรมัยยิกาวาสวรวิหาร เป็นวัดที่รักษาสมบัติมีค่าทางด้านพระศาสนามาก เช่น เครื่องสังเคตในงานพระบรมศพ ตลอดจนของพระราชทานจากรัชกาลที่ 5 ซุคเดียวในประเทศไทยคือพระพุทธรูปประจำจังหวัดนนทบุรี พระนันทมุนินทร์ ประดิษฐานอยู่ที่วัดนี้มีความสำคัญต่อชุมชนมอญ เป็นที่ประทับของสังฆราชฝ่ายรามัญ

ภาพที่ 4 วัดปรมย์ชิวาสวรวิหาร

วัดไผ่ล้อม

วัดไผ่ล้อมตั้งอยู่หมู่ที่ 6 สร้างในสมัยอยุธยาตอนปลาย มีโบสถ์ที่งดงามมากลายหน้าบันจำหลักไม้เป็นลายดอกไม้ คันทวยและบัวหัวเสาที่งดงาม ชุ่มประดูและชุ่มหน้าต่างที่เคยงดงามแบบขอมมณฑป

หน้าโบสถ์มีเจดีย์ขนาดย่อมสององค์ รูปทรงแปลกฐานสี่เหลี่ยมสิบสองแต่ละองค์ ระวังทำเป็นรูปบาตรคว่ำมียอดทรงกลมประดับลายปูนปั้นอย่างสวยงามมาก

มอญเรียกวัดนี้ว่า “เกียะโต” แปลว่าวัดกลาง

ภาพที่ 5 วัดไผ่ล้อม

วัดเสาธงทอง

วัดเสาธงทอง ตั้งอยู่หมู่ที่ 6 เป็นวัดโบราณเดิมชื่อวัดสวนหมาก ศิลปะสมัยอยุธยา เจดีย์ย่อมุมสิบสองขนาดใหญ่อยู่หลังโบสถ์ เจดีย์องค์นี้นับว่าเป็นเจดีย์ที่สูงที่สุดในเขตอำเภอปากเกร็ด ตั้งอยู่บนฐานสี่เหลี่ยมขนาดใหญ่ องค์กรระวังทำเป็นทรงกลมสูง มีพู่

ภายในโบสถ์คือลายพาดาน ลายทองเขียนลวดลายกรวยเชิงอย่างงามพระประธาน เป็นพระปรามวรวิชัย ปูนปั้น ขนาดใหญ่องค์หนึ่งในจังหวัดนนทบุรี

ในครั้งต่อมาสมัยรัชกาลที่ 4 เจ้าจอมอำภาในรัชกาลที่ 2 และกรมขุนวรจักร ได้มา ปฏิสังขรณ์และเปลี่ยนชื่อวัดว่า “วัดเสาชงทอง” มอญเรียกวัดนี้ว่า “เพ็ยะอะล้าต”

ภาพที่ 6 วัดเสาชงทอง

วัดฉิมพลี

วัดฉิมพลีตั้งอยู่หมู่ที่ 1 เป็นวัดโบราณเรียกว่า “วัดป่าฝ้าย” มีโบสถ์ขนาดเล็กแต่องามมาก สถาปัตยกรรมแบบเดิม หน้าบันจำหลักไม้เป็นรูปเทพทรงราชรถ ล้อมรอบด้วยลายดอกไม้ชุ่ม ประตูดมฉกชุ่มหน้าต่าง แบบหน้านาง ฐานโบสถ์โค้งแบบเรือสำเภา

ด้านเหนือโบสถ์มีเจดีย์ขนาดใหญ่ องค์ระฆังประดับกระจกลี ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น วัดฉิมพลีและชื่อเต็มของวัดนี้คือวัดฉิมพลีสุทธาวาส สันนิษฐานว่าพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงปฏิสังขรณ์ เพราะพระองค์เสด็จมาเยี่ยมชามอญแถบอำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี หลายครั้ง หลักฐานดังนี้

1. ชื่อวัดพระนามเดิมของพระองค์คือ ฉิม อีกประการหนึ่งตราพระราชสัญจรประจำพระองค์เป็นรูปครุฑ ฉิมพลี เป็นวิมานของพระยาครุฑ

คำว่าสุทธาวาสใกล้เคียงกับชื่อเดิมของวัดสุทัศน์ฯ ซึ่งพระองค์ทรงแกะสลักบานประตูพระวิหารหลวงด้วยพระองค์เองและชื่อเดิมของวัดนี้คือวัดมหาสุทธาวาส

2. ลายหน้าบันโบสถ์วัดฉิมพลี มีลวดลายคล้ายลายหน้าบันวัดสุทัศน์ฯ แต่มีขนาดเล็ก จำหลักรูปทรงเทพทรงราชรถอยู่ในรัศมีวงกลม คล้ายรูปพระจันทร์ทรงรถนั้นคล้ายมาก ซึ่งมีเพียง 2 วัด น่าจะทำโดยมีมือช่างหลวงในสมัยเดียวกัน

3. วัดนี้ตั้งตามแบบจีน ทวารบาลขนาดใหญ่ข้างประตูโบสถ์ 2 ตัว มีเสาคอนกรีตใหญ่ทำเป็นเสาศาลทำน้ำ มีตุ๊กตาดินแบบต่าง ๆ มีการนำเข้ามาในประเทศไทยในสมัยรัชกาลที่ 2 ถึงรัชกาลที่ 3

ภาพที่ 7 วัดนิมพลี

วัดป่าเลไลยก์

วัดป่าเลไลยก์ตั้งอยู่หมู่ที่ 1 เป็นวัดร้างและคงเหลือเพียงโบสถ์และเจดีย์หน้าโบสถ์อีก 2 องค์ พระประธานเป็นพระปางมารวิชัยสัมฤทธิ์ขนาดหน้าตักกว้าง 3 ศอก ถูกคนร้ายขโมยไปทิ้งองค์ บานประตูเขียนลวดลายทองรดน้ำ

วัดศาลากุน

วัดศาลากุน ตั้งอยู่หมู่ที่ 3 วัดเก่าขณะนี้ภายในวัดเป็นของสร้างใหม่หมด ศาลาที่เจ้าพระยารัตนาธิเบศร์มาสร้างไว้ชื่อว่า “วัดศาลากุล”

วัดนี้เป็นวัดที่ไม่ได้อยูริมแม่น้ำเจ้าพระยาเหมือนวัดอื่นเดิมวัดนี้คงอยู่ใกล้แม่น้ำต่อมาดินหน้าวัดงอกจนทำให้วัดอยู่ไกลจากริมแม่น้ำมากคงเห็นแต่ศาลาของเจ้าคุณกุน

พระอาจารย์สุนเป็นเจ้าอาวาสวัดศาลากุนในสมัยรัชกาลที่ 5 ท่านชอบสะสมเครื่องมือและเครื่องแก้ว วัดศาลากุนจึงมีโต๊ะหมู่บูชาขนาดใหญ่ พร้อมเครื่องแก้วเจียรไนอย่างดี และมีหีบศพมุกที่สวยงามมาก สำหรับชื่อวัดนั้นเขียนแตกต่างกัน 2 อย่าง คือ ศาลากุลและศาลากุน ปัจจุบันใช้วัดศาลากุล และในทำเนียบคณะสงฆ์ พ.ศ. 2448 ใช้ว่า “วัดศาลากุล”

2. อาชีพ ภาษาและความเชื่อ

ชาวไทยเชื้อสายมอญแต่ละกลุ่มสามารถรักษาอาชีพของบรรพบุรุษที่อพยพมาจากเมืองเมาะตะมะและอพยพมาจากกวานอาม่าน ซึ่งเป็นหมู่บ้านข้างป้อมอยู่ทางตอนใต้ของเมืองหงสาวดีได้อพยพเข้ามาในไทยรัชสมัยพระเจ้าตากสินมหาราชและรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ผู้วิจัยพบว่า 30 กันยายน พ.ศ.2550 ข้อมูลจากทะเบียนราษฎรอำเภอปากเกร็ด จำนวนประชากรในเกาะเกร็ดทั้งหมด 5,785 คน แบ่งประชากรตามหมู่บ้าน ดังนี้

หมู่ที่ 1 จำนวน 1,069 คน ชาย 490 คน หญิง 579 คน

หมู่ที่ 2 จำนวน 1,180 คน ชาย 561 คน หญิง 619 คน

หมู่ที่ 3 จำนวน 1,010 คน ชาย 487 คน หญิง 523 คน

หมู่ที่ 4 จำนวน 446 คน ชาย 230 คน หญิง 216 คน

หมู่ที่ 5 จำนวน 947 คน ชาย 436 คน หญิง 511 คน

หมู่ที่ 6 จำนวน 773 คน ชาย 347 คน หญิง 426 คน

หมู่ที่ 7 จำนวน 360 คน ชาย 171 คน หญิง 189 คน

จากจำนวนประชากรทั้งหมดของตำบลแยกตามการตั้งถิ่นฐานและเชื้อชาติดังนี้

1. หมู่ที่ 1, หมู่ที่ 6, หมู่ที่ 7 ประชากรเชื้อชาติมอญ ร้อยละ 35 ของประชากรทั้งหมด

2. หมู่ที่ 2, หมู่ที่ 3 อาศัยอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา ประชากรเชื้อสายแขกอิสลาม ร้อยละ 15 ของประชากรทั้งตำบล

3. หมู่ที่ 2, หมู่ที่ 3, หมู่ที่ 4, หมู่ที่ 5 ประชากรเชื้อสายไทย ไทย-จีน บางส่วน 50 ของประชากรทั้งหมด

การตั้งบ้านเรือนที่อยู่อาศัยเหมือนกับบ้านทรงไทยของไทยไม่มีรูปแบบเด่นในอดีตชาวมอญมีความเชื่อเรื่องการปลูกบ้านหันไปทางทิศเหนือสาเหตุเพื่อการระลึกถึงถิ่นฐานเดิมของชาวมอญ ซึ่งอยู่ทางเหนือของประเทศไทย แต่แม่น้ำเจ้าพระยาไหลในแนวเหนือใต้ทั้งสิ้น ฉะนั้นบ้านชาวมอญหันหน้าทางทิศเหนือไปทางแม่น้ำ จึงขวางทางกับบ้านของไทย จึงมักถูกเรียกล้อเลียนว่า “มอญขวาง” ปัจจุบันเรือนของชุมชนมอญที่เกาะเกร็ดส่วนใหญ่ มีลักษณะแบบเรือนไทย มีทั้งบ้านที่สร้างด้วยไม้และก่ออิฐหรือปูนลักษณะบ้าน 2 ชั้น และชั้นเดียวได้ดูสูง บ้านส่วนใหญ่มุงด้วยกระเบื้อง สร้างอยู่หนาแน่นริมแม่น้ำเจ้าพระยาตลอดรอบเกาะและกระจายลึกเข้าไปในส่วน สำหรับชาวมอญนิยมสร้างบ้านเรือนอยู่ชิดติดกันและสร้างเป็นแนวขนานกัน มีการสร้างเขื่อนป้องกันพังทลายของตลิ่ง ซึ่งเขื่อนนั้นใช้เศษครกและกระดางที่เหลือจากการทำอุตสาหกรรมเครื่องปั้นดินเผาภายในหมู่บ้าน

การสัญจรภายในเกาะมีถนนคอนกรีต คั่นกลาง กว้างประมาณ 1 เมตร รอบเกาะ การสัญจรใช้รถจักรยาน รถจักรยานยนต์ และเรือ เป็นพาหนะภายในชุมชนนี้นิยมการเดินทางมากกว่า การติดต่อภายนอกเกาะต้องลงเรือที่วัดปรมัยยิกาวาสวรวิหาร และขึ้นได้ที่ท่าเรือปากเกร็ดและท่าเรือวัดสนามเหนือ

ภาพที่ 8 การตั้งบ้านเรือน

2.1 อาชีพ

การประกอบอาชีพของชุมชนเกาะเกร็ดใน 7 หมู่บ้าน มีอาชีพ อุตสาหกรรมเครื่องปั้นดินเผา อาชีพการทำเกษตรปลูกผลไม้ยืนต้นและสวนผัก การทำนาโดยแบ่งอาชีพตามหมู่บ้าน ดังนี้

- หมู่ที่ 1 หมู่ที่ 6 และหมู่ที่ 7 ประกอบอาชีพเครื่องปั้นดินเผา
- หมู่ที่ 2 หมู่ที่ 3 หมู่ที่ 4 และหมู่ที่ 5 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม

อุตสาหกรรมเครื่องปั้นดินเผา ซึ่งเป็นอาชีพเดิมของชาวมอญกวานอาม่าน (หมู่บ้านเครื่องปั้น ซึ่งอยู่ทางใต้ของเมืองหงสาวดี) ปัจจุบันกวานอาม่านอยู่บริเวณหมู่บ้านที่ 1 กับ หมู่ที่ 6 และหมู่ที่ 7 เริ่มตั้งแต่วัดปรมัยยิกาวาสวรวิหารถึงวัดไผ่ล้อม ซึ่งมีความชำนาญในการทำเครื่องปั้นดินเผา ด้วยการปั้นกระถางต้นไม้ ครก เตา โอ่ง หม้อข้าว หม้อแกง ทำจากดินเหนียว ในเกาะนี้ถือว่าเป็นดินที่มีคุณภาพเหมาะกับการทำเครื่องปั้น และส่งจำหน่ายภายในเกาะและนอกเกาะจากอุตสาหกรรมการปั้นแล้วยังสามารถแกะสลักลวดลายลงในเครื่องปั้นดินเผาจำหน่ายเป็นที่ระลึก ปัจจุบันดินเป็นวัตถุดิบในการปั้นมีน้อยลงต้องซื้อดินจากปทุมธานีนำมาปั้น ทำให้เครื่องปั้นดินเผามีราคาสูงขึ้นจำหน่ายได้ยาก จึงทำให้ลูกหลานเชื้อสายมอญหันไปประกอบอาชีพอื่นคือ รับราชการ รับจ้าง ทำงานบริษัทเอกชน เป็นต้น ถึงอย่างไรอาชีพการทำเครื่องปั้นดินเผา ยังคงทำกันอยู่ทั้ง 3 หมู่บ้าน เพื่อรักษาอาชีพดั้งเดิมของบรรพบุรุษชาวมอญ

ภาพที่ 9 การทำเครื่องปั้นดินเผา

การทำเกษตรกรรม ลักษณะทางภูมิศาสตร์เป็นเกาะคุณภาพของดินอุ้มน้ำได้ดี ในหมู่บ้านหมู่ที่ 2 หมู่ที่ 3 หมู่ที่ 4 และหมู่ที่ 5 ที่เป็นชุมชนเชื้อสายไทย จีน แจกอิสลามอาศัยอยู่ เหมาะสำหรับทำสวนปลูกผลไม้จำนวนมาก เช่น ทุเรียนบนเกาะเกร็ด เป็นทุเรียนที่มีชื่อเสียงของ จังหวัดนนทบุรี นอกจากนี้ยังมีสินค้าที่มีชื่อเสียงเช่นกัน ชาวสวนส่วนมากที่ดินเป็นของตนเอง จึง ทำสวนผักที่ใช้ประกอบอาหารชาวมอญที่ขึ้นชื่อ คือ หน่อกะลา และมะตาด เป็นต้น ตลอดจน ปลูกผักชนิดอื่นที่ปลอดสารพิษไว้ เพื่อจำหน่ายทั้งภายในเกาะและนอกเกาะเกร็ด ยังมีการทำนา ปลูกข้าวเป็นบางส่วน เนื่องจากการเพิ่มของประชากร ทำให้ที่ดินไม่พอประกอบอาชีพการเกษตร ประชากรในหมู่บ้าน จึงออกไปประกอบอาชีพอื่นนอกเกาะเกร็ด

ภาพที่ 10 การประกอบอาชีพ

การแต่งกายของชาวมอญในปัจจุบัน

ผู้ชาย

นุ่งผ้าสีพื้นเรียบหรือเป็นลายตาเล็ก ๆ ความยาวครึ่งน่อง วิธีนุ่งพับทบจับจีบ ด้านหน้าเหน็บพันเป็นปมไว้ที่เอว ปล่อยชายผ้าด้านบนทิ้งลง สวมเสื้อกฤษเฆงแขนยาวหรือสวมเสื้อคอกลมแขนสั้นระดับข้อศอก ผ้าหน้าติดกระดุม คล้องสไบปล่อยชายสไบด้านหลัง

ผู้หญิง

นุ่งผ้าซิ่นเป็นลายสีเหลี่ยมเล็ก ๆ หรือลายเป็นแถวยาว นุ่งผ้าซิ่น ป้ายทบไว้ ด้านหน้ามัดเหน็บเอวยาวกรอมเท้า สวมเสื้อคอกลมผ่าอก แขนยาวหรือแขนสามส่วน คล้องสไบหรือพาดไหล่ปล่อยชายสไบด้านหน้าทั้งสองข้าง ทรงผมเกล้ามวยต่ำ เครื่องประดับผมมวยคือปิ่นเงินหรือเครื่องประดับรอบผมมวยเรียกกะหล่ำ

ภาพที่ 11 การแต่งกายชาวมอญ

อาหารพื้นบ้าน

โดยทั่วไปชาวมอญกินอาหารคล้ายคนไทยคือ แกงส้มชาวมอญบางกลุ่มได้กระชายและพืชมะกรูดด้วย แกงส้มของชาวมอญ ได้แก่ แกงมะตาด แกงส้มกระเจี๊ยบ แกงส้มมะสับ ส่วนแกงใส่กะทิ ได้แก่ แกงเลียง หน่อกะลา แกงบอน ต้มโคล้ง

ประเภทเครื่องจิ้มปลาร้าคล้ายกับของไทยคือ ปลาร้า

อาหารที่ได้รับความนิยมทำในโอกาสเทศกาลและงานบุญต่าง ๆ ทำข้าวแช่ และขนมจีนน้ำพริกและน้ำยา

2.2 ภาษาและวรรณกรรม

มอญถูกพม่ายึดครองเมือง ทำให้ชนชาติมอญใช้ภาษาพม่าแทน ชาว มอญบางส่วนที่อยู่ในประเทศไทยใช้ภาษาไทยมีบางชุมชนยังคงรักษาภาษามอญและการเขียน หนังสือ มอญ จากการ(สัมภาษณ์ พระมหาช่วง โชติปาโล (อุเจริญ) พระวัดอาวุธวิกสิตาราม, 8 มกราคม 2544) และอลิสรา รามโกมุต ผู้ศึกษา วิถีชีวิตชุมชนมอญริมแม่น้ำเจ้าพระยา (อลิสรา รามโกมุต, 2542 : 34-35) จากการศึกษาค้นคว้า

ปัจจุบันชุมชนมอญบางกระดี่ เขตบางขุนเทียน ทุกคนสามารถอ่าน เขียน พุคภาษามอญได้ดี ส่วนอำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานีและตำบลเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ผู้สูงอายุบางคนพูดภาษามอญ อ่านและเขียนภาษามอญได้เป็นจำนวนน้อย แต่ยังมีพระสงฆ์เชื้อ สายมอญบางรูปอ่านเขียน พุคภาษามอญ ได้จำนวนหนึ่งคือ พระมหาช่วง โชติปาโล (อุเจริญ) วัด อาวุธวิกสิตาราม เจ้าอาวาสวัดอาสาสงคราม จังหวัดสมุทรปราการ พระสงฆ์ในวัดทรงธรรม บางกระดี่ พระสงฆ์บางรูปในวัดชนะสงคราม กรุงเทพมหานคร และเจ้าอาวาสวัดปรมัยยิกาวาส- วรวิหาร ตำบลเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี เป็นต้น

วรรณกรรมของมอญ แบ่งเป็น 3 ประเภท

ประเภทฉันทะลังกา เป็นหนังสือร้อยกรอง มีลักษณะคล้ายกลอนร้อยของ ไทยจากหลักฐาน ชาวมอญซื้อคล้าย อพยพตั้งรกรากอยู่ใกล้วัดฉิมพลี เป็นวัดมอญ ตั้งอยู่บนเกาะ เกร็ดเป็นหอมแผนโบราณ แต่งวรรณกรรมหลายเรื่อง ได้แก่ นางแก่นจันทร์ ลูกปลาหอม ลูกสาว พญานาค พญาช้างฉันทันต์ เป็นต้น วรรณกรรมส่วนใหญ่จารึกบนใบลานอ่านในงานศพ เพื่อเป็น คติสอนใจแทนการฟังพระสงฆ์สวด

ประเภทเพลง คล้ายโคลงสามของไทย ชาวมอญแต่งขึ้นเพื่อการ เล่น ทะแยมอญและอ่านทั่วไป เนื้อหาเป็นเรื่องธรรมะ สุภาษิต คติสอนใจ

ประเภทร้อยแก้ว เป็นเรื่องเกี่ยวกับศาสนา สำหรับพระสงฆ์ใช้เทศน์เรื่อง พงศาวดาร นิทาน คติธรรม เป็นต้น

2.3 ความเชื่อ

ชนชาวมอญมีวัฒนธรรมความเชื่อเกี่ยวกับการนับถือผีบรรพบุรุษ ผิง ผีไก่ ผีข้าวเหนียว ด้วยการเซ่นไหว้ ในลักษณะการเคารพบูชา การละเว้นการกระทำต่าง ๆ อันเป็นการ ไม่เคารพผีที่คนนับถือจะทำให้ผีไม่พอใจ จึงมีประเพณีการรำผีเพื่อแสดงการคารวะปีละครั้ง มัก กระทำในเดือน 6 การจัดพิธีมีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. แก่บน
2. การขอขมา
3. การขอขมาเพื่อเป็นการเลี้ยงตาย

พิธีรำผี เป็นความเชื่อของมอญในชุมชนสามโคก จังหวัดปทุมธานี ชุมชนมอญ บางกระดี่ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ชุมชนมอญท่าม่วงจังหวัดกาญจนบุรีและชุมชนมอญ บ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

ส่วนชุมชนมอญเกาะเกร็ดมีการนับถือผีบรรพบุรุษ ผีบ้าน ผีเรือนและมีความเชื่อเรื่องตุ๊กตา ห้ามนำตุ๊กตาเข้าบ้าน เพราะเชื่อว่ามีผีสิงอยู่ในตุ๊กตา พิธีรำผีไม่มีในชุมชนเกาะเกร็ดนี้มีแต่รำเข้าทรงเจ้าพ่อ โดยจัดในวันขึ้น 1 ค่ำเดือน 6 จัดพิธีบริเวณศาลเจ้าพ่อหนุ่ม คือเจ้าพ่อเกษแก้วไชยฤทธิ์ ตั้งอยู่หมู่ที่ 1 ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

3. ประเพณีและวัฒนธรรมการแสดง

ประเพณี คนมอญมีประเพณีและวัฒนธรรมการแสดงต่าง ๆ มากมาย เริ่มตั้งแต่ประเพณีเกี่ยวกับชีวิต มีประเพณีการเกิด ประเพณีการโกนผมไฟ ประเพณีการโกนจุก ประเพณีการบวช ประเพณีการแต่งงาน ประเพณีการทำศพ นอกจากนี้ยังมีประเพณีทางศาสนาในวันสำคัญ เช่น ประเพณีเข้าพรรษา ประเพณีออกพรรษา มีประเพณีเนื่องในเทศกาล คือประเพณีสงกรานต์ มีกิจกรรมระหว่างเทศกาลสงกรานต์ แห่ข้าวแช่ แห่น้ำหวาน จัดเตรียมถวายพระสงฆ์ จัดพิธีสงฆ์น้ำพระ แห่หางหงส์ แห่กบ แห่ปลา นำไปปล่อยในเทศกาลสงกรานต์ จัดพิธีทำบุญกลางบ้าน การเล่นสะบ้า และตักบาตรน้ำผึ้ง จากประเพณีดังกล่าวแสดงว่ามอญนับถือและเลื่อมใสในศาสนาอย่างลึกซึ้ง ขณะเดียวกันก็นับถือผีบรรพบุรุษและผีอื่น ๆ การปฏิบัติตามประเพณีหลายอย่างชาวมอญมีความเชื่อและนับถือว่าสามารถป้องกันความอัปมงคลที่จะเกิดกับครอบครัว ประเพณีของชนเชื้อสายมอญ 12 เดือน มีลักษณะคล้ายกับประเพณี เพราะมีรากฐานเดียวกันทางด้านพระพุทธศาสนา โดยสรุปกิจกรรมต่าง ๆ ในแต่ละเดือนดังนี้

เดือนมกราคม

ทำบุญด้วยกาลทาน 5 ประการ คือ ทำบุญกับพระอัครคันตุกะ ทำบุญกับพระเดินทางไกลออกธุดงค์ ทำบุญถวายอาหาร ทำบุญให้ทานซึ่งประสบทุกภิกขภัย และทำบุญให้ทานด้วยผลผลิตเกษตรกรรม เช่น ข้าวใหม่ ผลไม้ใหม่

เดือนกุมภาพันธ์

ทำบุญด้วยด้วยพินเพื่อพระภิกษุผิงไฟและถวายผ้าห่มกันหนาว ถวายข้าวยาสูบ

เดือนมีนาคม

จัดพิธีนมัสการสักการะพระเจดีย์เลี้ยวเกิงและจัดงานสมโภชที่เมืองย่างกุ้ง

เดือนเมษายน

มีการแห่ข้าวแช่ ทำบุญตามวัด ปล่อยนก ปล่อยปลา สรงน้ำพระ การระฆังใหญ่และ
แห่นางสงกรานต์

เดือนพฤษภาคม

นิยมไปทำบุญและรดน้ำต้นไม้ โป้ ปลูกต้นไม้ โป้ ปลูกต้นไม้ตามวัด เพื่อระลึกถึง
พระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพาน คือถวายน้ำสรงที่โคนต้นไม้ โป้แทนถวายน้ำสรง พระบรมศพ
องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

เดือนมิถุนายน

นิยมบวชลูกหลานเพื่อสืบต่ออายุของพระพุทธศาสนาเล่าเรียนพระธรรมวินัย

เดือนกรกฎาคม

จัดพิธีหล่อเทียนเข้าพรรษาและแห่เทียนเข้าพรรษา เพื่อไปถวายตามวัดต่าง ๆ และ
ถวายผ้าอาบน้ำฝน

เดือนสิงหาคม

ชาวมอญนิยมทำบุญตั้งเป็นทุนมูลนิธิ เพื่อเก็บดอกผลบำรุงพระพุทธศาสนาให้
เจริญตลอดไป

เดือนกันยายน

ทำบุญตักบาตรน้ำผึ้งตามวัดที่มีพระสงฆ์มอญและหมู่บ้านชาวมอญทั่วไป นิยมตัก
บาตรน้ำผึ้งทุกปี

เดือนตุลาคม

ทำบุญออกพรรษา ตักบาตรเทโวและตักบาตรดอกไม้ จัดกิจกรรมแข่งเรือ
นาฏกรรม มอญรำ

เดือนพฤศจิกายน

ทำบุญทอดกฐินและผ้าป่า

เดือนธันวาคม

ชาวมอญทำบุญด้วยผลผลิตของเกษตรกรรมใหม่ เช่น ข้าวใหม่ (ดำข้าวเม่า) ผลไม้
ซึ่งออกผลใหม่ ๆ นำมาถวายพระ (เอ็ด ภิมย์. 2542 : 79)

ชุมชนมอญยังคงยึดปฏิบัติประเพณีและวัฒนธรรมการแสดงต่าง ๆ ตั้งแต่เกิดจนตายสืบเนื่องกันมาจากอดีตถึงปัจจุบันและนำมาเผยแพร่แก่ชาวไทย จนบางครั้งประเพณีไทยบางอย่างคล้ายกัน จนไม่สามารถแยกได้ว่าส่วนใดเป็นของมอญ ส่วนใดเป็นของไทย จากการศึกษาวิจัยพบประเพณีความเชื่อของมอญในหมู่ที่ 1 หมู่ที่ 6 และหมู่ที่ 7 โดยแบ่งเป็นประเพณีเกี่ยวกับชีวิต ประเพณีเนื่องในวันสำคัญทางศาสนา และประเพณีเนื่องในเทศกาลต่าง ๆ ดังนี้

3.1 ประเพณีเกี่ยวกับชีวิต

การเกิด ตั้งแต่ตั้งครรภ์จนกระทั่งคลอด ผู้หญิงชาวมอญเมื่อตั้งครรภ์ต้องวางมะพร้าวผลหนึ่งที่ห้วนอนและมีหม้อน้ำใส่ผงขมิ้นสำหรับดื่มและอาบ เชื่อว่าคลอดลูกง่ายห้ามอาบน้ำกลางคืน เชื่อว่าอาจเจ็บท้องมากและคลอดยาก ห้ามนั่งกลางระเบียบงบ้าน ห้ามนั่งพิงเสาบ้านโดยเฉพาะเสาเอกหรือเสาผี ห้ามนั่งห้อยเท้าที่หัวบันไดบ้าน ห้ามเก็บผักไปส่งศพ ห้ามเดินข้ามน้ำข้ามคลอง ถ้าต้องข้ามให้นำเข็มปักที่ผม 1 เล่ม การที่ห้ามสิ่งต่าง ๆ เพราะเชื่อว่ามีผีอาศัยอยู่ตามตำแหน่งต่าง ๆ ในขณะที่ตั้งครรภ์ต้องทำพิธีเสียบาลทุกเดือนจนครบกำหนดคลอด วิธีทำพิธีเสียบาลนำกระทงด้วย

การโกนผมไฟ เด็กเกิดครบ 3 เดือน พิธีโกนผมไฟ บั้นดินเป็นลูกกระสุนเล็กๆ วางรวมกับผมที่โกนและหญ้าแพรกห่อด้วยใบบอนแล้วนำไปฝังไว้ใต้ต้นโพธิ์ โกนผมไฟโกนไม่หมดต้องเหลือไว้บ้าง

การโกนจุก เด็กชาวมอญถือว่าเป็นการทำขวัญครั้งแรกในชีวิตการทำขวัญของผู้ชายชาวมอญ มี 3 ครั้ง ทำขวัญโกนจุก ทำขวัญบวชและทำขวัญแต่งงาน ส่วนผู้หญิงมีการทำขวัญเพียง 2 ครั้ง คือทำขวัญโกนจุกและทำขวัญแต่งงาน โกนจุกเมื่ออายุ 7 ปี 9 ปี 11 ปี 13 ปี อายุเป็นเลขคู่ ข้อห้ามระหว่างแม่ของเด็กกำลังตั้งครรภ์เด็กคนนั้นโกนจุกไม่ได้ โกนจุกกระทำที่วัดให้พระสงฆ์เป็นผู้โกนผม เด็กผู้หญิงให้หมักทายกผู้จัดการทางกุศลเป็นผู้โกน โกนในพิธีเพียงเล็กน้อย โกนขณะพระเริ่มสวดชยันโต ถ้าทำพิธีที่บ้านอาจมีทำบุญเลี้ยงพระ

การบวช เมื่ออายุครบ 13 ถือว่าเข้าสู่วัยหนุ่มสาว ทำพิธีอุปสมบทเมื่ออายุครบ

ภาพที่ 12 ภาพงานบวช

คุณไพโรจน์ บุญผูก อุปสมบทที่วัดอาสาสงคราม

อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ วันที่ 9 กรกฎาคม พ.ศ. 2543

การปลุกบ้าน จะต้องดูลักษณะสถานที่ดินที่เหมาะสม ได้แก่ ที่ดินชั้นฐานดี เหลี่ยม ที่ดินชั้นฐานอย่างลาด (แบน มีขอบ) ที่ดินหน้ากว้างเล็ก (สั้น) ด้านยาวยาวมาก ถ้าปลุกบ้านบนที่ดินมีทรัพย์สินมากและมีความเจริญรุ่งเรือง ลักษณะที่ดินที่ราบเรียบ เชื่อว่าทำให้มียศหรือบรรดาศักดิ์สูง สถานที่เลือกเดือน เดือนหก เดือนเก้า เดือนสิบสอง เดือนสี่ เดือนยี่ จะร่ำรวยเจริญรุ่งเรือง ปราศจากโรคภัย วันอาทิตย์หรือวันพฤหัสบดีทำให้ได้ลาภและมีความสุขปลุกบ้านเดือน 1 (อ้าย) เดือน 2 (ยี่) เดือน 3 ให้หันหน้าไปทางทิศตะวันตก ทิศทางการปลุกบ้านจะหันหน้าไปทางทิศเหนือเพื่อระลึกถึงถิ่นฐานบ้านเดิมของชาวมอญ แต่แม่น้ำในประเทศไทยไหลในแนวเหนือใต้ ฉะนั้นชาวมอญปลุกบ้านหันหน้าไปทางทิศเหนือ จึงขวางทางกับบ้านของชาวไทย ปลุกไม้มงคลตามทิศต่างๆ เช่น ทิศตะวันออก ปลุกต้นกล้วย ต้นมะพร้าว ทิศตะวันตก ปลุกต้นพุทรา ทิศเหนือ เลือกสถานที่ที่มีน้ำไหลผ่านทางทิศทางที่เป็นมงคล

การแต่งงาน ประเพณีแต่งงานของชาวมอญเกาะเกร็ดเหมือนกับประเพณี

แต่งงานของชาวไทยในภาคกลาง มีการสู่ขอและจัดพิธีแต่งงาน มีขบวนแห่ของฝ่ายชายแห่มาที่บ้านเจ้าสาว มีการกั้นเชือกประตู ชาวมอญจะไม่ทำบุญเลี้ยงพระในวันแต่งงานถือว่าไม่ใช่กิจของสงฆ์ต้องเตรียมอาหารขันหมากทั้งของคาว และของหวาน ของคาวมีขนมจีน ห่อหมกจัดคู่กับหมูต้มจิ้มน้ำจิ้ม ขนมขันหมาก ได้แก่ ขนมจันอับ ขนมโก๋ กล้วย มะพร้าวอ่อน เตรียมขันหมากเป็นขันทองเหลืองใส่ ใบพลู 9 ใบ หมาก 9 ลูก ห่อด้วยผ้าแพรสีสวยงามผูกปลายผ้าเป็นเงื่อนกระดุกและขันใส่สินสอด ผู้หญิงถือถาดของคาวและของหวานอย่างละ 1 ถาดมาเชิญฝ่ายเจ้าบ่าว เจ้าสาวจะให้เด็กถือพานใส่หมากพลูมาเชิญฝ่ายเจ้าบ่าวขึ้นบ้าน ฝ่ายเจ้าสาวจะนำเครื่องประดับมาชิงกัน ฝ่ายเจ้าบ่าวไม่ให้ขึ้นบ้าน เรียกว่า กั้นประตูเงิน ประตูนาก ประตูทอง ฝ่ายเจ้าบ่าวต้องจ่ายเงินอาหารขันหมากไม่ถูกเรียกเงินค่าผ่านประตู อาหารขันหมากเป็นต้นกล้วย ต้นอ้อยถูกเรียกค่าผ่าน

ประตู่เป็นเหล่า เฒ่าแก่ตอบแทนเจ้าบ่าวว่าเอาเงินมากอง เอาทองมาให้ เอาเขมามาให้ รับขันหมาก มาจากหัวบันได เมื่อแก้ขันหมากเสร็จแบ่งอาหารขันหมากไปไว้ที่บ้าน และแบ่งอาหารขันหมาก เป็นสองส่วน ให้ฝ่ายเจ้าบ่าวส่วนหนึ่งฝ่ายเจ้าสาวส่วนหนึ่ง จากนั้นไหว้ญาติฝ่ายหญิง ต้องมอบผ้า ตัดเสื้อหรือผ้าถุงลายให้ถ้าเป็นผู้ชายมอบผ้าโสร่งหรือผ้าขาวม้า นำผ้าขาวไปไว้ที่บ้าน พิธีปูที่นอน ให้ใช้เมล็ดถั่ว เมล็ดงา ดอกกรัก ดอกบานไม่รู้โรย ดอกบานชื่น เงินสินสอดโรยบนที่นอนให้บ่าว สาวช่วยกันเก็บ เพื่อน ๆ จะทำเสียงไก่ขัน เสียงกา หุงหาอาหารเป็นสัญญาปลูกให้เจ้าสาวตื่นขึ้นมา ทำงานบ้าน หลังจากแต่งงานครบ 7 วัน เดินทางไปไหว้ญาติฝ่ายชาย

การทำศพ ประเพณีการทำศพ คือเสียชีวิตปกติและเสียชีวิตไม่ปกติ คือการตาย ด้วยโรคราหรือป่วยเป็นระยะเวลานาน เมื่อเสียชีวิต ญาติจะอาบน้ำศพด้วยน้ำเย็นและน้ำอุ่น นุ่งผ้า ขาว 2 ชั้น นุ่งทับผืนแรกแต่ใจกระเบนไว้ข้างหน้า จากนั้นมัดตราสังศพด้วยด้ายดิบ 4 เปลาะ 1 เปลาะ ผูกที่แขนกับมือซึ่งถือดอกไม้รูปเทียน 1 เปลาะ ผูกที่ขา 1 เปลาะ ผูกที่ข้อเท้า 1 เปลาะ มัดตราสังเสร็จศพวางบนแคร่ทำด้วยไม้ไผ่ คลุมด้วยผ้าขาวลักษณะแบบมุ้ง ใช้ด้ายดิบผูกแหวน และกรรไกรห้อยจากเพดานลงมาให้ตรงกับสะดือ ธรรมเนียมมอญห้ามเอาโลงศพขึ้นบนบ้าน เด็ดขาด กระบุงวิญญาณจะต้องใส่กระจก 1 แผ่น ใช้ส่องหน้า พลุ 1 จีบ น้ำจันทน์ 1 ถ้วยเล็ก จอบถอดเอาด้ามออกจากตัวจอบ 1 เล่ม ผ้าถุงกับเสื้อ 1 ชุด โดยมีผ้าขาวม้าพันไว้

ประเพณีการทำศพของมอญมีทั้งฝังและเผา การฝังศพจะนิยมขุดหลุมในแนว เหนือใต้และฝังศพโดยเอาหัวไปทางทิศเหนือเช่นเดียวกับค่านิยมในการปลูกบ้านหันหน้าบ้านไป ทางทิศเหนือ ใช้จอบผ่ามะพร้าวเอาน้ำล้างหน้าศพ ถ้าหงายทั้งสองซีกเชื่อว่าผู้ตายจะไปสู่สุคติภพ การตายไม่ดีคือไม่มีการเผาต้องฝัง ไม่มีการทำบุญเลี้ยงพระที่บ้าน ทำทานด้วยอาหารดิบ เช่น ข้าวสาร เกลือ พริก น้ำมัน ทำบุญหลังจากวันตาย 7 วัน หรือในเดือนปีถัดไป ทุกคืนเจ้าภาพ เชิญท่านผู้รู้อ่านหนังสือต่างๆที่เป็นคตินิยมให้ผู้มางานฟัง เพื่อเตือนใจและเป็นเพื่อนศพด้วย หลังจากการตาย 7 วัน มีทำบุญเจ็ดวัน พิธีปล่อยพระ จุดมุงหมายเพื่อสร้างพระพุทธรูปอุทิศส่วน กุศลให้ผู้ตาย พิธีจะต้องจัดเตรียมลาดโลหะ 1 ใบ พระพุทธรูปใหม่องค์เล็ก ใบโพธิ์เก็บกระดุก หรือใบโพธิ์ใหม่ 7 ใบ หญ้าแพรก 7 กำ กำละ 7 กิ่ง เหยี่ยวกษาปณ์ 7 เหยี่ยว ข้าวสวยใส่ หม้อเล็กๆหนึ่งใบ เมื่อพระสวดคาถาจบหนึ่งจบ เจ้าภาพจะทิ้งของในมือลงในถาดเสียงดังครั้งหนึ่ง ครบ 7 เที้ยว ถาดข้าวมธุปายาสที่นางสุชาดาถวายพระองค์แล้วดังอย่างที่ว่าเจ้าภาพทิ้งของลงในถาด หญ้าแพรกนั้นเปรียบเสมือนหญ้าที่นายโสดถียะถวายแก่พระพุทธรองค์เพื่อปูลงนึ่งแก่พระ

ชาวมอญเกาะเกร็ดเชื่อว่าแหวนและกรรไกรมีผีสิงอยู่ ฉะนั้นจึงผูกกรรไกรและ แหวนเพชรไว้เพื่อให้วิญญาณของผู้ตายกลัวผีแหวนและผีกรรไกร และแหวนแขวนไว้เพื่อให้ วิญญาณของผู้ตายกลัวผีแหวนและผีกรรไกร ไม่กล้าออกมาหลอกหลอนและเป็นเครื่องตรวจสอบ ด้วยว่าศพเน่าหรือไม่

งานศพพระสงฆ์ ประเพณีเกี่ยวกับการทำศพของชาวมอญพิเศษ คือ การปลงศพ พระภิกษุเฉพาะพระชั้นผู้ใหญ่ต้องสร้างปราสาทเป็นที่ประดิษฐานศพ นิยมสร้างปราสาทตั้งแต่ 5 – 9 ยอด ไม่เผาด้วยมือแต่จุดด้วยไฟจากลูกหนู แทนโรงที่ไม่ได้บรรจุศพอยู่ภายใน ทำขึ้นหลอก ๆ เพื่อประกอบพิธี มีการแข่งศพ มีปฐมเหตุจากเมื่อครั้งพระเจ้าธรรมเจดีย์ปฏิกัธรปลงพระศพมารดา เลี้ยงของพระองค์ เพื่อทำนายชะตาบ้านเมืองขึ้น โดยให้เป็นสองกลุ่มคือ เสนาอำมาตย์กลุ่มหนึ่ง พระองค์กับเสนาก่อกลุ่มหนึ่ง ทรงอธิษฐานว่า ถ้าบ้านเมืองจะเจริญรุ่งเรืองอยู่เป็นสุข ฝ่ายพระองค์ เป็นฝ่ายที่ดึงเอาพระศพไปได้ ปัจจุบันคนมอญในประเทศสหภาพพม่ายังทำอยู่บ้างพอเป็นพิธี

ภาพที่ 13 ปราสาท 9 ยอด

งานพระราชทานเพลิงศพพระอาจารย์หนู วัดบางกระดี่
เขตบางขุนเทียน กรุงเทพฯ วันที่ 29 มกราคม พ.ศ. 2543

ชาวมอญเกาะเกร็ดก็จัดพิธีปลงศพพระภิกษุด้วยการสร้างปราสาทแทนการเผาบน เมรุเช่น งานเผาศพเจ้าคุณพระไตรสรณธัช (มาลัย บุปผาโม) อดีตเจ้าอาวาสวัดปรมย์อิกาวาส-วารวิหาร เมื่อพ.ศ. 2540 สร้างปราสาทห้ายอด

มอญร้องไห้ ศพพระภิกษุสงฆ์หรือผู้สูงอายุมาก ๆ ให้หญิงสูงอายุทำหน้าที่ร้อง โอดครวญพรรณนาคุณภาพความดีของผู้ตายเรียกกันว่ามอญร้องไห้ มาจากเรื่องพระนางมัลลิกา ทรงกรรแสงคร่ำครวญพรรณนาถึงพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเมื่อพระองค์เสด็จปรินิพพาน โดยร้อง เวลาตีกลองหนึ่ง เวลาข่ารุ่งครึ่งหนึ่ง และเวลาชักศพขึ้นเมรุหรือปราสาทอีกครั้งหนึ่ง มอญร้องไห้ นี้ ผู้ร้องต้องก้มกราบศพก่อน นั่งพับเพียบร้องที่หน้าโลงศพ โดยมีปี่พาทย์มอญหรือปี่พาทย์นางหงส์ เป็นดนตรีประกอบเพลงสั้นและเพลงยาวสลับกัน จบกราบคารวะศพอีกครั้งหนึ่งจึงเสร็จพิธี

ชุมชนชาวมอญเกาะเกร็ดไม่มีประเพณีมอญร้องไห้ ถ้าศพพระสงฆ์ผู้ใหญ่ อาจจัดให้มีมอญร้องไห้หรือจัดหานางร้องไห้มาจากที่อื่น

3.2 ประเพณีเนื่องในวันสำคัญทางศาสนา

ประเพณีการทำบุญวันอัฐมีบูชา อัฐมีบูชา ทำบุญเนื่องในวันถวายพระเพลิงพระพุทธเจ้า ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 แล้ว 8 วัน ในอดีตวัดปรมัยยิกาวาสวรวิหารใช้สำหรับการเผาศพ พร้อมทั้งทำหีบศพซึ่งภายในประดิษฐานพระพุทธรูปปางปรีนิพพานฝ่าพระบาทยื่นเลยออกมาจากหีบมีพระมหากัสสปะถวายบังคมอยู่ปลายพระบาทประดิษฐานไว้ภายในปราสาท มีการทำบุญเลี้ยงพระและแสดงพระธรรมเทศนาก่อนพิธีถวายพระเพลิง เวลากลางคืนจุดดอกไม้ไฟเพื่อเป็นการบูชาพระพุทธเจ้า

ลูกหนูเป็นดอกไม้ไฟชนิดหนึ่งเมื่อจุดไฟจะพุ่งออกไปอย่างรวดเร็ว จะผูกลูกหนูไว้กับเชือกซึ่งหลายข้างหนึ่งผูกอยู่ที่หีบศพ

การสร้างปราสาทจำลองและการสร้างหีบศพขนาดเล็กหรือใหญ่มีพระพุทธศรีระอยู่ภายในมีพระบาทยื่นออกมานอกหีบ และมีพระมหากัสสปะถวายบังคมอยู่ที่พระบาท ในประเพณีอัฐมีบูชา มักจะมีตามวัดมอญต่าง ๆ เช่น วัดเกาะพญาเจ่ง ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด วัดปรมัยยิกาวาสวรวิหาร ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี เป็นต้น ประเพณีการทำบุญวันอัฐมีบูชานอกจากพิธีทางศาสนา เช่น ถวายพระเพลิงแล้ว บางวัดมีการจำลองเหตุการณ์ในพุทธประวัติมาแสดงประกอบด้วย เช่น ตอนพระมหากัสสปะพร้อมพระสงฆ์บริวารพบกับอชิวกถืดดอกมณฑารพ เป็นต้น (อติสา งามโกมุต, 2542 : 57-70)

เทศกาลออกพรรษา ประเพณีตักบาตรทางน้ำในเทศกาลออกพรรษา ช่วงเวลาที่สำคัญของชาวพุทธทั้งหลายที่พร้อมใจกันบำเพ็ญกุศล เพื่อเป็นการน้อมรำลึกถึงองค์พระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า เมื่อครั้งที่เสด็จจากเทวโลก ทั้งหลายต่างน้อมถวายสักการะแด่พระพุทธองค์อย่างมโหฬารยิ่ง

คนมอญได้ถือปฏิบัติบำเพ็ญบุญในโอกาสสำคัญนี้อย่างยิ่งใหญ่ สำหรับชุมชนปากเกร็ด ชาวบ้านจะทำบุญตั้งแต่วันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 11 จนถึงวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 รวม 3 วัน จะมีเรือพระและชาวบ้านมาร่วมทำบุญมากกว่าวันอื่น ๆ

เนื่องจากเกาะเกร็ดในช่วงวันออกพรรษา สองฝั่งเจ้าพระยามีน้ำไหลบ่าท่วมตลอดทั้งสองฝั่งน้ำ การทำบุญตักบาตรทางน้ำจึงเป็นกิจกรรมที่สัมพันธ์กับสภาพของชุมชนในช่วงเวลานั้น

พระสงฆ์จากวัดต่าง ๆ ลงเรือรับบิณฑบาตตามบ้านของชาวบ้านที่อยู่และอาศัยสองข้างฝั่งเจ้าพระยา ชาวบ้านที่อยู่ริมฝั่งน้ำ จัดเตรียมอาหารคาว – หวาน ใสบาตรในน้ำเรือที่พระนั่งแต่ละลำส่วนมากเป็นเรือขนาดใหญ่จะมีศิษย์นั่งอยู่ในเรือ บางลำมีจำนวนลูกศิษย์มากกว่า

20 คน เพื่อบอกบุญด้วยการร้องเพลงเจ้าขาว เสียงเพลงที่ศิษย์แต่ละลำร้องลำนำขับกล่อมกันดังก้องไปทั่วท้องน้ำ ตั้งแต่เช้าของช่วงเวลาเทศกาลนี้

ภาพที่ 14 เทศกาลออกพรรษา ตักบาตรทางน้ำและร้องเพลงเจ้าขาว

เพลงเรือขาวเป็นเพลงพื้นบ้านเก่าแก่ของเกาะเกร็ด ใช้สำหรับบอกบุญชักชวนให้คนมาทำบุญร่วมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเทศกาลทอดกฐิน เป็นช่วงที่น้ำเอ่อล้นตลิ่งชาวบ้านจะบอกบุญทางเรือด้วยการพายเรือไปตามหมู่บ้านต่าง ๆ ในเวลากลางคืนและร้องเพลงเจ้าขาวชาวบ้านได้ยินจะเตรียมข้าวของเงินทองร่วมทำบุญ

การบอกบุญทางเรือนี้ คนมอญที่มีภูมิลำเนาในท้องที่อำเภอปากเกร็ดได้ปฏิบัติเป็นประเพณีมาช้านานแล้ว ปัจจุบันจากการศึกษาผู้วิจัยพบว่าไม่มีการเล่นเพลงเรือเจ้าขาวเพราะถูกโจรปล้นระหว่างพายเรือบอกบุญในยามค่ำคืน ดังนั้น เพื่อเป็นการอนุรักษ์จึงนำเพลงเจ้าขาวมาร้องในวันเทศกาลออกพรรษา ในประเพณีตักบาตรทางน้ำในเรือที่พระรับบิณฑบาตรแทน

ตักบาตรน้ำผึ้ง

จัดในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10 ประเพณีตักบาตรน้ำผึ้งจะมีการทำบุญตักบาตรถวายอาหารคาวหวานแก่พระภิกษุสามเณร เช่น การทำบุญในวันพระตามปกติแต่ทางวัดจะนำบาตรหรือภาชนะมาตั้งเรียงไว้สำหรับใส่น้ำผึ้ง โดยตักบาตรหรือถวายอาหารคาวหวานเสร็จ ก็นำน้ำผึ้งรินลงในบาตรหรือภาชนะ สำหรับวัดปรมัยยิกาวาสวรวิหาร การตักบาตรน้ำผึ้งของชาวมอญเกาะเกร็ดจะทำข้าวต้มลูกโยนห่อด้วยใบพง (ชื่อและหญ้าชนิดหนึ่งใบและต้นคล้ายอ้อแหม) หรือใบมะพร้าวถวายพระสงฆ์สำหรับจิมน้ำผึ้งรับประทานด้วย

นอกจากนี้ชุมชนมอญบางชุมชนหญิงสาวจะนำผ้าเช็ดหน้าสำหรับถวายพระรองไว้กั้นบาตรด้วย การตักบาตรด้วยน้ำผึ้งสมัยโบราณหวังให้พระภิกษุสามเณรได้นำน้ำผึ้งไปผสมยาสมุนไพรรักษาเป็นลูกกลอน

คติความเชื่อในการทำบุญถวายน้ำผึ้งแด่พระปัจเจกโพธิตามตำนานกล่าวว่า พระปัจเจกโพธิรูปหนึ่งต้องการจะหาน้ำผึ้งมาผสมโอสถและบังเอิญวันหนึ่ง ขณะไปบิณฑบาตในหมู่บ้านใกล้ชายป่ามีชาวบ้านนำน้ำผึ้งมาถวายด้วยจิตศรัทธา อยากทำบุญแต่ไม่มีอาหารอื่นจึงได้นำน้ำผึ้งมีอยู่รินใส่ลงในบาตร เมื่อชายผู้นั้นรินน้ำผึ้งเกิดเหตุอัศจรรย์น้ำผึ้งมีรินลงไปในนั้นมีปริมาณเพิ่มขึ้นจนล้นบาตร ขณะนั้นมีหญิงชาวบ้านผู้หนึ่งกำลังทอผ้าเห็นความอัศจรรย์เกรงว่าน้ำผึ้งจะเปื้อนมือพระปัจเจกโพธิ จึงรับนำผ้าที่ทอแล้วถวายแด่พระปัจเจกโพธิเพื่อใช้ซับน้ำผึ้งที่ไหลล้นบาตร จากนั้นชายผู้ถวายน้ำผึ้งอธิษฐานคลบันดาลให้เขาได้เกิดเป็นผู้มั่งคั่งและมีอำนาจ ส่วนหญิงผู้ถวายผ้าซับน้ำผึ้งอธิษฐานขอให้เกิดเป็นผู้ที่มีความงามและมีทรัพย์ ต่อมาชายและหญิงนั้นสิ้นชีวิตเกิดใหม่เป็นพระราชาผู้มีความเข้มแข็งและมั่งคั่ง ส่วนหญิงเกิดเป็นพระราชธิดาที่มีความงามและมั่งคั่งของพระราชาอีกเมืองหนึ่ง

เรื่องการถวายน้ำผึ้งแด่พระวิปัสสี พระอดีตชาติหนึ่งขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตามตำนานกล่าวว่า ครั้งหนึ่งในสมัยพระวิปัสสี พระราชาและชาวเมืองแข่งขันทำบุญถวายทานถึง 6 ครั้ง ไม่มีใครแพ้ใครชนะ ต่างพยายามหาของแปลกมาถวายพระวิปัสสี จนกระทั่งวันหนึ่งมีชายชาวบ้านป่าเดินถือรวงผึ้งผ่านประตูเมืองเข้ามา ชาวเมืองที่ประตูเข้าไปขอซื้อรวงผึ้งจากชาวบ้านป่าราคาสูงมาก ชาวบ้านสงสัย ชาวเมืองจึงเล่าเรื่องการแข่งขันทำบุญถวายทาน ชายชาวป่าจึงขอร่วมทำบุญด้วยโดยขอถวายรวงผึ้งโดยไม่คิดมูลค่า ชาวเมืองทั้งหลายต่างดีใจนำรวงผึ้งมาบีบเอาน้ำผึ้งใส่ถาดทองคำใบใหญ่ผสมกับนมเนยคลุกเคล้ากันแล้วนำไปถวายพระวิปัสสีและพระสงฆ์ทั้งหลาย ด้วยอานิสงค์การถวายน้ำผึ้งของชายผู้นี้ เขาไปเกิดในเทวโลกและต่อมาเกิดเป็นพระราชาแห่งกรุงพาราณสี เกิดเป็นพระราชกุมารในราชวงศ์ศากยะ มีนามว่า สีวลีกุมาร แปลว่า ลูกผู้ให้ลาภ เพราะเมื่อตอนพระราชมารดาทรงพระครรภ์มีผู้นำเครื่องราชบรรณาการมาถวายเป็นจำนวนมาก เมื่อเจริญพระชนมายุได้ออกบวชกับพระสารีบุตรจนสำเร็จเป็นพระอรหันต์และสมบุรณ์ด้วยปัจฉัยลาภ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงยกย่องพระสีวลีว่าเป็นภิกษุผู้มีลาภเป็นเลิศ

แห่น้ำหวาน

ในเทศกาลสงกรานต์ของมอญมีการทำบุญสนุกสนานรื่นเริงต่อจากวันสงกรานต์ไปอีก 3 วัน หลังจากวันสงกรานต์ คือวันที่ 15 เมษายน หรือวันที่ 18 เมษายน ชาวบ้านมาร่วมทำบุญอีกครั้งหนึ่งด้วยการจัดขบวนแห่น้ำหวาน

ชาวมอญจัดเตรียมน้ำหวาน ซึ่งในสมัยก่อนใช้น้ำเชื่อมที่ทำจากต้นตาลไปถวายพระตามวัดต่าง ๆ บนเกาะเกร็ด ต่อมาจึงเปลี่ยนเป็นน้ำหวาน หรือน้ำผลไม้ที่บรรจุขวดขายอยู่ในท้องตลาด

วัตถุประสงค์ของการทำบุญด้วยน้ำหวาน เพื่อถวายน้ำหวานแด่พระภิกษุสงฆ์สำหรับฉันในเวลากระหายน้ำ

ชาวมอญจะมาร่วมกันจัดเป็นขบวนแห่ นำน้ำหวานที่แต่งไว้อย่างดีเข้าขบวนแห่ถวายพระภิกษุสงฆ์ทุกรูปในแต่ละวัด ขบวนแห่เริ่มเคลื่อนขบวนประมาณ 15.00 น เมื่อขบวนแห่ถึงวัดใดก็นำน้ำหวานที่จัดไว้นั้นถวายแด่พระ และสามเณรทุกรูปภายในวัด

ในขบวนแห่น้ำหวาน จะมีแห่ก แห่ปลา เพื่อนำไปปล่อยตามวัดต่าง ๆ ด้วย ตามเส้นทางที่ขบวนแห่ผ่าน มีโรงทานตั้งอยู่เป็นระยะ ๆ มีน้ำดื่ม ขนม ของว่างบริการแก่ผู้ที่มาร่วมงานด้วย แห่น้ำหวานของชาวเกาะเกร็ดยังคงปฏิบัติสืบเนื่องกันมา

ภาพที่ 15 แห่น้ำหวาน

3.3 ประเพณีเนื่องในเทศกาลสงกรานต์

กิจกรรมเนื่องในเทศกาลสงกรานต์มีหลายอย่างกระทำกันทุกปีเป็นประเพณี โดยเริ่มทำความสะอาดบ้านเรือนและบริเวณบ้านให้เรียบร้อยก่อนวันสงกรานต์ เตรียมอาหารหวานสำหรับทำบุญและแจกญาติพี่น้อง ผู้วิจัยพบว่าในประเพณีนี้มีการแสดงและกิจกรรมต่าง ๆ ตามลำดับเริ่มตั้งแต่วันที่ 13-15 เมษายน ซึ่งนับทางสุริยคติเป็นวันขึ้นปีใหม่ของไทยและของมอญมีลำดับงานดังนี้

วันที่ 13 เมษายน 2551

เวลา 8.00 น. ทำบุญตักบาตรสงฆ์น้ำพระบรมสารีริกธาตุที่องค์พระ
มหารามัญเจดีย์

เวลา 9.00 น. แห่ทางหงส์เป็นพุทธบูชาพระบรมสารีริกธาตุ ณ
พระมหารามัญเจดีย์ รัชกาลที่ 5

เวลา 10.30 น. ประธานเปิดงานและสงฆ์น้ำพระบรมสารีริกธาตุ
ชมการแสดงบนเวที สาธิตการปั้นและแกะสลัก
เครื่องปั้นดินเผาของเกาะเกร็ด

เวลา 14.00 น. แห่ปลา แห่นก

วันที่ 14 เมษายน 2551

เวลา 8.00 น. สงฆ์น้ำพระบรมสารีริกธาตุที่องค์พระมหารามัญเจดีย์

เวลา 10.00 น. ชมขบวนแห่ข้าวแช่ของชาวมอญ

เวลา 14.00 น. ชมการเล่นสะบ้ามอญของชาวมอญเกาะเกร็ด

เวลา 15.00 น. ชมการแสดงปีพาทย์มอญใหญ่ของชาวเกาะเกร็ดและ
ชมการแสดงบนเวทีมอญรำและนาฏศิลป์ไทย

วันที่ 15 เมษายน 2551

เวลา 8.00 น. สงฆ์น้ำพระบรมสารีริกธาตุที่องค์พระมหารามัญเจดีย์

เวลา 11.00 น. ถวายภัตตาหารเพลแด่พระสงฆ์

เวลา 14.00 น. ชมขบวนแห่ผ้าไตร

เวลา 15.00 น. สงฆ์น้ำพระสงฆ์ของชาวมอญ

ชมการแสดงทะเลมอญ กีฬาคะกร้อลอดบ่วง

ผู้วิจัยได้ศึกษาพบว่ามีกิจกรรมและการแสดงที่สำคัญในงานสงกรานต์นี้

ดังนี้

1. แห่ทางหงส์ (แห่นก)

หงส์ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของชนชาติมอญ ซึ่งสืบเนื่องมาจากประวัติของ
ชนชาติมอญที่กล่าวว่า พระพุทธองค์เมื่อตรัสรู้แล้วได้ 8 พรรษา เสด็จไป ณ อ่าวมะตะมะได้
ทอดพระเนตรเห็นหงส์ 2 ตัว เกาะอยู่บนเนินดินในอ่าวมะตะมะทรงพยากรณ์ว่ากาลข้างหน้า
บริเวณที่หงส์ยืนจะเป็นแผ่นดินใหญ่ เป็นบ้านเมืองที่เจริญ พระพุทธศาสนามั่นคง เวลาผ่านไป
บริเวณนั้นเป็นบ้านเมืองที่คนมอญได้สร้างขึ้นและพระพุทธศาสนาเผยแพร่นในราชอาณาจักรมอญ
คนมอญ จึงนำหงส์ตามพุทธพยากรณ์มาเป็นสัญลักษณ์ของแผ่นดินมอญ นครหลวงที่มอญ สร้าง

ต่อมาเชื่อว่า หงสาวดี เพื่อเป็นสิริมงคลตามพุทธพยากรณ์ด้วย และนิยมทำเสาหงส์ไว้ตามวัดเป็น พุทธบูชา

เทศกาลสงกรานต์ซึ่งเป็นวันขึ้นปีใหม่ของมอญ มีการฉลองขึ้นปีใหม่ พิธีแห่หางหงส์ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการเฉลิมฉลองในโอกาสนี้

ชาวมอญนำหางหงส์ทำด้วยผ้ามาตัดเย็บเป็นรูปธงยาว ผูกปลายไม้แห่ แหนไปตามหมู่บ้านเพื่อเป็นสิริมงคล ความร่มเย็นเป็นสุขของบ้านเมือง และถวายเป็นพุทธบูชา ชาวบ้านมีศรัทธามาร่วมกันทำหางหงส์ผู้มีศรัทธามากจะตัดผมตนเองไปผูกไว้ที่หางหงส์เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา และร่วมกันแห่หางหงส์ไปที่วัดของหมู่บ้าน

เมื่อแห่หางหงส์ไปถึงวัด ชาวมอญมาร่วมกันทำการสักการะพระเจดีย์ที่สำคัญของวัด แล้วเชิญหางหงส์ขึ้นสู่เสาหงส์ของวัดพระสงฆ์สวดชยันโตเพื่อเป็นสิริมงคลแก่ บ้านเมือง และชาวบ้าน

การแห่หางหงส์ยังคงทำกันอยู่ในหมู่บ้านมอญต่างๆ ทั่วไปตลอดมา จนถึงปัจจุบัน

ภาพที่ 16 แห่หางหงส์

งานสงกรานต์ ต.เกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี วันที่ 13 เมษายน 2543

2. แห่ข้าวแช่

วันสงกรานต์ มีการตั้งพิธีบูชานางสงกรานต์ เพื่อเป็นสิริมงคลใน โอกาสวันขึ้นปีใหม่ ข้าวแช่เป็งซักราน เป็นอาหารสำหรับบูชานางสงกรานต์

ข้าวแช่เป็นอาหารมอญโบราณ การหุงข้าวต้องปฏิบัติตามข้อกำหนด โบราณ คือ ต้องหุงกลางแจ้ง เมื่อเป็นข้าวเปลือกนำมาผัดเอาเศษผงออก 7 ครั้ง นำข้าวสารมาชอนใน น้ำ 7 ครั้ง เมื่อหุงเป็นข้าวสุกแล้วนำมาล้างน้ำสะอาด 7 ครั้ง จึงนำข้าวที่นอบในน้ำที่อบกลิ่นหอม และใส่ในหม้อดินเผา

ข้าวแช่รับประทานกับอาหารอื่น เช่น ยำขนุนอ่อน ยำถั่วฝักยาว เนื้อ แห้งผัด กะปิทอด เป็นต้น

เมื่อหุงข้าวแช่แล้วในตอนเช้านำไปถวายพระ ไหว้นางสงกรานต์ ไหว้บรรพบุรุษ (ผีเรือน) และนำไปมอบให้ผู้ใหญ่ที่ตนเคารพนับถือ การนำข้าวแช่ไปถวายพระที่วัด จะจัดหน้าไปทุกวัดบนเกาะเกร็ดในช่วงเวลาก่อนเพล เพื่อพระสงฆ์ได้นั่งในเวลาเพล ขบวนแห่ไปถึงวัดใดจะนำข้าวแช่ไปถวายพระทุกองค์ที่อยู่วัดนั้น จนครบทุกวัด กำหนดการแห่ข้าวแช่ คือวันที่ 13 เมษายน ของทุกปี

ภาพที่ 17 แห่ข้าวแช่
งานสงกรานต์ ต.เกาะเกร็ด จ.นนทบุรี วันที่ 13 เมษายน พ.ศ. 2543

3. แห่ปลา แห่นก

แห่ปลาในเทศกาลสงกรานต์ ดำเนินที่เล่าสืบต่อมามี สามเณรองค์นั้นดวงชะตาขาดไม่ช้าจะต้องถึงแก่ความตาย จึงอนุญาตให้กลับไปเยี่ยมญาติโยมที่บ้านระหว่างเดินทางกลับบ้าน สามเณรพบหนองน้ำแห่งหนึ่งน้ำแห้งขอดมีปลาตกคละจมอยู่ในโคลนใกล้จะตาย สามเณรจึงดักปลาไปปล่อยในลำคลองแล้วเดินทางต่อไปจนถึงบ้าน และพักอยู่ที่บ้านระยะหนึ่งเดินทางกลับวัด พระอาจารย์เห็นสามเณรยังมีชีวิตอยู่จึงสอบถาม เมื่อสามเณรเล่าให้ฟังพระอาจารย์จึงสันนิษฐานว่าบุญกุศลจากการช่วยชีวิตปลาทำให้สามเณรมีชีวิตอยู่ต่อไป ดังคำกล่าวทำให้ชาวอมุญมีประเพณีปล่อยปลาในช่วงเทศกาลสงกรานต์ (อติสา งามโกมุท. 2542 : 57-70)

4. มอญรำ

มอญรำ 12 เพลง จัดขึ้นในงานประเพณีสงกรานต์และเทศกาลออกพรรษาในตอนบ่าย 15.00 น. ของวันที่ 13 เมษายน ผู้แสดงใช้มอญรำผู้หญิงเป็นจำนวนมาก ำหน้าลานวัดปรมัยยิกาวาสวรวิหาร การแต่งกายของมอญรำแต่งกายชุดประจำชาติมอญ คือสวมเสื้อคอกลมติดกระดุมผ้าหน้าอกตัวเสื้อแขนยาวนุ่งผ้าซิ่นยาวกรอมเท้า พาดสไบที่บ่าข้างซ้าย ปล่อยชายทั้งด้านหน้าและด้านหลัง ผมเกล้ามวยต่ำประดับมวยด้วยดอกไม้หรือเครื่องประดับผมของมอญคือกะหล่ำรอบผมมวยนั้น มอญรำต้องใช้ปี่พาทย์มอญประกอบการรำ ใช้ปี่พาทย์มอญเครื่องคู่ได้แก่

หม่องมอญวงใหญ่ หม่องมอญวงเล็ก ระนาดเอก ระนาดทุ้ม ปี่มอญ เปิงมางคอก โหม่ง 3 ใบ ตะโพนมอญ ฉิ่ง ฉาบใหญ่ ฉาบเล็กและกรับ

วิธีแสดงมอญรำหญิงจำนวนมากออกมายืนทั้งแถวเรียงหน้ากระดานทำความเคารพผู้ชม ขณะปีพาทย์เริ่มบรรเลงโหมโรง ผู้รำจะยุบตัวเข้าจังหวะกลองตะโพนก่อนประมาณ 3 จังหวะ แล้วจึงเริ่มรำ ซึ่งมีทำรำประกอบเพลง 12 เพลง หรือ 12 ภาษา ลักษณะลีลาและท่ารำช้า การทำมือคล้ายกับรำไทย ลักษณะของรำมอญเคลื่อนไหวโดยการเขยิบเท้าไม่มีการยกเท้าขึ้นพ้นพื้น เมื่อรำจบแต่ละเพลงผู้แสดงจะยี่ดัวรอจังหวะประมาณ 1 จังหวะ แล้วจึงเริ่มรำทำต่อไป

นาฏกรรมมอญรำสิ่งสำคัญคือความพร้อมเพรียง คือ ฟังจังหวะทำนองเพลงของการรำต้องสอดคล้องกับจังหวะของตะโพนที่ดีประกอบให้พอดีกัน ทุกจังหวะไปตั้งแต่เริ่มจนจบ

ภาพที่ 18 มอญรำเกาะเกร็ด

สถานที่ลานหน้าวัดปรมัยยิกาวาสวรวิหาร งานสงกรานต์ วันที่ 13 เมษายน 2543 เวลา 15.00 น.

5. การละเล่นสะบ้า

ของชาวมอญเกาะเกร็ดมักจะเล่นกันที่ตลาดวัดหรือลานบ้านและไม่เรียกว่า ปอนเหมือนเช่นชาวมอญที่พระประแดง เมื่อแรกเริ่มชาวมอญคิดการเล่นสะบ้าขึ้น ชาวมอญอาจใช้เมล็ดของผักต้นสะบ้าซึ่งมีลักษณะกลมแบน แฉ่งก่อนที่จะคิดทำลูกสะบ้าด้วยวัสดุต่าง ๆ สำหรับชาวมอญเกาะเกร็ดในอดีตใช้ลูกสะบ้าทำจากงาที่นำมากลึงให้กลมแบนตามต้องการ ในช่วงเทศกาลสงกรานต์ ตามหมู่บ้านชาวมอญจะมีการเล่นสะบ้าของหนุ่มสาวอยู่ทั่วไป สะบ้าเป็นการเล่นพื้นเมืองของชาวไทยเชื้อสายมอญที่มีลีลาการเล่นหลายท่า แบ่งการเล่นเป็นฝ่ายชายและฝ่ายหญิง

ภาพที่ 19 การละเล่นสะบ้า

6. ก่อพระเจดีย์ทราย

เตรียมทรายนำไปก่อเป็นเจดีย์เล็ก ๆ ที่ปริมาณลานวัดใกล้พระเจดีย์ตรงหัวมุมวัดด้านทิศตะวันออก เมื่อก่อพระเจดีย์เสร็จจะประดับตกแต่งด้วยธงกระดาษสีต่าง ๆ ให้สวยงามประเพณีก่อพระเจดีย์ทรายเป็นอุบายในการให้คนชนทรายเข้าวัด เพราะทุกปีเมื่อคนเข้ามาทำกิจกรรมในวัดก็จะเหยียบย่ำทรายติดเท้าไป ฉะนั้นประเพณีก่อพระเจดีย์ทรายทำให้คนได้บำเพ็ญประโยชน์แก่วัด

7. การเล่นตะแยมอญ

ตะแยมอญมาจากภาษามอญ “เถะเย๊ะโฮมน” หมายถึง การร้องเพลงมอญ แต่คนไทยออกเสียงเป็น ตะแยมอญ

การเล่นตะแยมอญเป็นการเล่นเพลงพื้นบ้านของคนมอญมาแต่โบราณ คล้ายกับการเล่นเพลงพวงมาลัย หรือลำตัดของไทย บทกลอนต่างๆที่ใช้ร้องตะแยมอญนั้นจะไม่มีคำหยาบ ผู้ร้องมีอย่างน้อย 2 คน ฝ่ายชายและฝ่ายหญิงผลัดกันร้องและรำร้องเป็นภาษามอญ ส่วนใหญ่จะกล่าวเป็นคติ ปรัชญา คำสอนทางพุทธศาสนา หรือ เป็นบทเกี่ยวพาราตี แห่เหย้ากันในรูปบทกลอนที่สุภาพ (สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอปากเกร็ด. 2542 : 19-25) บางครั้งแสดงเป็นเนื้อเรื่องเหมือนกับลิเก

เครื่องดนตรีที่ใช้สำหรับเล่นตะแยมอญ มีวงปี่พาทย์และวงเครื่องสาย ซึ่งภาษามอญเรียก “บัวแก้วก” วงเครื่องสายมีเครื่องดนตรี 5 ชนิด คือ โกร (ซอสามสาย) จยาม (จะเข้) ชะเค (ฉิ่ง) อะโลด (ขลุ่ย) เปิดตั้ง (กลองเล่นสองหน้า) ทั้งหมด 12 เพลง ทำนองเพลงที่การเล่นตะแยมอญ

ภาพที่ 20 การเล่นตะแยมอญ คณะหงษ์ฟ้ารามัญ
งานสงกรานต์ ตำบลเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

8. สร้างน้ำพระ

หลังจากการทำบุญสงกรานต์แล้ว 2 วัน ประมาณวันที่ 15 เมษายน ชาวมอญจะสร้างน้ำพระพุทธรูปและพระสงฆ์รวมกันที่วัดสำคัญในชุมชน การสร้างน้ำพระของชาวมอญจึงต้องใช้วิธีสร้างผ่านรางสร้างน้ำซึ่งตั้งอยู่ในโรงพิธี โรงพิธีนี้สร้างขึ้นโดยการใช้ผ้าขาวกั้นเป็นห้องสี่เหลี่ยม สำหรับตั้งพระพุทธรูปและให้พระสงฆ์นั่งให้คนสร้างน้ำด้านหนึ่งเจาะเป็นประตูสำหรับพระเข้าออกด้านหนึ่งเจาะเป็นช่องสี่เหลี่ยมขนาดเท่ากับรางสำหรับสอดรางสร้างน้ำเข้าไป ภายในห้องสี่เหลี่ยมที่กั้นด้วยผ้าขาวไว้ รางสร้างน้ำนี้ทำด้วยไม้เนื้อแข็งลักษณะเหมือนรางน้ำยาวประมาณ 3 เมตรครึ่ง มีขาตั้งสูงจากพื้นประมาณ 2 เมตร ทำด้วยไม้เนื้อแข็งเช่นกัน ตั้งรางให้ลาดเอียงประมาณ 45 องศา ปลายด้านหนึ่งสอดเข้าไปในห้องสี่เหลี่ยมที่กั้นด้วยผ้าขาวประมาณ 45 องศา ปลายด้านหนึ่งสอดเข้าไปในห้องสี่เหลี่ยมที่กั้นด้วยผ้าขาวประมาณ 50 เซนติเมตร ปลายอีกด้านหนึ่งอยู่ในห้องที่กั้นไว้ประมาณ 3 เมตร ปลายรางด้านที่สอดเข้าไปในห้องที่กั้นนั้นเจาะเป็นรูสำหรับให้น้ำไหลลงมารอบองค์พระพุทธรูปและบนตัวพระสงฆ์

4. นาฏกรรมมอญรำ

นาฏกรรมคือศิลปะการแสดงที่มีองค์ประกอบในการแสดง มีการบรรเลงดนตรีด้วยวงปี่พาทย์มอญ ผู้แสดงแสดงลีลาการรำรำประกอบเพลง สถานที่จัดงานบริเวณกลางแจ้งหรือบนเวทีตามโอกาสในการจัดแสดง นาฏกรรมมอญรำในชุมชนมอญโดยทั่วไปที่มีปรากฏในประเทศไทย มีลักษณะการรำตามโอกาสสถานที่ที่แตกต่างกัน 2 ลักษณะ

4.1 รำประกอบพิธีกรรม เรียก รำผี ซึ่งไม่มีการประกอบพิธีกรรมนี้ในเกาะเกร็ด

4.2 รำประกอบพิธีการต่าง ๆ รำทั้งหมด 12 เพลง เรียกมอญรำ 12 เพลง ภาษามอญเรียก ปัว-หะ-เป็น

4.1 รำผี

รำผี เป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรมความเชื่อของมอญ โดยการรำวงสรวงภูตผีเทวดา ให้อำนาจอวยพรเพื่อสิริมงคล ดลบันดาลให้หายจากโรคภัยไข้เจ็บ จึงมีการเช่นสรวงบวงพาลี ภาษามอญเรียก เล่นกะนา แปลว่ารำในประรำพิธีหรือโรงพิธี จุดประสงค์ของการรำผีมี 3 ลักษณะ

4.1.1 เป็นการแก้บน เช่น ลูกหลานของเจ้าบ้านหายสาบสูญไป คนในบ้านป่วยเจ้าบ้านจะบนบานศาลกล่าวต่อผีว่าถ้าช่วยให้คนหายคืนมาก็ดี หรือคนป่วยหายก็ดี จะรำผีถวาย

4.1.2 เป็นการขอขมาในกรณีที่เกิดการ “ผิดผี” เกิดขึ้น เช่น คนที่มีกรรมมานอกในบ้านหรือสามีภรรยาที่เป็นผีอื่นมานอนค้างในบ้าน

4.1.3 เป็นการขอขมาผีในกรณีที่ไม่ทราบสาเหตุ เสียงตายโดยการเสียบกระดูกไถ่ลงในสมุดเสียงตาย ถ้าบังเอิญกระดูกไถ่ไปเสียบตรงกับหน้าที่บ่วงบอกว่าเหตุเภทภัยนั้นก็ต้องทำพิธีรำผีเพื่อเป็นการขอขมา เพื่อให้เสียกโทษให้

การรำผีมักทำพิธีเดือน 6 เว้นวันพระ การรำผีเป็นการจำลองประเพณีต่าง ๆ ของมอญที่ปฏิบัติต่อพระพุทธศาสนาและความเชื่อต่าง ๆ เพื่อเป็นการบูชา จัดพิธีแบ่งเป็น 2 วัน คือ

วันที่ 1 สร้างโรงพิธีสำหรับรำผี ปลูกโรงพิธีไม่ต้องมีฝาสำหรับที่ใช้ในพิธี ได้แก่อ่างน้ำ กล้วย อ้อย มะพร้าว ขนชนิดต่าง ๆ อุปกรณ์ที่ใช้รำ ได้แก่ ดาบ 2 เล่ม ดันกล้วย 2 ดัน ผูกกับเสาหน้าทั้งคู่ มีวงปีพาทย์มอญอยู่หน้าโรงพิธี

วันที่ 2 เริ่มเชิญมีต้นตระกูลเข้าไปในโรงพิธี ทุกคนเวียนรอบโรงพิธี ต่อไปรำถวายแต่ละคน โดยเริ่มแก้บน โครบนว่ารำมอญถวายก็ให้รำมอญ โครบนว่ารำดาบก็ให้รำดาบ ต่อไปรำบูชาผีเจ้าพ่อหลักเมือง เข้าในหมู่บ้าน หลังจากนั้นฟันดันกล้วย โปรยข้าวตอกอาบน้ำห้ำดันผี (สัมภาษณ์ สมชาย มอญคะ หัวหน้าศูนย์ศิลปวัฒนธรรมมอญ. 20 ธันวาคม 2543)

เพลงรำผีของจังหวัดปทุมธานีใช้บรรเลงในปัจจุบันนี้ได้แก่

1. เพลงปะละ (เพลงเชิญ) เป็นเพลงที่ใช้สำหรับการเชิญผีจากบ้านเรือนมายังโรงพิธีความหมายของเพลงหมายถึงการกราบบูชาหรือบอกเล่าให้ผีรับทราบ

2. เพลง 12 ภาษา หรือเพลงรำมอญ บรรเลงเพื่อให้คนในบ้านหรือเจ้าของบ้านมารำบูชาผีหรือเพื่อแก้บน

3. เพลงประจำบ้าน บรรเลงเพื่อบอกให้ผีบ้าน ผีเรือน รับรู้และให้ผีได้กินอาหาร ที่ทำการบวงสรวงหรือแก้บน

4. เพลงดาวกระจาย ใช้เวลาที่มีการทำพิธีอาบน้ำนาคและการบวงสรวง

5. เพลงพระฉันทมอญ ใช้เวลาที่พิธีพระฉันทอาหาร

6. เพลงพินดาบ ใช้เวลาที่กลับจากการทอดผ้าป่าแล้วจะมีการละเล่นที่เรียกว่า พินดาบ เพื่อความสนุกสนาน คือเป็นการฉลองผ้าป่า

7. เพลงเร้วมอญ บรรเลงเมื่อมีการละเล่นสนุกสนาน เช่นการชนไก่ ชนช้าง เป็นต้น

8. เพลงเช่นเหล้ามอญ บรรเลงเมื่อมีการทำพิธีเลี้ยงเหล้าให้แก่เจ้าตามความเชื่อ นั้น มาคัมสุราที่ถวายหรือบวงสรวง

ปัจจุบันการรำผีของชาวมอญ ยังคงมีปรากฏอยู่ที่จังหวัดปทุมธานี จังหวัดสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรปราการ และจังหวัดราชบุรี

ภาพที่ 21 รำผี

พิธีรำผีจากการวิจัยพบว่า รำผี ใช้เพลงรามอญ 12 เพลง ประกอบในพิธีกรรม ด้วยการบรรเลง ในบางครั้งมีทำรำประกอบเป็นบางเพลงขึ้นอยู่กับผู้ที่แก้บนและ ใ้ตั้งผู้ทำพิธีเป็นผู้กำหนดทำรำ

จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่า พิธีรำผีในชุมชนมอญเกาะเกร็ด ไม่มีการจัดพิธีกรรมนี้ ชุมชนมอญเกาะเกร็ดมีแต่การทรงเจ้าพ่อด้วยการรำถวายเจ้าพ่อเกษแก้วในวันขึ้น 1 ค่ำ เดือน 6 โดยจัดงานที่หน้าศาลเจ้าพ่อเขาดกหรือศาลเจ้าพ่อเกษแก้ว ไชยฤทธิ์ ประวัตินี้เจ้าพ่อเป็นบุคคลที่พาชุมชนมอญมาอยู่ที่นี่ และไม่กลับเมืองมอญอยู่บนเกาะนี้จนสิ้นชีวิต ชุมชนมอญศรัทธาเชื่อว่าท่านรักษาโรค เมื่อร่างทรงรำรำจะเกี่ยวพาราสิทมิฬงสาวสวยเท่านั้นนิยมเรียกอีกชื่อหนึ่งว่าเจ้าพ่อหนุ่ม สถานที่ตั้งอยู่บริเวณหมู่ที่ 1 ขั้นตอนการจัดพิธีรำถวายเจ้าพ่อตามลำดับดังนี้

ตอนเช้า ชาวบ้านจัดสำรับอาหารถวายพระสงฆ์ที่หน้าศาล

ตอนบ่าย ชาวบ้านร่วมพิธีถวายเครื่องเซ่น ได้แก่ ขนมต้มขาว ขนมต้มแดง กล้วยน้ำว้า ข้าวสุก ไข่ต้ม

ตอนเย็น ราษฎรเจ้าพ่อ โดยใช้เพลงมอญรำเพลงที่ 7 ชื่อเพลงซำดยาด และมีผู้ทำพิธีเรียกคนทรง เมื่อเริ่มรำร่างทรงเชิญเจ้าพ่อเกษแก้วเข้าสิงร่างบ้าง เชิญวิญญาณเจ้าพ่อที่อื่นบ้างคือเจ้าพ่อเขาคอก อำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี

ภาพที่ 22 ศาลเจ้าพ่อเกษแก้ว
ตั้งอยู่หมู่ที่ 1 ตำบลเกาะเกร็ด

4.2 มอญรำ 12 เพลง รำประกอบพิธีการต่าง ๆ รำทั้งหมด 12 เพลง เรียกมอญรำ 12 เพลงหรือมอญรำ

มอญรำ 12 เพลง คือการรำที่แสดงคารวะต่อบุรุษเพื่อแสดงความกตัญญู และโดยรำในงานประเพณีต่าง ๆ ของชาวมอญ พระราชพิธีสำคัญของไทย โอกาสการแสดงรำในงานมงคล และอวมงคล ลักษณะรำมอญนี้ รำทั้งหมด 12 เพลง จำนวนท่า 12 ท่า ใช้เครื่องดนตรีปี่พาทย์มอญประกอบการรำ ภาษามอญเรียกว่า “ละ ปัวหะเป็น” หมายถึงการรำตามจังหวะเสียงตะโพนจากเอกสารบทความที่ปรากฏว่า มอญรำมีมานานและเกี่ยวข้องกับพิธีต่าง ๆ ในประเทศไทย และใช้คำว่ามอญรำ ผู้วิจัยพบว่ามอญรำคือผู้หญิงชาวมอญที่รำมอญทั้งหมด 12 เพลง โดยรำตามจังหวะตะโพน

จากบทความเรื่องมอญรำของทองคำ พันนัทธี ในวารสารวัฒนธรรมไทย ปีที่ 2 (กุมภาพันธ์ 2524) กล่าวไว้ว่า

มอญรำ เป็นประเพณีของชาวมอญมาแต่โบราณ ใช้แสดงกับงานมงคลต่าง ๆ เช่นงานบวชนาค งานแต่งงานและงานฉลองอื่น ๆ แม้แต่ในพระราชวังสมัยโบราณ ชาวมอญได้จัดเป็นประเพณีในงานในงานราชการด้วย ครั้นเมื่อชาวมอญพากันอพยพเข้ามาในประเทศไทย

สมัยกรุงศรีอยุธยา ในรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ราวพุทธศักราช 2202 ก็ได้้นำประเพณี การแสดงมอญรำเข้ามาใช้เป็นประจำในหมู่มอญด้วยกัน และการแสดงดังกล่าวนี้ได้วิวัฒนาการ เรื่อยมาจนกระทั่งถึงทุกวันนี้

มอญรำโอกาสแสดงในงานอวมงคล สมัยกรุงธนบุรีจัดพิธีพระราชทานเพลิง พระศพในกรมขุนอินทรพิทักษ์และพระเจ้านราสูริยวงษ์ ผู้ครองเมืองนครศรีธรรมราช ในงานมี มหรสพต่างร่วมสมโภชมากมายและการแสดงมอญรำได้ถูกเกณฑ์มาร่วมงาน ปราภฎหมายรับสั่ง เรื่องการพระราชทานเพลิงพระศพกรมขุนอินทรพิทักษ์และพระเจ้านราสูริยวงษ์ ผู้ครองเมือง นครศรีธรรมราช (ยิ้ม บัณฑยางกูร. 2523:23-28) ดังความต่อไปนี้

วันพฤหัสบดี แรม ๒ ค่ำ เดือน ๒ จุลศักราช ๑๑๓๘ ปีวอก อัฐศก มีหมายเวรนาย ควรรัฐอัสวี นายเวรมหาดไทยมาว่า ด้วยพระยาธรรมาธิบดีรับสั่งใส่เกล้า ๆ สั่งว่าจะได้พระราชทานเพลิง พระศพในกรมขุนอินทรพิทักษ์ พระเจ้านราสูริยวงษ์ ครองเมืองนครศรีธรรมราช ณ วัดบางยี่เรือ นอก

โรงจิวใหญ่ พระยาราชาเศรษฐีฯ ปลุกโรง ๑

โรงละครเขมร โรง ๑ เขมรปลุก ไม้ฉากในกรม โรง ๑

โรงรามัญใหม่ รำ โรง ๑ พระยารามัญวงให้รามัญปลุก โรง ๑...

เครื่องเล่นกลางวัน โขนโรงใหญ่ ๒ โรง ๆ ละ ๗ ตำลึง วันละ ๑๔ ตำลึง...

รามัญใหม่รำวันละ ๑ ตำลึง ๒ บาท ๓ วัน เงิน ๔ ตำลึง ๒ บาท รามัญเก่า

รำวันละ ๒ ตำลึง ๒ บาท ๓ วัน เงิน ๗ ตำลึง ๒ บาท

ส่วนในงานพิธีที่เป็นมงคล ปราภฎหลักฐานตามหมายรับสั่งเรื่องโปรดเกล้าฯ ให้ สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้ากรมขุนอินทรพิทักษ์ เสด็จขึ้นไปรับพระแก้วมรกตในสมัยกรุงธนบุรี การแสดงมอญรำได้ถูกเกณฑ์เข้าร่วมสมโภชเฉลิมฉลองในพิธี ดังปราภฎหมายรับสั่งดังนี้ (ยิ้ม บัณฑยางกูร. 2523 : 36)

ครั้ง ณ วันอังคารขึ้น ๒ ค่ำ เดือน ๔ เพลาเช้า ลั่นเกล้าฯเสด็จขึ้นไป

รับแก้วมรกต ณ พระตำหนักบางธรณี ครั้นเพลาย่ำ ๓ โมง ทรงให้

แห่ลงมาพระนครธนบุรี เป็นเรือแห่หน้าเครื่องเล่นโขนลงสามป้าน

หลวงรักษาสมบัติ ๑ จิวลงสามป้าน พระยาราชาเศรษฐี ๑ หลวงรักษา

สมบัติ ๑ (รวม) ๒ ละครไทย เรือคู่ชัก (เรือ) โขนมดยา (เรือ) ตั้งลงมา

ชักละครรำ ๓ รามัญรำ ๑

ต่อมาสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ การแสดงมอญรำมีส่วนร่วมในการแสดงสมโภช ในงานพระราชพิธีต่าง ๆ ทั้งงานมงคลและงานอวมงคล

ในรัชกาลที่ 1 มอญร่ำร่วมแสดงสมโภชอย่างหนึ่งในงานพระราชพิธีสำคัญ ดังปรากฏในโคลงถวายพระเพลิงพระบรมอัฐิพระเจ้าหลวง พระนิพนธ์ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นศรีสุเรนทร์ พระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก พรรณนาเป็นจดหมาย เหตุงานถวายพระเพลิง และฉลองอัฐิพระชนกชนนีของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ดังโคลงต่อไปนี้ (ยิ้ม บัณฑิตยทางกูร และคนอื่น ๆ. 2528 : 113)

มอญร่ำขำจริตค้อน	งอนคม
ร่ำระมัดระเมียนนม	นาศพริ้ง
กล้องแกล้งดูจกลิงกลม	เอวกล่อม
คนมักลักลอบทิ้ง	ที่เนื่อนมนาง

นอกจากนั้น กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร ได้รวบรวมเรื่องราวสาระสำคัญเกี่ยวกับงานพระเมรุมาศ สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับการแสดงเกี่ยวกับพระราชพิธีพระบรมศพ ปรากฏว่ามีมอญร่ำแสดงดังความต่อไปนี้

ในสมัยโบราณ การจัดงานพระบรมศพ เมื่อถึงเวลาถวายพระเพลิงนั้น จะได้มีการเตรียมการมาแล้วไม่น้อยกว่า 5-7 เดือน นับตั้งแต่ปลูกสร้างพระเมรุมาศและเตรียมเครื่องประกอบอิสริยยศในกระบวนต่าง ๆ ให้พร้อม เมื่อเวลาถวายพระเพลิงซึ่งเป็นเวลาดำเนินการประมาณ ๑๐-๑๕ วัน จะได้มีการแสดงมหรสพสมโภชประกอบด้วย ท่าที่ปรากฏในงานพระเมรุครั้งรัชกาลที่ 1 ได้กล่าวถึงการละเล่นสมโภชคือมอญร่ำ ละคร โขน หุ่น หนัง จี๊ว เทพทอง โมงครุ่ม ไตไม้ แพนร่ำ ไตลวด ภายกรรม เพื่อให้ประชาชนได้ชมด้วย และถือว่าเป็นงานที่ออกทุกในเวลาเดียวกัน

นอกจากนี้ปรากฏหลักฐานเมื่อครั้งเฉลิมฉลองวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก เมื่อ พ.ศ. 2343 มีการแสดงมอญร่ำจากพระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 3 (เจ้าพระยาทิพากรวงศ์ (บำ บุนนาค), 2531 : 83-84) ดังปรากฏหลักฐานว่า

**“และมีโขนอุโมงค์โรงใหญ่ หุ่น ละคร มอญร่ำ ระเบ้า... ร่ำแพน...
แล้วให้มีหนังคี่นละ ๗ โรง”**

นอกจากนี้ปรากฏหลักฐานในงานพระบรมศพ รัชกาลที่ 4 พ.ศ. 2414 (ยิ้ม บัณฑิตยทางกูร. 2528 : 182) ดังความต่อไปนี้

**ครั้นรุ่งขึ้น ณ วันเสาร์ขึ้น ๑๑ ค่ำ เดือน ๔ เวลาตี ๑๑ ทุ่ม จะได้เชิญ
พระโกศพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แต่
พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ทรงพระยานมาศสามลำคาน ตั้งกระบวน**

แห่ตามสกถมารค... มีโขน หุ่น หนัง โรงรำ ระทา ละคร มอญรำ
 จิ้ว สิงโต มังกร ไม้ต่ำ ไม้สูง คาบค้อน นอนรำนหอกดาบ สมโภช
 แรมอยู่ ๗ วัน ๗ คืน

ในสมัยรัชกาลที่ 5 หลักฐานสำคัญอย่างหนึ่งก็คือจารึกแผ่นบานหน้าต่างที่ 22 ใน
 หน้าพระอุโบสถวัดปรมัยยิกาวาสวรวิหาร ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ซึ่ง
 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จารึกประวัติที่ทรง
 ปฏิสังขรณ์วัดนี้ กล่าวถึงการสมโภช พ.ศ. 2417 เฉลิมฉลองไว้ดังนี้

มหรสพครบเครื่องฟ้อน	ประจำงาน
ไซหุ่นละครขาน	พาทยม้อง
มอญรำระบำการ	จำอวดเอิกเอย
ครั้นคฤกกี่ก็มีก้อง	จวบสิ้นการฉลอง

นอกจากหลักฐานต่าง ๆ แล้ว ในวรรณคดีไทยเรื่องพระอภัยมณี อิเหนา กล่าวถึง
 มอญรำ แสดงสมโภชหรือเฉลิมฉลองในงานมงคลต่าง ๆ ดังบทประพันธ์ดังต่อไปนี้ (สุริยา
 คงประเสริฐ, 2522-2524 : 19)

สำเนียงม้องกลองสมโภชอุโฆษครึก
 อิกทีกั่วไปทั้งไอศวรรย์
 โขนละครมอญรำระบำบัน
 ถึงเจ็ดวันเจ็ดคืนต่างชื่นชม
 (ตอนแต่งงานพระอภัยมณี ตอน 23)

ผู้หญิงอยู่ข้างโขนเมืองผลึก
 บ้างก็นึกเวทมน้ำตาไหล
 หุ่นละครมอญรำระบำไทย
 เพลงปรบไกวเทพทองร้องค้ำคาว
 (ตอนแต่งงานสินสมุทร ตอน 47)

บัดนั้น

ฝ่ายพวกมหรสพน้อยใหญ่
 โขนละครมอญรำระบำใน
 แทงวิสัยไต่ลวดประกวคกัน
 (ตอนแต่งงานอิเหนา)

จากหลักฐานดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า มอญร่าเป็นนาฏกรรมมอญที่มีปรากฏในประเทศไทย ตั้งแต่สมัยอยุธยา สมัยกรุงธนบุรี และกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งมีส่วนร่วมในงานพระราชพิธี หรือพิธีต่าง ๆ งานสมโภช งานเฉลิมฉลอง ทั้งงานที่เป็นมงคลและอวมงคล การมีส่วนร่วมของมอญร่าในงานต่าง ๆ เป็นการแสดงความกตัญญูตเวทีตาคู่ที่ได้เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารในไทย

ในการทำวิจัยครั้งนี้พบว่านาฏกรรมมอญร่าเป็นส่วนหนึ่งอยู่ในตำบลเกาะเกร็ด จากจำนวนประชากรหญิงเชื้อสายมอญในหมู่ที่ 1 หมู่ที่ 6 และหมู่ที่ 7 ทั้งหมด 1,194 คน มอญร่า 70 คน ตั้งแต่อายุ 40-60 ปี และนักเรียนที่เรียนโรงเรียนวัดปรมัยยิกาวาสวรวิหาร ประมาณ 30 คน สามารถรำมอญด้วยการถ่ายทอดท่ารำจากภูมิปัญญาชาวบ้านที่เป็นชนเชื้อสายมอญคือ นางมะลิ วงศ์จ้านงค์ หรือคนทั่วไปเรียกย่อว่าปรง ซึ่งมีประวัติและผลงานดังนี้

นางมะลิ วงศ์จ้านงค์ (ปรง) เกิดเมื่อวันอังคารที่ 5 พฤษภาคม 2471 ปีมะโรง ปัจจุบัน อายุ 80 ปี ที่บ้านตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี เป็นบุตรของ นายกรี และนางกอน ศิริวรรณ

มีพี่น้องทั้งหมด 8 คน คือ

1. นางสาวกิติ บุญผูก (ถึงแก่กรรม)
2. นางสาวจ่าปี ศิริวรรณ (ถึงแก่กรรม)
3. นายจ่าปา ศิริวรรณ (ถึงแก่กรรม)
4. ถึงแก่กรรมแต่วัยเยาว์
5. นางสง่า ศิริวรรณ (ถึงแก่กรรม)
6. นางมะลิ วงศ์จ้านงค์
7. นายลาภ ศิริวรรณ (ถึงแก่กรรม)
8. นางสาวกร ไฉยากุล

นางมะลิ วงศ์จ้านงค์ สมรสกับนายทวี วงศ์จ้านงค์ เมื่อวันที่ 10 มีนาคม 2493

มีบุตรธิดา 3 คน คือ

1. นายเสรี วงศ์จ้านงค์
2. นางสาววาริษา วงศ์จ้านงค์
3. นางสาวเสวนีย์ วงศ์จ้านงค์

ปัจจุบันพักอาศัยอยู่บ้านเลขที่ 78 หมู่ 1 ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด

จังหวัดนนทบุรี

การศึกษา

เมื่ออายุ 5 ปี ได้เข้าเรียนหนังสือที่โรงเรียนกุมารวิद्या ซึ่งเป็นโรงเรียนเอกชน คนทั่วไปเรียกว่า โรงเรียนครุฑ ฝึกหัดการเขียน อ่านหนังสือ ชั้น ประถมศึกษาปีที่ 1 ถึง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ย้ายไปเรียนที่โรงเรียนวัดฉิมพลีและจบชั้นประถมปีที่ 4 ที่โรงเรียนวัด ปรมย์ยิกาวาสวรวิหาร เมื่อจบการศึกษา ประกอบอาชีพทำเครื่องปั้นดินเผาอยู่ที่บ้าน อายุ 6-7 ขวบ ฝึกหัดรำกับครูปรีชชาวตะเคียน ซึ่งเป็นคุณย่าของครูปรุง

อาชีพ

ทำเครื่องปั้นดินเผาและค้าขาย

ผลงานทางด้านนาฏศิลป์มอญ

1. อาจารย์สอนมอญรำเกาะเกร็ด ที่โรงเรียนสตรีนนทบุรี
2. แสดงละครเรื่องเจ้าพระยาเจ๋ง ที่วังสราญรมย์ในงานฤดูหนาว
3. อาจารย์สอนมอญรำที่โรงเรียนอัมพวัน จังหวัดลพบุรี
4. อาจารย์สอนรำวัดลุ่ม
5. อาจารย์สอนรำที่จังหวัดอ่างทอง
6. อาจารย์สอนรำที่โรงเรียนวัดทางหลวง
7. อาจารย์สอนมอญรำที่วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยาเนื่องในงานเปิดอาคาร สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารีเสด็จเมื่อประมาณ พ.ศ.2534
8. ในปี พ.ศ.2539 ที่ปรึกษา ผลงานประดิษฐ์ชุดการแสดงนักศึกษาเอกนาฏศิลป์ และการละครมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ระบายหะมายโมน (ระบายปั้นหม้อ)
9. ในปี พ.ศ.2542 ที่ปรึกษา งานวิทยานิพนธ์ งานวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่องรามมอญเกาะเกร็ด
10. ในปี พ.ศ.2445 ที่ปรึกษา ผลงานประดิษฐ์ชุดการแสดงนักศึกษาเอกนาฏศิลป์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ระบายหน้าอกกะลา
11. ในปี พ.ศ.2546-2547 เป็นวิทยากรพิเศษ บรรยายวัฒนธรรมประเพณีชุมชน มอญ นักศึกษาโปรแกรมวัฒนธรรมศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
12. นำชุดมอญรำไปร่วมในงานพระบรมสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณีพระบรมราชินีในรัชกาลที่ 7 ณ พระบรมมหาราชวัง
13. วิทยากรภูมิปัญญาท้องถิ่น โรงเรียนวัดปรมย์ยิกาวาสวรวิหาร จัดแสดงงาน มิ่งขวัญนารีจักรีวงศ์ 31 พฤษภาคม 2547 ณ หอสมุดแห่งชาติ

รางวัลและเกียรติคุณที่ได้รับ

- พ.ศ.2531 เกียรติบัตรในฐานะเป็นผู้มีส่วนในการอนุรักษ์มรดกไทยจากศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดนนทบุรี

- พ.ศ.2535 รางวัลจากชมรมเยาวชนมอญกรุงเทพฯ

- พ.ศ.2543 ผ่านการอบรมเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการดำเนินงาน

- พ.ศ.2548 ได้เข้าร่วมกิจกรรมเดินเพื่อสุขภาพ ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น และการท่องเที่ยว ณ ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

- พ.ศ.2548 ได้รับการพิจารณาคัดเลือกให้เป็นศิลปินดีเด่นจังหวัดนนทบุรี สาขาศิลปะการแสดง ด้านนาฏศิลป์พื้นบ้าน (ไทยรามัญ)

ปัจจุบัน

ท่านเป็นผู้ถ่ายทอดรำมอญเกาะเกร็ดที่ยังคงมีสุขภาพแข็งแรงคนเดียว เป็นอาจารย์พิเศษโรงเรียนวัดปรมัยยิกาวาสวรวิหาร และเป็นผู้จัดการแสดงรำต่าง ๆ ของมอญ ในงานต้อนรับแขกเยี่ยมชมเกาะเกร็ดทุกวันนี้

ภาพที่ 23 ครูปรุง วงศ์จันทน์ (มะลิ)

วิธีการถ่ายทอดฝึกหัดทำรำมอญของครู มีลำดับขั้นดังนี้

1. ก่อนฝึกหัดรำมอญมีการไหว้ครูและบรรพบุรุษของมอญด้วยการบูชาด้วยดอกไม้ธูปเทียนที่บริเวณกลางลานบ้าน
2. ฝึกหัดร้องทำนองจังหวะเสียงตะโพนและกลองในแต่ละเพลงเริ่มจากเพลงที่ 1
3. ฝึกหัดการเคลื่อนไหวด้วยการเขยิบเท้า
4. ครูทำท่าทำให้ดูก่อนในแต่ละเพลง

5. ครูอธิบายการวางมือแขน การเอียงศีรษะ การใช้ลำตัวและการย่อเข่า
6. ครูแนะนำท่ารำที่ถูกต้องเกี่ยวกับระดับวางมือและแขน การใช้ไหล่ ด้วยการสัมผัสกับท่ารำผู้เรียนให้ถูกต้อง
7. เมื่อต่อท่ารำจบ 1 เพลง ให้รำซ้ำ 4-5 ครั้ง โดยผู้เรียนร้องทำนองจังหวะด้วยปากเปล่า แล้วจึงเปิดเครื่องบันทึกเสียงประกอบท่ารำ
8. ครูถ่ายทอดท่ารำไปเรียกชื่อท่าในแต่ละเพลงและชื่อท่าย่อย แต่จะเรียกท่าด้วยการออกเสียงทำนองตะโพนกลองแทน
9. ครูต่อท่ารำมอญในเพลงต่อไป ผู้เรียนต้องเริ่มรำตั้งแต่เพลงที่ 1 ก่อนทุกครั้ง
10. ครูต่อท่ารำจบ ผู้เรียนก้มกราบเป็นการขอบคุณครูผู้สอน การก้มกราบกระทำก่อนเริ่มรำเป็นการไหว้ครูผู้สอนและรำลึกถึงครูที่ล่วงลับไปแล้ว

เป็นที่น่าสังเกตว่าการสอนรำของครูไม่คิดค่าเรียน เป็นการสอนในระบบเครือญาติและเพื่อต้องการอนุรักษ์ท่ารำมอญทั้ง 12 เพลง ให้คงอยู่ต่อไป

สรุป

กลุ่มชนเชื้อสายมอญมีถิ่นฐานเดิมอยู่ในดินแดนที่เรียกว่า เมาะตะมะและหงสาวดี ถูกพม่ารุกรานจนเสียเอกราช ในที่สุดไม่สามารถรวมแผ่นดินเป็นประเทศ มีการอพยพเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร ตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนปลายจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ด้วยเหตุผลทางการเมือง โดยเข้ามาตั้งรกรากมาตั้งแต่จังหวัดปทุมธานี จังหวัดนนทบุรี จังหวัดสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดนครปฐม จังหวัดราชบุรี ส่วนมอญในตำบลเกาะเกร็ด ตั้งถิ่นฐานในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชสถานที่ตั้งอยู่บนเกาะมีแม่น้ำเจ้าพระยาล้อมรอบจึงเรียกมอญเกาะเกร็ดตามชื่ออำเภอปากเกร็ด มีหมู่บ้านภายในเกาะ 7 หมู่บ้าน มีวัดที่สำคัญทางศาสนา 6 แห่ง หมู่บ้านที่เป็นชุมชนชาวมอญคือ หมู่ที่ 1 , หมู่ที่ 6, หมู่ที่ 7 ส่วนหมู่ที่ 2 หมู่ที่ 3 หมู่ที่ 4 และหมู่ที่ 5 ประชากรเชื้อสายไทย จีนและแขกอิสลาม

การดำรงชีวิตประจำวันประกอบอาชีพการทำเครื่องปั้นดินเผาที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษจากกวานอาหม่านต่าง ๆ ซึ่งมีความชำนาญด้านการปั้นของใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น หม้อ อ่าง กระถาง เป็นต้น โดยอาศัยวัสดุคือดินเหนียวกลางเกาะซึ่งมีคุณภาพเหนียวเหมาะสมสำหรับการปั้น นอกจากนี้ยังประกอบอาชีพการเกษตรกรรมทำสวน ทำนาและปลูกผักปลอดสารพิษและประกอบอาชีพรับราชการ รับจ้างนอกเกาะเกร็ด ชุมชนมอญมีการแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์สืบทอดกันจนถึงปัจจุบัน มีอาหารพื้นบ้านคล้ายของคนไทย อาหารที่นิยมรับประทานคือแกงมะตาด หน่อกะลา ข้าวแช่ และขนมจีน มีภาษาพูดและภาษาเขียนของตนเอง ภาษามอญพูดในการสื่อสารกันในชีวิตประจำวันภายในกลุ่มของตน ใช้ภาษาไทยเป็นภาษากลางกับสังคม

ภายนอก ชุมชนมอญมีความเชื่อและการนับถือผีบรรพบุรุษ ในเกาะเกร็ดมีการทรงเจ้าในหมู่ที่ 1 คือเจ้าพ่อเกษแก้ว

ชุมชนมอญมีประเพณีกระทำปฏิบัติตลอดทั้งปีสืบเนื่องกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษของชาวมอญจนถึงปัจจุบันคือประเพณีเกี่ยวกับชีวิต ประเพณีทางศาสนาในวันสำคัญและประเพณีเนื่องในเทศกาล ประเพณีที่ชุมชนมอญยังคงรักษาอยู่คือประเพณีเนื่องในเทศกาลวันสงกรานต์ มีสรงน้ำพระ แห่งทางหงส์ แห่งข้าวแช่ มอญรำ 12 เพลง แห่งปลาแห่นก การละเล่นสะบ้า ก่อพระเจดีย์ทราย การละเล่นสะบ้า และการเล่นตะแยมอญ

นาฏกรรมมอญรำเป็นการรำที่ใช้ผู้หญิงเชื้อสายมอญ รำประกอบเครื่องดนตรีวงปี่พาทย์มอญ การรำมี 2 ลักษณะคือ ที่รำประกอบพิธีกรรม โดยโด้ง เรียกรำผี ในเกาะเกร็ดไม่มีพิธีกรรมนี้ มีแต่รำบวงสรวงศาลเจ้าพ่อเกษแก้ว รำอีกลักษณะหนึ่งที่ร่วมในประเพณีเทศกาลงานมงคลพิธีสมโภชและงานอวมงคล เรียกมอญรำ 12 เพลง ชาวมอญเกาะเกร็ดคงรักษารูปแบบรำ 12 เพลง

ปัจจุบันมีครู 1 ท่าน คือ มะลิ วงศ์จ้านงค์ (ปรุง) ให้การถ่ายทอดฝึกหัดรำมอญในเกาะเกร็ด ซึ่งเป็นที่เคารพนับถือของบุคคลทั่วไป ทั้งภายในเกาะเกร็ดและนอกเกาะเกร็ดสังเกตได้จากผลงานของท่าน

บทที่ 3

มอญรำเกาะเกร็ด

มอญรำเป็นการรำ 12 ท่า ประจำเพลง 12 เพลง ใช้แสดงในงานพระราชพิธี งานพิธีต่าง ๆ งานมงคลและงานอวมงคลมอญรำ 12 เพลง ที่รำอยู่ในปัจจุบันที่เกาะเกร็ดมีที่มาควรศึกษาถึงรูปแบบและจุดเด่นของท่ารำ บทเพลงผู้วิจัยศึกษาแบ่งหัวข้อสำคัญดังนี้

1. มอญรำเกาะเกร็ดแบบดั้งเดิม
2. มอญรำเกาะเกร็ดแบบปัจจุบัน
3. วิเคราะห์ท่ามอญรำ
4. จำแนกบทเพลง

1. มอญรำเกาะเกร็ดแบบดั้งเดิม

มอญรำมีมานานในกลุ่มชนชาวมอญตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาจนถึงปัจจุบัน จากหลักฐานที่ปรากฏพบว่ามีมอญรำที่เกาะเกร็ด ในพ.ศ. 2427 ในคราวที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาให้ปฏิสังขรณ์ วัดปากอ่าว หมู่ที่ 7 ในเกาะเกร็ด เพื่อถวายพระราชกุศลสนองพระเจ้าบรมอัยยิกาเชอกรมสมเด็จพระสุदारัตนราชประยูร (พระนามเดิม พระองค์เจ้าลม่อม) ผู้ทรงอภิบาลพระองค์หลังจากพระบรมราชชนนีสิ้นพระชนม์ เมื่อก่อสร้างปฏิสังขรณ์เสร็จทรงพระราชทานวัดปากอ่าวเป็นวัดปรมย์ยิกาวาสวรวิหาร และพระราชทานให้จัดงานสมโภช พระองค์เสด็จพระราชดำเนินร่วมฉลองในคราวนี้ ชาวมอญเกาะเกร็ด รำมอญถวายหน้าพระที่นั่ง เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา 3 วัน หลังจากนั้นโปรดเกล้าฯ ให้พระยาศรีสุนทรโวหาร เจ้ากรมอาลักษณ์จารึกเรื่องราวลงบนแผ่นศิลาหน้าอุโบสถวัดปรมย์ยิกาวาสวรวิหารเป็นโคลงสี่สุภาพว่า

มหรสพครบเครื่องฟ้อน	ประจำงาน
โขนหุ่นละครขาน	พาทยฆ้อง
มอญรำระบำการ	จำอวด เอิกเอย
ครี้นคฤกกี่มีก้อง	จวบสิ้นการฉลอง

ต่อมาปี พ.ศ. 2474 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯพระราชทานสมณศักดิ์ให้เจ้าอาวาสวัดปรมย์ยิกาวาสวรวิหารเป็นที่พระสุเมธาจารย์บริหารธรรมชั้นธรรมคุณ ในคราวฉลองสมณศักดิ์ ชาวมอญเกาะเกร็ดได้มีโอกาสแสดงมุทิตาจิตโดยมอญรำถวายเป็นการบูชา

ต่อมาปี พ.ศ. 2489 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลพร้อมด้วยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชในรัชกาลปัจจุบัน เสด็จพระราชดำเนินมาวัดปรมย์อิกาวาสวรวิหาร ขณะเสด็จมีการบรรเลงปี่พาทย์มอญรับเสด็จ ชาวมอญเกาะเกร็ดรำถวายเพื่อทอดพระเนตร จำนวน 10 คน ในภาพที่ปรากฏ ภาพนับจากขวามือคนที่หนึ่งชื่อ นางดั่งเป็ย (ประไพ) ไม่ทราบนามสกุล (ปัจจุบันเสียชีวิต) คนที่ 2 (ไม่ทราบชื่อ) คนที่ 3 ชื่อ นางประสิทธิ์ ชื่นพันธ์ (ปัจจุบันเสียชีวิต) และคนที่ 4 ไม่ทราบชื่อ

ภาพที่ 1 มอญรำถวายรัชกาลที่ 8 และรัชกาลที่ 9
คราวเสด็จเยี่ยมชุมชนชาวมอญเกาะเกร็ด วันที่ 8 เดือนพฤษภาคม ปี พ.ศ. 2489
เอื้อเฟื้อภาพโดย ทวีวรรณ สงวนนาม
จากร้านก๊วยเตี้ยหน่อกะลา ตำบลเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

จากการค้นคว้าพบมอญรำมีทั่วไปในกลุ่มชนชาวมอญ แต่ที่เกาะเกร็ดมีครูรำมอญอาวุโสยังคงสอนรำมอญ คือ ครูสุนทรี ลำไยทอง (ปัจจุบันย้ายออกจากเกาะเกร็ด) ครูปรุงรวงศ์จันทน์ และครูจำหน่าย ทองเพชร ปัจจุบันขาดการติดต่อ ซึ่งครูทั้งสามท่านเป็นลูกศิษย์ได้รับการถ่ายทอดทำรำมอญมาจากครูปรัก ชาวตะเคียน ซึ่งเป็นครูสอนมอญรำเกาะเกร็ด เมื่อประมาณ 136 ปีที่แล้ว

ครูปรัก ชาวตะเคียน นามสกุลเดิม ชาวเรือหัก เกิดประมาณปี พ.ศ. 2414 และเสียชีวิต พ.ศ. 2497 บรรพบุรุษของท่านอยู่ที่จังหวัดสมุทรสาคร ท่านแต่งงานกับนายทองเจ้าชาวตะเคียน เป็นชาวมอญไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี มีลูกชาย 1 คน ชื่อเข้ม ซึ่งจำพรรษาอยู่วัดยอดพระพิมล อำเภอบางบัวทอง จังหวัดปทุมธานี ปัจจุบันมรณภาพ

ครูปรักเรียนรำมอญตั้งแต่เด็กเช่นเดียวกับเด็กหญิงชาวมอญทั่วไป ต่อมาพี่ชายของครู ซึ่งเป็นนักดนตรีวงปี่พาทย์ได้นำท่ารำมอญ 12 ท่า มาต่อให้กับครูปรัก ซึ่งเป็นน้องสาว โดยบอกแต่เพียงว่าเป็นท่ารำที่ได้มาจากชาวมอญดั้งเดิมในพม่า ครูปรักฝึกหัด ท่ารำและยึดแบบแผนการรำตลอดมา และนำมาถ่ายทอดให้กับลูกหลานชาวมอญในเกาะเกร็ด

ภาพที่ 2 ภาพถ่ายคุณครูปรัก ชาวตะเลี่ยน
ที่มา : กชพร ตราโมท, มอญ (ปัวสะเป็น) : ศิลปะคุณภาพของมอญ.
(กรุงเทพฯ : ม.ป.พ. , ม.บ.ป.) ไม่ปรากฏเลขหน้า

วิธีการถ่ายทอดการฝึกหัดท่ารำของครูปรัก

1. ไม่เก็บค่าเรียนเพียงแต่ผู้เรียนนําน้ำมันก๊าด 1 ขวด เพื่อจุดตะเกียงในขณะที่ฝึกซ้อมรำ
2. เวลาในการเรียน เรียนตอนเย็นจนถึงค่ำ เนื่องจากหญิงชาวมอญเสร็จสิ้นภาระหน้าที่
3. สอนรำโดยไม่เรียกชื่อท่ารำ เรียกว่าท่าที่ 1 ท่าที่ 2
4. ฝึกให้ร้องเลียนเสียงทำนองจังหวะตะโพน เพราะไม่มีเครื่องบันทึกลีขียง
5. ฝึกหัดการเคลื่อนเท้าด้วยการเขยิบเท้า
6. ครูทำท่ารำให้ดูก่อนผู้เรียนรำตามในแต่ละเพลง
7. ครูถ่ายทอดท่ารำครบ 12 เพลง ครูนำดนตรีปี่พาทย์มอญมาบรรเลงให้จังหวะในการรำ
8. ครูปรักเป็นผู้คัดเลือกมอญรำที่มีฝีมือออกงานแสดง อาทิ งานศพพระ (สัมภาษณ์ สุนทรี ลำไยทอง 2543)

ลักษณะของการมอญรำเฉพาะที่เกาะเกร็ดของครูปริก ชาวตะเคียนมีทำรำ 12 ท่า
ได้แก่

ท่าที่ 1	เรียกว่า เปริง เปริง
ท่าที่ 2	เรียกว่า สะปะทาน
ท่าที่ 3	เรียกว่า สะปะทาน
ท่าที่ 4	เรียกว่า สะปะทาน
ท่าที่ 5	เรียกว่า เปริงอย่างเปราะ
ท่าที่ 6	เรียกว่า สะปะทาน
ท่าที่ 7	เรียกว่า อะโมตะดา
ท่าที่ 8	เรียกว่า โปคโมน
ท่าที่ 9	เรียกว่า สะปายชนะมจิน
ท่าที่ 10	เรียกว่า อะเรียงเติง
ท่าที่ 11	เรียกว่า ปุ่มประสะระ
ท่าที่ 12	เรียกว่า ปุ่ม ประสะเริน

ทำรำเดิมของครูปริก ชาวตะเคียน มี 12 ท่า จากหลักฐานที่ปรากฏในงาน
สมโภชเฉลิมฉลองวัดปรมัยยิกาวาสวรวิหาร ต่อมาข้าราชการ นักดนตรี คณะละครราชสำนักมา
อยู่ที่เกาะเกร็ดเป็นจำนวนมาก ชาวมอญที่เกาะได้แลกเปลี่ยนความรู้กันในขณะนั้นครูปริกเป็นครู
สอนรำมอญมีความคิดสร้างสรรค์ประดิษฐ์ทำรำ โดยประยุกต์เพิ่มเติมอีก 6 ท่า ซึ่งท่ารำที่ 13 ถึง
ท่าที่ 18 เป็นท่ารำที่มีทั้งมอญ แยก ลาว ทำให้เรียกมอญรำนี้ว่า “รำ 12 ภาษา” เช่นเดียวกับ
เพลง 12 เพลงภาษาไทย โดยทั่วไปการต่อท่ารำเรียกเป็นท่าไม่เรียกชื่อเพลง

ท่าที่ 13	เรียกว่า บทละโกน
ท่าที่ 14	เรียกว่า พะวาย
ท่าที่ 15	เรียกว่า บทละโกน
ท่าที่ 16	เรียกว่า บทโสศ
ท่าที่ 17	เรียกว่า แยก
ท่าที่ 18	เรียกว่า ลาว

ผู้วิจัยพบว่าในปี พ.ศ. 2550 การรำที่มีท่ารำตั้งแต่ท่าที่ 13 ถึงท่าที่ 18 ไม่มีผู้ใด
นำมารำเลย จากการสัมภาษณ์ เก็บข้อมูลพบว่าจำนวนท่ามากขึ้นทำให้คนชมเกิดความเบื่อ
หน่าย และใช้เวลาในการรำนาน อีกอย่างหนึ่งคนรำเองสนใจรำแบบนาฏศิลป์ไทยมากขึ้น
จึงจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยปนกับชุดมอญ 12 เพลง

เพลงที่ใช้ประกอบการรำ มีทั้งสิ้น 12 เพลง จะบรรเลงหลังจากเพลงโหมโรง
ขอป่าด เมื่อบรรเลงจบลง แล้วจึงเริ่มเพลงแรก เริ่มต้น

เพลงที่ 1	เพลงยากจ่างหะเป็น
เพลงที่ 2	เพลงกะบ๊ะชาน
เพลงที่ 3	เพลงค่อมทอ
เพลงที่ 4	เพลงชะวักตัว
เพลงที่ 5	เพลงชะวัก ชะนอม
เพลงที่ 6	เพลงนี้ไม่มีผู้ใดทราบชื่อ
เพลงที่ 7	เพลงกะชาน หรือเพลงซัดยัด หรือ กะวะกลิ้ว
เพลงที่ 8	เพลงมอญกละ
เพลงที่ 9	เพลงหะว่าย
เพลงที่ 10	เพลงเมียง – ปล้าย – หะเลีย
เพลงที่ 11	เพลงป้ากเมียะ
เพลงที่ 12	เพลงนกขมื่น

จากเพลงทั้งหมด 12 เพลง เป็นเพลงมอญ 10 เพลง ส่วนเพลงที่ 8 เพลง
มอญกละ และเพลงที่ 12 เพลงนกขมื่น เป็นเพลงไทย

ลำดับชั้นการมอญรำเกาะเกร็ดแบบดั้งเดิม

เริ่มต้น มอญรำเดินออกมาทางด้านซ้ายมือของเวทีขึ้นเป็นแถวตรงหน้ากระดาน
จำนวนตั้งแต่ 4-12 คน โดยไม่จำกัดจำนวน ตามความเหมาะสมกับสถานที่ที่กำหนด

ขั้นที่สอง ปี่พาทย์ทำเพลงรวมมอญในเพลงขอป่าด มอญรำทุกคนนั่งกราบ

ขั้นที่สาม มอญรำคู่ที่ 1 ออกมารำตั้งแต่เพลงที่ 1 จนครบ เพลงที่ 12 แล้วนั่งลง
กราบกลับไปนั่งที่เดิม

ขั้นที่สี่ มอญรำคู่ที่ 2 ออกมานั่งกราบและรำปฏิบัติเหมือนมอญรำคู่ที่ 1

ขั้นที่ห้า มอญรำคู่ที่ 3 ออกมานั่งกราบและรำปฏิบัติเหมือนมอญรำคู่ที่ 1

ขั้นที่หก มอญรำทั้ง 6 คน ออกมานั่งกราบและรำพร้อมกันตั้งแต่เพลงที่ 1 จน
จบเพลงที่ 12 แล้วกราบและเดินกลับ

หมายเหตุ ถ้ามีมอญรำหลายคู่ปฏิบัติโดยรำครั้งละ 2 คู่ เหมือนขั้นที่สาม จน
ครบจำนวนมอญรำแล้วจึงรำพร้อมกันเหมือนขั้นที่หก

2. มอญรำเกาะเกร็ดแบบปัจจุบัน

ลูกศิษย์รุ่นแรกของครูปริก ชาวตะเคียน ซึ่งได้ทำการสอนมอญรำอยู่ในปัจจุบัน คือครูสุนทรี ลำไยทอง ครูจำหน่าย ทองเพชร และ ครูมะลิ วงศ์จำนงค์ (ปรุง)

อธิบายท่ามอญรำเกาะเกร็ด ที่จะกล่าวต่อไปนี้ ผู้วิจัยเป็นผู้กำหนดเรียกชื่อ ท่า ย่อย (ท่าเชื่อม) ภาษามอญในบางท่าที่สามารถแปลเป็นภาษามอญได้ อันเนื่องจากการรำของมอญ ไม่เรียกชื่อท่าย่อย เรียกแต่ชื่อท่ารำประจำเพลงอย่างเดียว

ผู้วิจัยจึงกำหนดเป็นนาฏศัพท์มอญรำ ดังต่อไปนี้

1. ทะตอย หมายถึง อากัปกริยาเกี่ยวกับอาการทิ้งแขนทั้งสองข้างแนบลำตัว
2. จังบอง หมายถึง เข้า
3. เปริง เปริง หมายถึง ลักษณะการตั้งวงเหยียดแขนตั้งด้านหน้า 90 องศา และ การตั้งวงขนานลำตัวระดับหน้าอก
4. อะชิ หมายถึง ลักษณะการจีบ
5. ตอย หมายถึง มือ
6. อะกลมตอย หมายถึง ลักษณะอาการรวมมือ
7. สะหยักจ้าง หมายถึง การเหยิบเท้า ลักษณะของเท้าโดยวางถ่ายน้ำหนักตัว อยู่บนสันเท้า เปิดปลายเท้าเหยิบแนวขนานและถ่ายน้ำหนักตัวอยู่ปลายเท้าเปิดสันเท้าเหยิบ
8. ตั้งตาล หมายถึง ลักษณะอาการการตั้งวงล่าง
9. อะแบตอย หมายถึง ลักษณะอาการหงายข้อมือระดับวงล่าง
10. ลูกดับ หมายถึง ระดับแง่ศีรษะ
11. แก้มจ้าง หมายถึง ก้าวเท้า
12. อะเงียตอย หมายถึง การคลายจีบให้หงาย
13. เจิงปาน หมายถึง การแบมือเพื่อรับพร
14. อะโมฮ้อด หมายถึง ข้อศอก
15. อะวอยตอย หมายถึง ลักษณะการม้วนมือ
16. หมึก หมายถึง ข้างหน้า
17. แก้มจ้าง หมายถึง การวางเท้าโดยปลายนิ้วเท้าลงกับพื้นด้านหน้า เรียกก้าวหน้า ทั้งน้ำหนักเท้าหน้า เท้าอีกข้างอยู่ข้างหลังเปิดสันเท้า ระยะห่าง 1 คืบ
18. เปิง หมายถึง ข้างขวา
19. ปาย หมายถึง ข้างซ้าย

20. ตบเท้า หมายถึง ปฏิบัติโดยยื่นทิ้งน้ำหนักตัวที่เท้าข้างใดข้างหนึ่ง แล้วใช้ส้นเท้าอีกข้างหนึ่ง วางติดพื้นให้ส้นเท้าชิดเท้าที่ยืน เหยोजมูกเท้าขึ้นสะคั่งตัว พร้อมทั้งตบ จมูกเท้าลงบนพื้นเบา ๆ ตามจังหวะเพลง

21. แลกกระราว หมายถึง ข้างหลัง

22. หมึก หมายถึง ข้างหน้า

23. ทำปี่มประสะเริน หมายถึง ชื่อทำรำประจำเพลงที่ 12 คือเพลงนกกขมื่น เรียกชื่อทำเลียนเสียงจังหวะตะโพน

24. สะหยดจ้าง หมายถึง การยี่ดยุบลำตัว

25. สะปายชนะนมจิน หมายถึง ทำทางการสาวแป้งขนมจีน ซึ่งเป็นอาหาร พื้นบ้านของชาวมอญ

26. อะเก็ดตอย หมายถึง จีบหงาย

27. ปละตอย หมายถึง ทิ้งมือเหยียดลำแขนตั้ง

28. บา แปลว่า สอง

29. สะปรกตอย แปลว่า นิ้วมือ

30. ปาว หมายถึง การม้วนข้อมือไปมา

31. ยะจ้าง หมายถึง การแตะเท้า โดยทิ้งน้ำหนักตัวที่เท้าข้างใด ข้างหนึ่ง แล้วใช้จมูกเท้าอีกข้างหนึ่งแตะเบา ๆ ลงบนพื้นใกล้กับเท้าที่ยืนอยู่อีกข้างหนึ่ง

32. ป็อย แปลว่า สาม

33. และตอน แปลว่า ครึ่งหรือเที่ยว

34. สะระ หมายถึง สั้น ในที่นี้ทำนองจังหวะตะโพนเสียงสั้น

35. ยาดจ้าง หมายถึง การย่อเท้า ปฏิบัติโดยทิ้งน้ำหนักเท้าข้างหนึ่ง แล้วยกเท้าอีกข้างหนึ่งเหนือพื้นเล็กน้อยและวางลงกับพื้น โดยสลับกันยกเท้าพร้อมทั้งถ่ายน้ำหนัก เท้าที่ยืนรับน้ำหนัก

36. สะเริน หมายถึง ยาว ในที่นี้ หมายถึง จังหวะเสียงตะโพนยาว

37. อะเจียดตอย หมายถึง การคลายจีบให้หงาย

38. เจิงป้าน หมายถึง การแบมือเพื่อรับพร

39. สะระ แปลว่า สั้น ในที่นี้ หมายถึง ลักษณะจีบสั้น

40. สะเริน แปลว่า ยาว ในที่นี้หมายถึง ลักษณะจีบยาว

ตารางที่ 1 โครงสร้างของเพลง ความหมาย ชื่อทำนอง และความหมายของทำนอง (สัมภาษณ์ อาจารย์ช่วง อุเจริญ ครูสุนทรี ด้ายทอง และครูปรุงรง วงศ์จันทร์ 4 กุมภาพันธ์ 2550)

เพลง	ความหมายของเพลง	ชื่อทำนอง	ความหมายของชื่อทำนอง
เพลงที่ 1 เพลงยกกำลังห้า	คดีมือ	เบริง เบริง	ขอพรบูชาและบรรพบุรุษ
เพลงที่ 2 เพลงกะบะชาน	ความรัก	ชะปะทาน	ทำรำอ่อนช้อยพลั่วไหเหมือนทางมะพร้าว
เพลงที่ 3 เพลงดอมทอ	กำทอง	ชะปะทาน	ทำรำอ่อนช้อยพลั่วไหเหมือนทางมะพร้าว
เพลงที่ 4 เพลงชะว้าวตัว	บิดมือ	ชะปะทาน	ทำรำอ่อนช้อยพลั่วไหเหมือนทางมะพร้าว
เพลงที่ 5 เพลงชะว้าว ชะนอม	การบีบขนมเงิน	เบริงอย่างเปราะ	รำตามจังหวะตะโพนเร็วขึ้น
เพลงที่ 6 เพลงนี้ไม่มีผู้ใดทราบชื่อ		ชะปะทาน	ทำรำอ่อนช้อยพลั่วไหเหมือนทางมะพร้าว
เพลงที่ 7 เพลงกะยาน	ตะบัดผ้า (การต่อผ้า)	อะโมตะตา	พ่อ แม่ พี่ น้อง
เพลงที่ 8 เพลงมอญคละ	เพลงไทย	โปด โมน	ทำนองจังหวะเพลง
เพลงที่ 9 เพลงหะวาย	รำถวาย	ชะปะขะนมเงิน	การทำขนมเงิน
เพลงที่ 10 เพลงมีขงป่ายหะเลีย	ฝรั่งหนุ่ม	อะเรียงเต็ง	กลับกฐางศาตี
เพลงที่ 11 เพลงป้ากเมยะ	การถอนกล้า	ป๋มประชะระ	จังหวะตะโพนเสียงสั้น
เพลงที่ 12 เพลงนกะมัน	เพลงไทย	ป๋ม ประชะระ	จังหวะตะโพนเสียงยาว

เพลงที่ 2 เพลงกะบ๊ะชาน ความหมายของเพลง ชานหมายถึงความรัก

ท่ารำประจำเพลง สะบะชาน หมายถึง ท่ารำที่อ่อนช้อยเปรียบเสมือน
ทางมะพร้าวในลักษณะท่ารำที่มีความหมายแบบมือ
ขอพรและเป็นการรวมพรต่าง ๆ นำมาใส่บนศีรษะ
ทำนองจังหวะประกอบการรำ ดิ่งเปริง (ซ้ำ) ตะเต่งทึ่ง ดิ่งเปริง (ซ้ำ) ตะเต่งทึ่ง
ดิ่งเปริง (ซ้ำ 2 ครั้ง) ตะเต่งทึ่ง

ลักษณะท่ารำ ประกอบด้วยท่าย่อย 3 ท่า ตามลำดับดังต่อไปนี้

1. ท่าตะตอย สะหยักจ้าง
2. ท่าตั้งตาลและอะแบตอย
3. ท่าอะชิตอย ลูบดับ แก้มจ้าง

ท่าตั้งตาลและอะแบตอย

ท่าอะชิตอย ลูบดับ แก้มจ้าง

ภาพที่ 4 ท่าสะบะชาน

เพลงที่ 3 เพลงดอมทอ ความหมายของเพลง หมายถึงกำทอง รับทอง
 ทำรำประจำเพลง สะบะทาน หมายถึงทำรำที่อ่อนช้อยเปรียบเสมือน
 ทางมะพร้าว ด้วยลักษณะทำรำที่มีความหมายเป็น
 การรวมพร นำมาใส่ตนเอง
 ทำนองจังหวะประกอบการรำ ทำนองเพลงเหมือนเพลงตะบ๊ะชาน
 ลักษณะทำรำ ประกอบด้วยทำย่อ 4 ทำ ตามลำดับต่อไปนี้

1. ทำตะตอย สะหยักจ้าง
2. ทำตั้งตอย
3. ทำอะเจียตอยหรือเจิงป้าน
4. ทำอะชิตอย แก้มจ้าง

ทำตั้งตอย

ทำอะเจียตอยหรือเจิงป้าน

อะชิตอยแก้มจ้าง

ภาพที่ 5 ทำสะบะทาน

เพลงที่ 4 เพลงชะวักตัว

ความหมายของเพลง หมายถึงการบิดมือคืออาการ
ม้วนมือในการรำรำ

ทำรำประจำเพลง

ชะบะทาน หมายถึงท่ารำที่อ่อนช้อยเปรียบเสมือน
ทางมะพร้าว ด้วยลักษณะท่ารำที่มีความหมายเป็น
การรับพร

ทำนองจังหวะประกอบการรำ ทำนองเพลงเหมือนเพลงที่ 2 เพลงละบ๊ะชาน
ลักษณะท่ารำ ประกอบด้วยท่าย่อย 3 ท่า ตามลำดับต่อไปนี้

1. ท่าตะตอย สะหยักข้าง
2. ท่าตั้งตาลและอะแบตอย
3. ท่าอะชืออะ โม่ฮ้อด

ท่าตั้งตาลอะแบตอย

ท่าอะชืออะ โม่ฮ้อด(แก้มข้าง)

ภาพที่ 6 ท่าชะบะทาน

เพลงที่ 5 เพลงชะว๊วชะนอม ความหมายของเพลง หมายถึงการบิदनมจีน

ทำรำประจำเพลง เบริง เบริง อย่างเปราะ (เร็ว) เรียกเลียนเสียง
ตะโพน ลักษณะทำรำ มีความหมายเป็นการขอพร
และรับพร

ทำนองจังหวะประกอบการรำ “เบริง เบริง เบริง เบริง เต่ง เต่ง ทิ้ง”
ลักษณะทำรำ ประกอบด้วยท่าย่อย 5 ท่า ตามลำดับต่อไปนี้

1. ท่าตะตอย
2. ท่าเบริง เบริง
3. ท่าปาดมือ
4. ท่าอะชิตอย
5. ท่าอะกลมตอย

หมายเหตุ ศึกษารายละเอียดโครงสร้างลักษณะท่ารำปฏิบัติเหมือนเพลงยากจ่าง
หะเป็น ต่างกันที่จังหวะของเพลงจังหวะเร็วกว่า 1 จังหวะ ตัวอย่างเช่น เบริง เบริง เบริง เบริง
เบริง เต่ง เต่ง ทิ้ง (ซ้ำ) จังหวะที่ 2 ลงเปลี่ยนท่า เพลงยากจ่างหะเป็น 3 จังหวะลงเปลี่ยนท่า

ท่าตะตอย

ท่าเบริง เบริง

ภาพที่ 7 ท่าเบริง เบริงอย่างเปราะ

เพลงที่ 6 เพลงไม้ทราบชื่อเพลง

ทำรำประจำเพลง สะบะทาน หมายถึงทำรำที่อ่อนช้อยเปรียบเสมือน
 ทางมะพร้าว ด้วยลักษณะทำรำที่มีความหมายเป็น
 การขอพรรับพร
 ทำนองจังหวะประกอบการรำ ทำนองเพลงเหมือนเพลงที่ 2 เพลงตะบ๊ะชาน
 ลักษณะทำรำ ประกอบด้วยทำนอง 3 ทำ ตามลำดับต่อไปนี้

1. ทำตะตอย สะหยักข้าง
2. ทำดังตาลและอะแบตอย
3. ทำอะวอยตอยหมึก

ทำอะวอยตอยหมึก

ภาพที่ 8 ทำสะบะทาน

เพลงที่ 7 เพลงกะยานหรือซาดยาดหรือกะวะกลั้ว ความหมายของเพลง
คือการตากผ้าสะบัดผ้า

ทำรำประจำเพลง อะโมตะตา หมายถึงพ่อ แม่ พี่ น้อง ลักษณะ
ทำรำมีความหมายแสดงถึงความสนุกสนาน
ลักษณะทำอะโมตะตา ประกอบด้วยทำอะวอยตอย
แก้มข้างเปิงและแก้มข้างปาย

ทำนองจังหวะประกอบการรำ เตะ เต่ง ทึ่ง เต็ง ทิง เต็ง ทิง
ลักษณะทำรำ ประกอบด้วยทำย่อ 3 ทำ ตามลำดับต่อไปนี้

1. ทำกะตอยแก้มข้าง
2. ทำอะวอยตอยแก้มข้างเปิง
3. ทำอะวอยตอยแก้มข้างปาย

ทำอะวอยตอยแก้มข้างเปิง

ภาพที่ 9 ทำอะโมตะตา

เพลงที่ 8 เพลงมอญกละ	คือ เพลงทะแยมอญ ความหมายของเพลงเป็นการผสมทำนองไทย พม่า มอญ จึงเรียกมอญกละ
ทำรำประจำ	โปด โมน เรียกชื่อทำรำโดยเลียนเสียงกลอง ความหมายทำรำต้องการแสดงทำรำที่อ่อนช้อย ทำนองจังหวะประกอบการรำ ปุ่ง ปุ่ง ปุ่ง ปุ่ง หน้อย น้อยน้อย นิงน้อย นิน้อย นอยหนอย
ลักษณะทำรำ	ประกอบด้วยท่าย่อย 6 ท่า

1. ท่าทะตอย สะหยักจ้าง
2. ท่าจิบตอย
3. ท่าสะเก็ดสะเกล้า
4. ท่าปาวตอย
5. ท่าจิบตอยตัวราว อะวอยตอยหมึก
6. ท่าปุ้มประสะเริน

ท่าจิบตอย

ท่าสะเก็ดสะเกล้า

เพลงที่ 9 เพลงหว่าย ความหมายของเพลงรำแบบถวาย

ทำรำประจำ สะปายชนะนมจิ้น ความหมายของทำการแสดงการทำงานนมจิ้น
ลักษณะทำรำตั้งวงทั้งสองข้าง โดยเคลื่อนข้อมือสลับขึ้นลง
และทำจีบคว่ำ และจีบหงายสลับกัน
ทำนองจังหวะประกอบกรำ เตะ นื้อต เตะเต่งทึ่ง
ลักษณะทำรำ ประกอบด้วยท่าย่อย 3 ท่า

1. ท่าทะตอย สะหยักข้าง
2. ท่าชาวสะนอม
3. ท่าอะเก็ดตอยปละตอย

ท่าชาวสะนอม

ท่าอะเก็ดตอยปละตอย

ภาพที่ 11 ท่าสะปายชนะนมจิ้น

เพลงที่ 10 เพลงเมียง-ปล้าย-หะเลี้ย เป็นเพลงไทยชื่อเพลงว่าเพลงฝรั่งหนุ่ม

ทำรำประจำเพลง อะเรียงเต็ง ความหมายของทำรำคือชวนกันกลับ
บ้านเมืองมอญ ในลักษณะทำรำใช้บาสะปรกตอย
ทั้งเพลงคือลักษณะของนิ้วที่ใช้คือนิ้วชี้และนิ้วกลางชู
ขึ้นมา ส่วนนิ้วที่เหลือทั้ง 3 เก็บไว้ โดยใช้
นิ้วหัวแม่มือ กดปลายนิ้วกลางและนิ้วก้อยไว้
ทำนองจังหวะประกอบการรำ เตะ เต้ง เติง ทิ้ง เต้งทิ้ง เต้งทิ้ง
ลักษณะทำรำ ประกอบด้วยท่าย่อย 4 ท่า

1. ท่ากวางตอย
2. ท่าบาสะปรกตอยเป็ง
3. ท่าบาสะปรกตอยปาย
4. ท่าปาวบาสะปรกตอย

ท่ากวางตอย

ท่าบาสะปรกตอยปาย

ท่าบาสะปรกตอยเป็ง

ท่าปาวบาสะปรกตอย

เพลงที่ 11 เพลงป้ากเมียะ ความหมายของเพลง การถอนกล้า

ทำรำประจำเพลง ทำรำปุ๋่ม เประ สะระ (สั้น) ความหมายของท่าเรียก
 เลียนเสียงเครื่องดนตรี กลอง ตะโพน ลักษณะท่ารำ
 ประกอบด้วยท่าจับสั้นสาวจับขึ้นลง
 ทำนองจังหวะประกอบการรำ ปุ๋่มเปะ (ซ้ำ 10 เที่ยว) เตะเต่งทึ่ง
 ลักษณะท่ารำ ประกอบด้วยท่าย่อย 3 ท่า

1. ท่าตะตอยยะจ้าง
2. ท่าอะชิตอยป๋อยและตอน
3. ท่าปุ๋่มเประสะระหรือปะลุ่มปุ๋่มเปะ

ท่าอะชิตอยป๋อยและตอน

ท่าปุ๋่มเประสะระหรือท่าปะลุ่มปุ๋่มเปะ

ภาพที่ 13 ท่าปุ๋่มเประสะระ

- เพลงที่ 12 เพลงนกขมิ้น** ความหมายของเพลงเป็นเพลงไทยที่ใช้ในเรื่องหมาย
คร่ำครวญ
- ทำรำประจำเพลง** ปุ่ม ประ เสระริน ความหมายเรียกตามจังหวะ
ตะโพน เสียงยาว ลักษณะทำรำจิบยาวและจิบสั้น
- ทำนองจังหวะประกอบการรำ** ปุ่ม เปะ เตะ เต่ง ทิ้ง
- ลักษณะทำรำ** ประกอบด้วยท่าย่อย 3 ท่า
1. ท่าทะตอยยาค้าง
 2. ท่าอะชิตอยป้อยและตอน
 3. ท่าปุ่มประสระริน

ท่าปุ่มประสระริน

ภาพที่ 14 ท่าปุ่มประสระริน

3. วิเคราะห์ท่ามอญรำ

จากข้อมูลดังกล่าวเบื้องต้น นำผลงานวิเคราะห์สรุปได้ว่ามอญรำเกาะเกร็ดมี
ลักษณะดังนี้

1. การตั้งชื่อท่ารำมี 2 ประเภท คือ ตั้งชื่อเลียนเสียงเครื่องดนตรี และตั้งชื่อตาม
ลักษณะท่ารำโดยมีความหมายเกี่ยวกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวมอญ

1.1 ตั้งชื่อเลียนเสียงเครื่องดนตรี คือ ตะโพน กลอง เปิงมาง ดังเพลงต่อไปนี้

ท่าเปริง เปริง เลียนเสียงตะโพนและกลองในทำนองจังหวะ
“เปริง เปริง เปริง เปริง เต่ง เต่ง ทิ้ง”
ในเพลงยากจ่างหะเป็น

ท่าเปริง เปริง อย่างเปราะะ เลียนเสียงตะโพนและกลองในทำนองจังหวะ
“เปริง เปริง เปริง เปริง เต่ง เต่ง ทิ้ง”
แปลว่า เร็ว ในที่นี้ เรียกว่า 1 จังหวะ

ในการเปลี่ยนทำรำ ในเพลงชะวักชะนอม

ท่าปุมเประ สะระะ เลียนเสียงตะโพนและกลองในทำนองจังหวะ
เสียงสั้น ในเพลงป้ากเมียะ

ท่าปุม เประ สะเริน เลียนเสียงตะโพนและกลองในทำนองจังหวะ
เสียงยาว ในเพลงนกขมึ้น

1.2 ตั้งชื่อตามลักษณะท่ารำโดยมีความหมายเกี่ยวกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของ
ชาวมอญ ดังเพลงต่อไปนี้

ท่าสะปะทาน หมายถึงการรำให้อ่อนช้อยเหมือนทางมะพร้าว
ดังนั้นท่ารำต้องให้อ่อนช้อยเหมือนทางมะพร้าว
โดยอาศัยท่ารำที่มีความหมายเป็นการขอพร
และรับพรจากบรรพบุรุษ ซึ่งอยู่ในเพลง
ตะบ๊ะชาน เพลงคอมทอ เพลงชะวักตัว และ
เพลงที่ 6

ท่าอะโมตะดา หมายถึง แสดงความสนุกสนานโดยรำรอบ
กองไฟ ในที่นี้หมายถึง ขณะฝึกซ้อมรำมอญ
ในตอนกลางคือ โดยรำรอบตะเกียง ซึ่งอยู่ใน
เพลงกะยานหรือซ้าดยาดหรือกะวะกลิ้ว

ท่าสะปายชะนมจีน หมายถึงการทำขนมจีน ซึ่งเป็นอาหาร
ประจำชาติของชาวมอญอยู่ในเพลงหะว่าย

ท่าอะเรียงเติง หมายถึง การชวนกันกลับเมืองหงสาวดี ใน
ที่นี้คือชาวมอญที่ได้อพยพอยู่ประเทศไทยนาน
แล้วอยู่ในเพลงเมียง-ปล้าย-หะเลีย

2. ว่าด้วยการเรียงลำดับท่ารำตั้งแต่เพลงที่ 1 ถึง เพลงที่ 12 มีลำดับต่อเนื่องกัน

ดังต่อไปนี้

เพลงที่ 1 ท่าเปริง เปริง ความหมายของท่า เพื่อบูชาครูบาอาจารย์และบรรพบุรุษ ด้วยการขอพรในท่าป่าคตอยนำพรด้วยท่าอะชิตอย และนำพรทุกอย่างใส่บนศีรษะในท่าอะกลมคตอย

เพลงที่ 2 ถึง เพลงที่ 4 ท่าสะปะทาน ความหมายของท่าการรำให้อ่อนช้อย พริ้วไหวเหมือนทางมะพร้าว ท่าที่แสดงถึงการนำพรใส่ศีรษะ คือท่าอะชิตอยลูกดับและท่าอะชิตะโมฮ็อค ท่าที่แสดงถึงการนำพร คือท่าอะเสียดอยหรือเจิงป้านและท่าอะชิตอยคว่า ท่าที่แสดงถึงการนำพรใส่ตนเอง คือท่าตั้งคตอย

เพลงที่ 5 ท่าเปริง เปริงอย่างเปราะ ความหมายเพื่อบูชาครูบาอาจารย์และบรรพบุรุษด้วยการขอพรในท่าป่าคตอยนำพรด้วยท่าอะชิตอยและนำพรทุกอย่างใส่บนศีรษะในท่าอะกลมคตอย

เพลงที่ 6 ท่าสะปะทาน ความหมายของท่าเช่นเดียวกับเพลงที่ 2 ท่าที่แสดงถึงรวบรวมพรใส่ตนเองคือท่าตั้งตาลและอะแบคตอยและท่าอะวอยคตอยหมึก

เพลงที่ 7 ท่าอะโมตะดา ความหมายของท่ารำด้วยความสนุกสนาน

เพลงที่ 8 ท่าโปคโมน ความหมายท่ารำเพื่ออวดฝีมือท่ารำด้วย ประกอบด้วย ท่าย่อยคือท่าจิบคตอย ท่าสะเก็ดสะเกล้า ท่าปาวคตอย ท่าจิบคตอยตัวราว อะวอยคตอยหมึกและท่าปุมประสะเริน

เพลงที่ 9 ท่าสะปายชนะมจิ้น ความหมายท่ารำการทำขนมจิ้น เป็นอาหารพื้นบ้านของมอญประกอบด้วยท่าชาวสะนอมคือการสาวแป้งขนมจิ้นขึ้นมา และท่าอะเก็ดคตอย-ปละคตอยคือการหยิบเส้นขนมจิ้น

เพลงที่ 10 ท่าอะเรียงเต็ง ความหมายท่ารำเป็นการชวนกันกลับบ้านเมืองในท่าบาสะปรกคตอย

เพลงที่ 11 ท่าปุมประสะเระ ความหมายท่ารำเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ การทำนา

เพลงที่ 12 ท่าปุมประสะเริน ความหมายท่ารำเกี่ยวกับการจบพรที่ขอมมาทั้งหมด

ผู้วิจัยสรุปเริ่มจากการการระหว่วครูอริชฐานเพื่อขอพรต่าง ๆ ใส่ตนเองให้เกิดสิริมงคลและอวดฝีมือท่ารำของมอญด้วยความสนุกมีความสุขกินคืออยู่ดีมีการประกอบอาชีพทำนาและชวนกันกลับบ้านเมืองจากนั้นจบพรที่อริชฐานไว้

3. ท่ารำในแต่ละเพลงมีชื่อเดียวแต่มีท่าย่อย 3-5 ท่า ดังต่อไปนี้

3.1 เพลงที่มีจำนวนทำนองทั้งหมด 3 ทำ

เพลง ตะบ๊ะชาน ทำสะบะทาน ประกอบด้วยทำทะตอยสะหยัก้าง ทำตั้งตาล และอะแบตอย และทำอะชิตอยลุดับแก้ม้าง

เพลงชะวักตัว ทำสะบะทาน ประกอบด้วยทำทะตอยสะหยัก้าง ทำตั้งตาลและอะแบตอย และทำอะชิตอยโมฮ้อด

เพลงกะยานหรือซำดยาคหรือกะวะกั้ว ทำสะบะทาน ประกอบด้วยทำทะตอยแก้ม้าง ทำอะวอยตอยแก้ม้างเป็ง และทำอะวอยตอยแก้ม้างปาย

เพลงหะว่าย ทำสะปายชนะนมจีน ประกอบด้วย ทำทะตอยสะหยัก้าง ทำชาวสะนอมและทำอะเก็ดตอยปละตอย

เพลงป้ากเมียะ ทำปู้มประสะระะ ประกอบด้วย ทำทะตอยยะ้าง ทำอะชิตอยป้อยและตอนและทำปู้มประสะระะ

เพลงนกขมื่น ทำปู้มประสะระริน ประกอบด้วย ทำทะตอยยาด้าง ทำอะชิตอยป้อยและตอนและทำปู้มประสะระริน

3.2 เพลงที่มีจำนวนทำนองทั้งหมด 4 ทำ

เพลงค่อมทอ ทำสะบะทาน ประกอบด้วยทำทะตอยสะ้าง ทำอะชิตอยแก้ม้าง ทำอะเจียตอยหรือเจิงปานและทำชิตอย

เพลงเมียง-ปล้าย-หะเลี้ย ทำอะเรียงเต็ง ประกอบด้วย ทำทวยตอย ทำบาสะปรกตอยเป็ง ทำบาสะปรกตอยปาย และทำปาวสะปรกตอย

3.3 เพลงที่มีจำนวนทำนองทั้งหมด 5 ทำ

เพลงยาก้างหะเป็ง ทำเปริง เปริง ประกอบด้วยทำทะตอยย่องังบอง ทำเปริง เปริง ทำปาดตอย ทำอะชิตอยและทำอะกลมตอย

เพลงชะวักชนะนม ทำเปริงอย่างเปราะะ ประกอบด้วยทำทะตอยย่องังบอง ทำเปริง เปริง ทำปาดตอย ทำอะชิตอยและทำอะกลมตอย

4. ทำรำที่ไม่ซ้ำกันทั้ง 12 เพลง ในจำนวนทำรำที่เป็นทำนองมีทั้งหมด 20 ทำดังต่อไปนี้

4.1 เพลงที่ 2 คือ เพลงตะบ๊ะชาน ทำอะชิตอย ลุดับ แก้ม้าง

4.2 เพลงที่ 3 คือ เพลงค่อมทอ ทำอะชิตอย แก้ม้างและทำอะเจียตอยหรือเจิงปาน

4.3 เพลงที่ 4 คือ เพลงชะวักตัว ทำอะชิตอยโมฮ้อด

4.4 เพลงที่ 7 คือเพลงกะยานหรือซำดยาคหรือเพลงกะวะกั้ว ทำอะวอยตอยแก้ม้างเป็ง และทำอะวอยตอยแก้ม้างปาย

4.5 เพลงที่ 8 คือเพลงมอญกละ ทำจิบตอย ทำสะเก็ดสะเกล้า ทำปาวตอย ทำจิบตอยตัวราว อะวอยตอยหมึกและทำป้อมประสะเริน

4.6 เพลงที่ 9 คือเพลงหะว่าย ทำชาวสะนอม และทำอะเก็ดตอยปละตอย

4.7 เพลงที่ 10 คือ เพลงเมียง-ปล้าย-หะเล็ย ทำกวยตอย ทำบาสะปรกตอย-เป็ง ทำสะปรกตอยปาย และทำปาวบาสะปรกตอย

4.8 เพลงที่ 11 คือเพลงป้ากเมียะ ทำทะตอยยะจ้างและทำป้อมประสะระหรือปะลุ่มป้อมปะ

4.9 เพลงที่ 12 คือเพลงนกขมื่น ทำทะตอยยาด้าง

5. ลักษณะท่าร่าที่เด่นมีทำดังต่อไปนี้

5.1 ท่าเปริง เปริง ในเพลงที่ 1 เพลงยากจ่างหะเป็นลักษณะการตั้งวงเหยียดลำแขนตั้ง 90 องศา ขนานกับลำตัวและตั้งวง อีกข้างขนานกับอก ลักษณะศีรษะ เอียงข้างตั้งวงเหยียดลำแขนตั้ง ลำตัวและไหล่ ข้างเดียวกันกับมือตั้งวง การใช้เท้ายื่นประสมเท้าทิ้งน้ำหนักตัวข้างมือตั้งวง

5.2 ท่าอะเรียงเต็ง ในเพลงที่ 10 เมียง-ปล้าย-หะเล็ย ลักษณะมือ แบตั้งวงใช้นิ้ว 2 นิ้ว ในการร่าสำหรับเพลงนี้

5.3 ท่าอะชิตอยลุดับเป็นท่าย่อ ในเพลงที่ 2 เพลงละบ๊ะซาน

5.4 ท่าอะชิชะโมฮ้อด ในเพลงที่ 4 ชะว้าวัว เอียงข้างมือสูง กดลำตัวและศีรษะข้างมือที่จับสูง

5.5 ท่าทะตอยสะหยักจ้างเป็นท่าที่ใช้ในทุกเพลง ลักษณะท่าทิ้งน้ำหนักที่ขาและเท้าข้างเดียวก่อนร่า แล้วกดลำตัว ไหล่ ศีรษะ และย่อเข้าข้างเดียวกันทั้งหมด เคลื่อนที่ด้วยการเขยิบเท้าไปอีกข้างที่ขาและเท้าที่ไม่ได้รับน้ำหนัก ดังนั้นลักษณะลำตัวจึงโน้มเอนข้างเดียว

6. จุดเด่นของท่าร่ามี 4 แห่ง ที่สังเกตได้จาก

6.1 การใช้ศีรษะ

6.2 การใช้ลำตัว

6.3 การใช้มือและแขน

6.4 การใช้เท้า

6.1 การใช้ศีรษะ คือการเอียงศีรษะให้ใบหูตกลงใกล้ไหล่ ข้อสำคัญการเอียงศีรษะต้องกดไหล่ข้างที่เอียงเสมอ ในที่นี้มีเอียงขวา เอียงซ้ายและหน้าต่าง ในทุกเพลงของท่าร่ามอญ เป็นที่น่าสังเกตการณ์เอียงของศีรษะ เอียงข้าง มือตั้งวงทุกครั้ง จากท่าร่าทั้งหมด 12 เพลง ท่าที่เอียงมากที่สุด คือ ท่าโปดโมน

6.2 การใช้ลำตัวป่าวสะเกล้าเป็นภาษามอญคือลำตัวเอนไปด้านข้างตั้งแต่ช่วงเอวถึงไหล่ขึ้นไป พร้อมทั้งเปลี่ยนระดับมือ ส่วนมากเอียงทางด้านมือตั้งวง ในท่าเปริง เปริง เพลงยากจ่างหะเป็นและเพลงชะว๊วชะนอม ท่าชะบะทาน ในเพลงละบ๊ะซานในท่าย่อย คือ ทำอะหิอะโมฮ้อด ท่าโปดโมน เพลงมอญคละ และท่าปู้มประสะระะ เพลงป้ากเมียะ และท่าปู้มประสะเริน เพลงนคฆมินในท่าย่อยคือท่าอะชิป้อยและตอน มีการใช้ลำตัวตรงในท่าหยุดนิ่ง ภายหลังจากปฏิบัติท่ารายย่อยครบ 1 ท่ารายประจำเพลง ก่อนจะปฏิบัติซ้ำต่อไปในเพลงนั้น ๆ

6.3 การใช้มือและแขน การใช้มือประกอบด้วยฝ่ามือนิ้วทั้ง 5 ตั้งขึ้น หัวแม่มือพับแนบฝ่ามือ การใช้มือมี 4 แบบ คือมือแบ มือจับแบบไทย มือตั้งแบบ โดยการใช้นิ้วและการตั้งวง

6.3.1 มือแบ ประกอบด้วยฝ่ามือนิ้วทั้ง 5 ตั้งมือ นิ้วหัวแม่มือพับแนบฝ่ามือพอสสมควร นิ้วอีก 4 นิ้วเหยียดตั้งชิดกัน มือแบ มี 3 แบบ คือ มือแบแบบตั้ง คือปลายนิ้วทั้ง 4 ชี้ขึ้น ในท่ารำทั้ง 12 ท่า ใช้ลักษณะมือแบแบบตั้ง ยกเว้นท่าอะเรียงเต็ง มือแบแบบหงาย คือปลายนิ้วทั้ง 4 ชี้ลงดิน มือแบบนี้ใช้ในท่าชะบะทาน และมือแบแบบตะแคงฝ่ามือ มือแบบนี้ใช้ในท่าเปริงเปริง

6.3.2 มือจับแบบไทย ลักษณะการใช้นิ้วหัวแม่มือมาจดที่ข้อศอกท้ายปลายนิ้วชี้ ส่วนนิ้วที่เหลืออีกสามนิ้วเหยียดตั้ง โดยหัวข้อมือเข้าหาลำแขน มี 5 ลักษณะ คือ จับคว่ำ จับหงาย จับปรกข้าง จับปรกหน้าและจับส่งหลัง

จับคว่ำ คือ คว่ำมือจับหักข้อมือลงให้ปลายนิ้วชี้ลงล่าง ลักษณะจับคว่ำอยู่ในท่าเปริง เปริง ท่าชะบะทาน ท่าโปดโมน ท่าปู้มประสะระะ และปู้มประสะเริน

จับหงาย คือ หงายมือจับพร้อมทั้งข้อมือให้ปลายนิ้วชี้ขึ้นข้างบนลักษณะจับหงายอยู่ในท่าชะบะทาน ท่าชะปายชะนอมจิน ท่าปู้มประสะระะ และท่าปู้มประสะเริน ใน 2 ท่านี้ มีท่าย่อยคือ ท่าอะชิป้อยและตอนแก้มจ้างที่ต้องใช้พลังในรำคือกดลำตัวไหล่ เอวและศีรษะข้างเดียวกับมือจับหงายตั้งเหยียดลำแขนด้านข้างและน้ำหนักเท่าที่ก้าวข้างเดียวกับจับหงาย

จับปรกข้าง คือการยกลำแขนโดยงอข้อศอก หันจับเข้าหาด้านข้างอยู่ระดับแ่งศีรษะ ลักษณะจับปรกข้างอยู่ในท่าชะบะทาน

จับปรกหน้า คือการยกลำแขนโดยงอข้อศอกหันฝ่ามือจับเข้าหาใบหน้าตั้งอยู่ระดับสายตา ลักษณะจับปรกหน้าอยู่ในท่าย่อยอะชิตอย

จับส่งหลัง คือลักษณะมือจับส่งลำแขนเหยียดตั้งออกไปข้างหลัง พร้อมทั้งนิ้วหัวแม่ข้อมือ ปลายนิ้วชี้ขึ้นส่งลำแขนตั้งห่างจากสะโพก ลักษณะจับส่งหลังอยู่ในท่าชะบะทาน ท่าโปดโมน

6.3.3 มือตั้งแบะใช้นิ้ว 2 นิ้ว ลักษณะของนิ้ว คือนิ้วชี้และนิ้วกลางชูขึ้นมา ส่วนนิ้วที่เหลือทั้ง 3 นิ้ว เก็บไว้โดยใช้นิ้วหัวแม่มือกดปลายนิ้วกลางและนิ้วก้อยไว้ ลักษณะทำนี้ภาษามอญเรียกบาสะปรกตอย อยู่ในท่าอะเรียงเต็งในจำนวนท่ารำทั้ง 12 เพลง

6.3.4 การตั้งวง คือส่วน โคนึ่งของลำแขนตั้งแต่ปลายนิ้วถึงหัวไหล่ ภาษา มอญเรียกตั้งตอย มี 5 ลักษณะ

วงกลางคือการตั้งวงโดยยกและทอดลำแขนเหยียดตั้งไปข้าง ๆ ให้สูงระดับไหล่ ลักษณะวงกลางนี้อยู่ในท่าอะโมตะตา ในท่าย่อคืออะวอยตอยแก้มข้างซ้าย การตั้งวงกลางท่ารำ มอญใช้พลั้งในแต่ละส่วนของร่างกาย ด้วยการถ่ายน้ำหนักตัวตามส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย ด้วยการถ่ายน้ำหนักตัวตามส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย โดยกดลำตัวตั้งแต่ศีรษะ ไหล่ เอว ข้างเดียวกับมือ ที่ตั้งวงกลาง ส่วนการใช้เท้าลงน้ำหนักตัวที่ก้าวหน้า ซึ่งเป็นข้างเดียวกับมือตั้งวงกลาง

วงหน้า คือการตั้งวงให้ส่วน โคนึ่งของลำแขนทอดโคนึ่งมาข้างหน้าปลายนิ้วสูงระดับ ปาก ลักษณะนี้อยู่ในท่าสะปะทานและสะพายชนะมนจิน

วงล่าง คือการตั้งวงให้ส่วน โคนึ่งของลำแขน โคนึ่งลงมาเบื้องล่างระดับหน้าท้อง ลักษณะวงนี้อยู่ในท่าสะปะทาน

วงพิเศษ คือ การตั้งวงท่ารำมอญที่มีลักษณะเด่น ลักษณะเหยียดลำแขนตั้งด้านหน้า ทำมุม 90 องศา กับลำตัว และตั้งข้อมือองลำแขนขนานกับลำตัวระดับหน้าอก วงลักษณะนี้อยู่ใน ท่าเปริง เปริง ในการรำทำนี้ต้องใช้ทุกส่วนของร่างกาย กดน้ำหนักลำตัวเริ่มจากเอียงศีรษะข้างที่ มือตั้งวง กดไหล่ ลำตัว เอว กดหน้าขาตอนบนด้วยการย่อเข้า ข้างมือที่ตั้งวง ตั้งวงข้างไหน จะ เอียงข้างนั้น ส่วนขาอีกข้างหนึ่งเป็นตัวกระเียบโดยไม่มีกรรับน้ำหนัก เช่น เขยิบไปทางขวาต้อง กดลำตัวทุกส่วนทางด้านซ้าย

วงบัวบาน คือ การตั้งวงโดยหงายลำแขนหัวข้อศอกแบฝ่ามือหงายหักข้อมูปลาย นิ้ว ออกด้านข้าง วงนี้อยู่ระดับหางคิ้ว วงนี้อยู่ในท่าย่อคือท่าสะเก็ดสะเกล้าของท่าโปดโมน ทำนี้ กดลำตัวไหล่เอว ข้างเดียวกับการตั้งวง เอียงศีรษะข้างเดียวกับการตั้งวง

6.4 การใช้เท้า มี 6 แบบ คือ การก้าวเท้า กระทุ้งเท้า ดบเท้า แตะเท้า ย่ำเท้า เขยิบเท้า

ก้าวเท้า คือการวางเท้าโดยปลายนิ้วเท้าลงกับพื้นด้านหน้า เรียกก้าวหน้า ทั้ง น้ำหนักเท้าหน้า เท้าอีกข้างอยู่ข้างหลังเปิดสันเท้า ระยะห่างกัน 1 คืบ ท่ารำมอญก้าวเท้าข้างใดกด ลำตัว ไหล่ และศีรษะข้างนั้น เช่น ท่าสะปะทานในท่าอะชิตอยลุดับ ท่าอะชิตอยอะโมฮื้อด ท่าอะชิตอยคว่า เมื่อก้าวหน้าแล้วทุกครั้งต้องประสมเท้าก่อนปฏิบัติท่ารำทำต่อไป ก้าวข้างขนาน ลำตัวในท่าอะโมตะตา

กระหู่่งเท้า เป็นกริยาของเท้าที่วางอยู่ข้างหลัง โดยเปิดส้นเท้าใช้นิ้วเท้าทั้งห้านี้ วางลงพื้นด้วยจุมูกเท้า พร้อมทั้งกระแทกจุมูกเท้ากับพื้นเบา ๆ แล้วลากมาประสมเท้าในท่า สะปะทาน อะโมตะตา

ตบเท้า ปฏิบัติโดยยืนทิ้งน้ำหนักตัวที่เท้าข้างใดข้างหนึ่ง แล้วใช้ส้นเท้าอีกข้างหนึ่ง วางติดพื้นให้ส้นเท้าชิดเท้าที่ยืน เหยोजุมูกเท้าขึ้นสะคั่งตัว พร้อมทั้งตบจุมูกเท้าลงบนพื้น เบา ๆ ตามจังหวะเพลง ลักษณะนี้คือท่าโปดโมน ต้องย่อเข้ายี่ดยุบลำตัวตามจังหวะด้วยการเกร็งหน้าขา ท่อนบนทุกครั้งในท่าโปดโมน

แตะเท้า ภาษามอญ เรียกยะจ้าง หมายถึงการแตะเท้า โดยทิ้งน้ำหนักตัวที่เท้าข้างใดข้างหนึ่ง แล้วใช้จุมูกเท้าอีกข้างหนึ่ง แตะเบา ๆ ลงบนพื้นใกล้กับเท้าที่ยืนอยู่อีกข้างหนึ่ง ลักษณะการแตะเท้าอยู่ในท่าปู้มประสะระะ

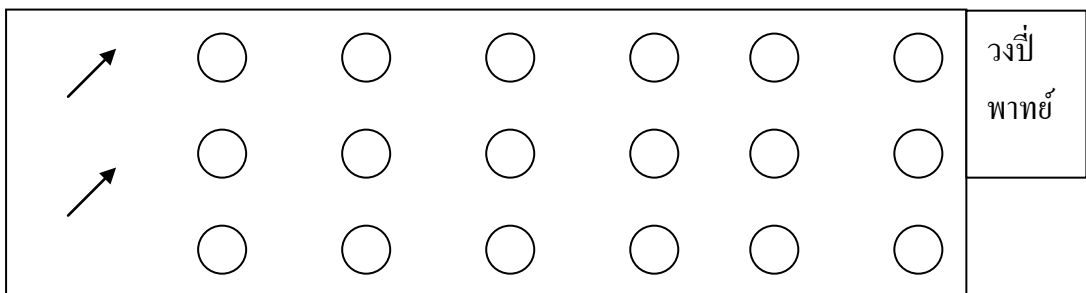
ย่ำเท้า ภาษามอญ เรียกยาดจ้าง หมายถึง การย่ำเท้าปฏิบัติโดยทิ้งน้ำหนักเท้าข้างหนึ่ง ยกเท้าอีกข้างหนึ่งเหนือพื้นเล็กน้อย และวางลงกับพื้นโดยสลับกันยกเท้าพร้อมทั้งถ่ายน้ำหนักเท้าที่ยืนรับน้ำหนัก ลักษณะการย่ำเท้า อยู่ในท่าปู้มประสะระริน

เขยิบเท้า ภาษามอญ เรียก สะหยักจ้าง หมายถึง ลักษณะของเท้าโดยวางถ่ายน้ำหนักตัวอยู่บนส้นเท้า เปิดปลายเท้าเขยิบแนวขนานและถ่ายน้ำหนักตัวอยู่ปลายเท้าเปิดส้นเท้าเขยิบ ในท่ารำทั้ง 12 เพลง ใช้การเขยิบเท้าจำนวนมากที่สุด

7. การทิ้งแขนและมือแนบลำตัวทั้ง 2 ข้าง ใน 12 เพลง มีความหมาย เพื่อ จังหวะที่จะรำในท่าต่อไป และความหมายอีกอย่างหนึ่งเป็นสัญญาณบอกนักดนตรีตะโพนให้ลง จังหวะจบเพลง ภาษามอญเรียกกันว่าทะตอย นอกจากนั้นยังมีเพลงที่ 10

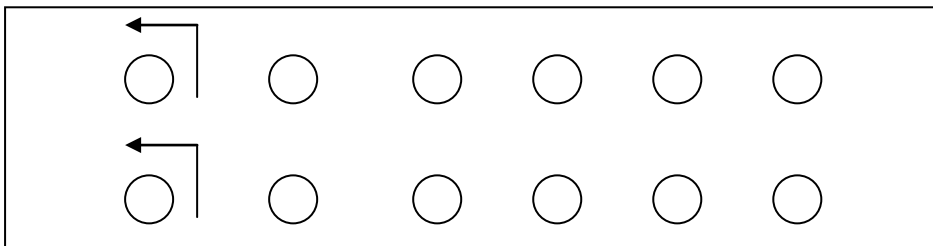
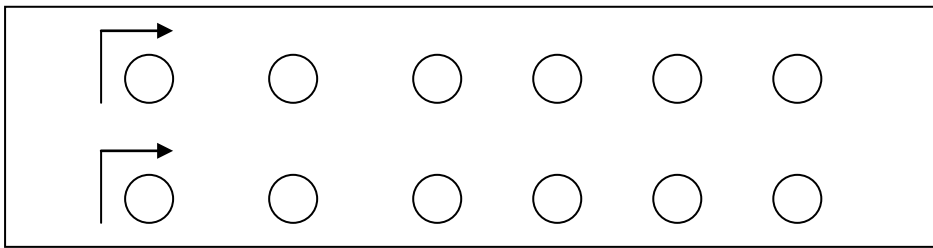
8. การเคลื่อนที่ ในที่นี้ หมายถึง การเคลื่อนที่ของการรำมอญมี 3 แบบ คือหมุน ครึ่งวงกลมไปทางด้านขวามือและกลับตัวหมุนมาด้านหน้า เคลื่อนที่แนวขนานและเคลื่อนที่แถว ตรงตั้งแต่เริ่มราชการ ลำดับการรำมีเคลื่อนที่ในแต่ละเพลง จนจบเพลงรำมอญ ตามลำดับ ดังต่อไปนี้

เริ่มการแสดงดนตรีปีพาทย์มอญ บรรเลง เพลงซอป่าด ผู้แสดงเดินออกมาทาง เดียวคือซ้ายมือของผู้ชมเป็นแถวคู่บริเวณที่รำเป็นลานกว้าง

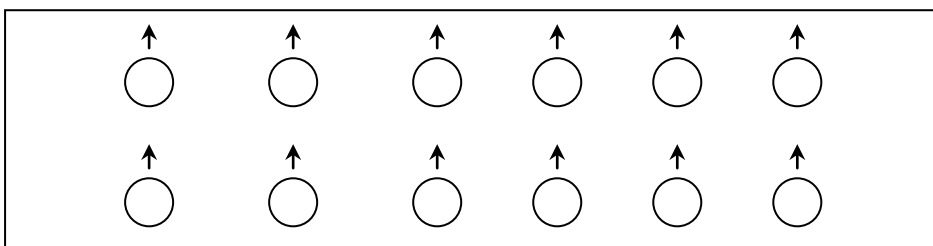

เมื่อมอญร้อออกมาขึ้นเรียงแถวหน้ากระดานพร้อมกันจึงนั่งพับเพียบก้มกราบ โดยไม่แบมือ ในขณะที่ปี่พาทย์บรรเลงเพลงร้าว

ลำดับแรก ปี่พาทย์มอญบรรเลง เพลงยากจ่างหะเป็น มอญร้อลุกขึ้นยืนเรียงแถวหน้ากระดานคงเดิม ทำท่าตะตอยเพื่อรอจังหวะขึ้นท่าเปริงเปริง ทำรำเพลงไม่มีการแปรแถว เพียงแต่เคลื่อนตัวจากซ้ายมือไปขวามือและขวามือไปซ้ายมือ ด้วยย่อเข้าเขยิบเท้า เมื่อจบ 1 เพลง มอญร้อยืนหน้าตรง

ลำดับสอง คนตรีบรรเลงเพลงกะบ๊ะชาน มอญร้อรอจังหวะทำท่าตะตอยขึ้นท่าสะปะทาน ในท่าย่อ อะชิตอยลูบดับ การเคลื่อนที่พร้อมกัน 1 ก้าว และประสมเท้า

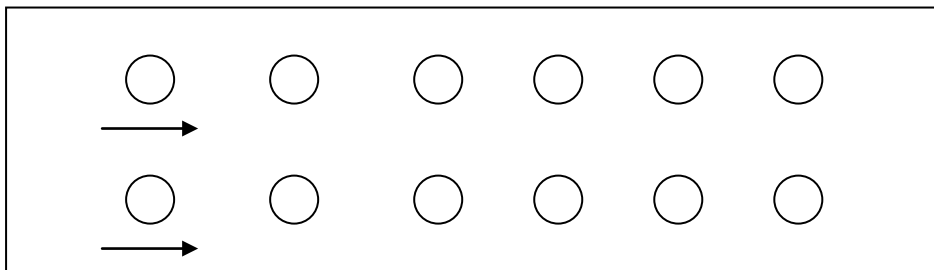
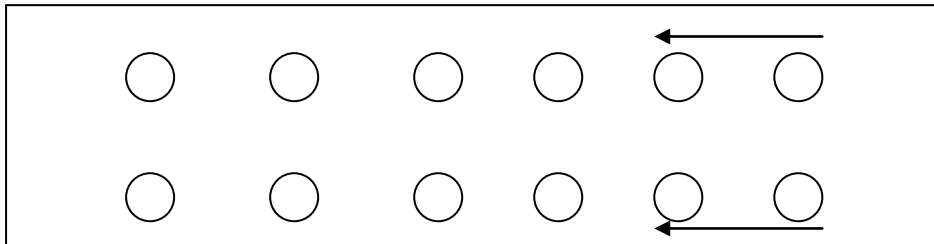

ลำดับสาม คนตรีบรรเลงเพลงดอมทอ มอญร้อรอจังหวะทำท่าตะตอยขึ้นท่าสะปะทาน ในท่าย่อตั้งตอย และท่าอะชิตอยคว่ำ ใช้การก้าวหน้าหนึ่งก้าวและประสมเท้า การเคลื่อนที่ปฏิบัติเหมือนลำดับที่สองเพลงกะบ๊ะชาน

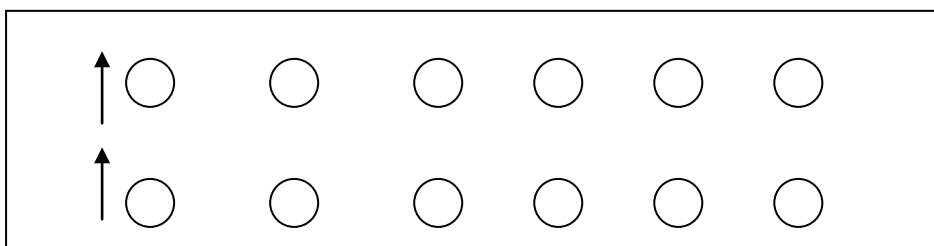
ลำดับที่สี่ คนตรีบรรเลงเพลงชะวักตัว มอญร้อรอจังหวะทำท่าตะตอยขึ้นท่าสะปะทานในท่าย่ออะชิตอยสะโมฮ้อด มีการก้าวหน้าหนึ่งก้าวและประสมเท้า การเคลื่อนที่ปฏิบัติเหมือนลำดับที่สองเพลงกะบ๊ะชาน

ลำดับที่ห้า คนตรีบรรเลงเพลงชะว้วชะนอม มอญร่ารอจ้งหะทำท่าทยอยขึ้น
ท่าเปริงเปริงอย่างเปราะ การเคลื่อนที่ปฏิบัติเหมือนลำดับที่ 1 เพลงยากจ่างหะเป็น

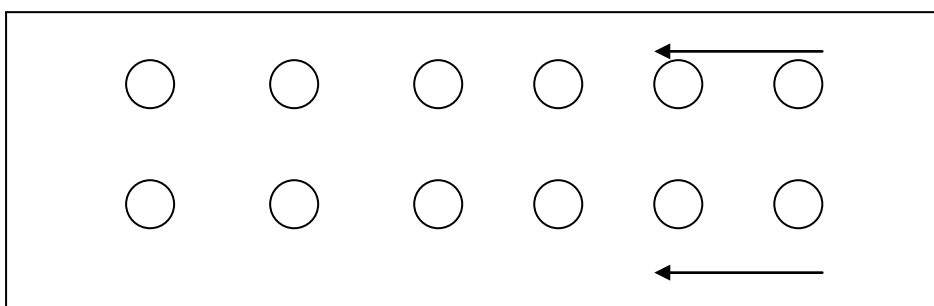
ลำดับที่หก คนตรีบรรเลงเพลงที่ 6 มอญร่ารอจ้งหะทำท่าทยอย ทำท่าชะปะ
ทาน เคลื่อนที่ด้วยการเขยิบเท้าแนวขนาคระยะ 50 เซนติเมตร เคลื่อนทางซ้ายและเคลื่อนทางขวา
แล้วหยุดหน้าตรงในท่านิ่งอะวอยตอยหมัก

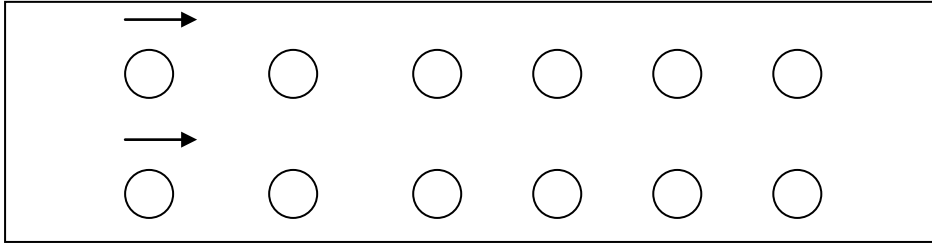
ลำดับที่เจ็ด คนตรีบรรเลงเพลงกะยาน มอญร่ารอจ้งหะทำท่าทยอยแก้มจ้าง

ท่าอะโมตะตา ในท่าอะวอยตอยแก้มจ้างเป็ง เคลื่อนไปทางซ้าย

ท่าอะวอยตอยแก้มข้างซ้ายเคลื่อนที่ไปขวา

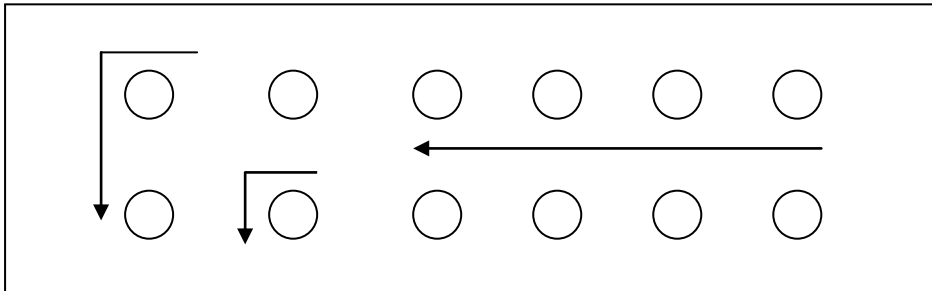
ลำดับที่แปด คนตรีบรรเลงเพลงมอญคละ มอญรำรอจั้งหะท่าอะตอย ทำท่าโปดโมน การเคลื่อนที่ปฏิบัติเหมือนลำดับแรก เพลงยาก่างหะเป็น

ลำดับที่เก้า คนตรีบรรเลงเพลงหะว่าย ท่าอะปลายชนะนมจีน การเคลื่อนที่ปฏิบัติเหมือนลำดับที่หก

ลำดับที่สิบ คนตรีบรรเลงเพลงป้ากเมียะ ท่าอะเรียงเต็ง การเคลื่อนที่ปฏิบัติเหมือนลำดับที่หก

ลำดับที่สิบเอ็ด คนตรีบรรเลงเพลงเมียง-ปล้าย-หะเลีย การเคลื่อนที่ปฏิบัติเหมือนลำดับที่สองเพลงละบ๊ะซาน

ลำดับที่สิบสอง คนตรีบรรเลงเพลงนงมั้น การเคลื่อนที่ปฏิบัติเหมือนลำดับที่สองเพลงละบ๊ะซาน เมื่อเพลงบรรเลงรั้วมอญรำทุกคนนั่งพับเพียบก้มกราบและเดินแถวกลับไปพักทางเดิมที่ออกมารำ

9. การเปลี่ยนท่ารำจากการฟังเสียงจังหวะตะโพน “เตะ เต็ง ทิ้ง” ผู้รำทั้งมือในจังหวะทิ้ง ส่วนการดำเนินทำนองใช้ทำนอง “เปริง เปริง” ซึ่งเป็นเสียงเปิงมางคอก ส่วนฆ้องมอญเป็นตัวหลัก ระยะเวลาเป็นการผสมผสานในทำนองกลมกลืน การเปรียบเทียบอัตราจังหวะของเพลง

10. ระยะเวลาการรำ รำในเวลากลางวันตอนบ่ายและรำในเวลากลางคืนขึ้นอยู่กับโอกาสของงานแสดง ในการรำแต่ละเพลงใช้ระยะเวลา 5-7 นาที ถ้ารำครบ 12 เพลง ใช้ระยะเวลาไม่เกิน 1 ชั่วโมง ทั้งนี้ การรำมอญ ผู้แสดงเป็นผู้กำหนดระยะเวลาของการรำด้วยการทำท่าทั้งมือหนักดนตรีคอยสังเกตท่ารำเพราะการบรรเลงเพลงมอญ 1 เพลง ทำท่าประจำเพลงนั้น

ซ้ำกันหลายเที่ยว ซึ่งทำประจำเพลงแต่ละเพลงมีอัตราจังหวะซ้ำเร็วต่างกัน โดยประมาณทำไม่เกิน 4 นาที ดังนั้น ผู้แสดงเป็นผู้กำหนดระยะเวลาการรำ

11. ลักษณะการตั้งแถว การรำมอญ ก่อนเริ่มรำ ผู้รำเดินออกมาขึ้นเป็นแถวตรง เรียงหน้ากระดาน แล้วนั่งพับเพียบก้มกราบ เมื่อภายหลังรำครบ 12 เพลง มอญรำนั่งพับเพียบกราบเหมือนกันทุกครั้ง

12. มอญรำเกาะเกร็ดทุกครั้ง ผู้รำต้องรำให้ครบทั้ง 12 เพลง โดยเรียงตามลำดับเพลง ไม่รำสลับเพลง เริ่มตั้งแต่เพลงที่ 1 ยากจางหะเป็น เพลงที่ 2 เพลงกะบ๊ะซาน เพลงที่ 3 ดอมทอ เพลงที่ 4 จะว้าวตัว เพลงที่ 5 จะว้าวจะนอม เพลงที่ 6 ไม่ทราบชื่อเพลง เพลงที่ 7 เพลงกะยาน เพลงที่ 8 เพลงมอญคละ เพลงที่ 9 เพลงหะว่าย เพลงที่ 10 เพลงเมียง-ปล้าย-หะเลีย เพลงที่ 11 เพลงปากเมียะ และเพลงที่ 12 เพลงนกขมื่น

13. ธรรมเนียมการรำมอญก่อนเริ่มรำ ผู้รำออกมาขึ้นเป็นแถวตรงเรียงหน้ากระดานแล้วนั่งพับเพียบก้มกราบ ถ้าเป็นงานศพพระผู้รำหันกราบพระพุทธรูปก่อน 3 ครั้ง จากนั้นหันไปกราบศพพระ เพื่อเป็นการระลึกถึงบุญคุณเป็นการคารวะครั้งสุดท้าย การกราบต้องแบมือ 3 ครั้ง และกราบครุฑะโพนหันทางด้านวงปีพาทย์มอญ โดยไม่ต้องแบมือเพื่อเป็นการระลึกถึงครูบาอาจารย์ เมื่อจบเพลงที่ 12 รำ มอญรำนั่งพับเพียบกราบเหมือนครั้งที่ออกมารำ แล้วจึงลุกขึ้นเดินกลับ หากเป็นงานมงคลมอญรำกราบครุฑะโพนหันหน้าทางวงปีพาทย์มอญ 1 ครั้ง และเมื่อจบเพลงที่ 12 รำ นั่งพับเพียบ กราบครุฑะโพนหันหน้าทางวงปีพาทย์มอญ 1 ครั้ง แล้วลุกขึ้นเดินกลับ

4. จำแนกบทเพลง

เพลงทั้ง 12 เพลง มีอัตราจังหวะ สองชั้น และอัตราจังหวะชั้นเดียว

เพลงที่มีอัตราจังหวะสองชั้น คือ เพลงยากจางหะเป็น เพลงกะบ๊ะซาน เพลงดอมทอ เพลงจะว้าวตัว เพลงจะว้าวจะนอม เพลงที่ 6 (ไม่ทราบชื่อ) เพลงกะยาน เพลงมอญคละ เพลงเมียง-ปล้าย-หะเลีย และเพลงนกขมื่น

เพลงที่มีอัตราจังหวะชั้นเดียว คือ เพลงหะว่าย และเพลงปากเมียะ

เพลงที่ใช้สำหรับมอญรำในแต่ละท้องถิ่น จำนวนเพลงต่างกัน ดังนี้ (ณรงค์ คงปิ่น, 2539:51)

1. ชุมชนมอญปากลัด อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ 10 เพลง
2. ชุมชนมอญเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี 12 เพลง
3. ชุมชนสามโคก อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี 13 เพลง

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบเพลงมอญรำ ทั้ง 3 ท้องที่

มอญปากลัด	มอญปากเกร็ด	มอญสามโคก
1. ยากจ่างหะเป็น 2. ละบ๊ะซาน 3. ค่อมทอ 4. ขะว้าวตัว 5. ขะว้าวะนอม 6. ไม่มีใครทราบชื่อ 7. กะยาน 8. หะว่าย 9. เมียง-ปล้าย-หะเลีย 10. ป้ากเมียะ	เพลงที่ 1-เพลงที่ 7 8. ทะแยมอญ 9. หะว่าย 10.เมียง-ปล้าย-หะเลีย 11.ป้ากเมีย 12.เพลงนกดมั้น	เพลงที่ 1-เพลงที่ 7 8. นกดมั้น (ชั้นเดียว) 9. หะว่าย 10.ไม่ทราบชื่อทำนองคล้ายญวน 11.เมียง-ปล้าย-หะเลีย 12.ป้ากเมียะ 13.ไม่ทราบชื่อ

สรุปเพลงสำหรับมอญรำ 12 เพลง

1. อัตร่าจ้งหะชั้นเดียว มี 2 เพลง คือเพลงที่ 9 เพลงหะว่าย และเพลงที่ 11 เพลงป้ากเมีย
2. อัตร่าจ้งหะสองชั้น มีเพลงที่ 1 ถึง เพลงที่ 8 เพลงที่ 10 และเพลงที่ 12
3. มอญปากลัด บรรเลงสำหรับรำ 10 เพลง คือ เพลงยากจ่างหะเป็น เพลงละบ๊ะซาน เพลงค่อมทอ เพลงชะว้าวตัว เพลงชะว้าวะนอม เพลงที่ 6 ไม่ทราบชื่อ เพลงกะยาน เพลงหะว่าย เพลงเมียง-ปล้าย-หะเลีย เพลงป้ากเมียะ
4. มอญปากเกร็ด บรรเลงสำหรับรำ 12 เพลง
5. มอญสามโคก บรรเลงสำหรับรำ 13 เพลง เพลง 13 ไม่ทราบชื่อ
6. การจัดลำดับการบรรเลงเพลงต่างกันตั้งแต่เพลงที่ 8 ถึงเพลงที่ 13

การบรรเลงเพลงประกอบการรำของมอญรำเกาะเกร็ดได้รับความอนุเคราะห์จาก
 อาจารย์ไกรฤทธิ์ กันเรือง ผู้บันทึกโน้ตจังหวะหน้าทับเพลงที่ใช้ในการรำ 12 ท่า โดยบอก
 สัญลักษณ์การบันทึกโน้ต ประกอบกับการเริ่มทำรำแต่ละเพลงตรงกับเครื่องดนตรีจังหวะหน้าทับ
 ใด ดังตารางวิเคราะห์แต่ละเพลงต่อไปนี้

สัญลักษณ์การบันทึกโน้ต

□	หมายถึง	สองรอบ
//	หมายถึง	จบท่อนเพลง
ท	หมายถึง	เท่ง
ท้	หมายถึง	ทึ่ง
ถ	หมายถึง	ทะ
ป	หมายถึง	เป็ง
ป้	หมายถึง	ปะ
พ	หมายถึง	พืด
พุ	หมายถึง	พฐู
ต	หมายถึง	ติง
ถ้	หมายถึง	ถึ่ง
ถบ	หมายถึง	ถับ
ทึ่งมือ	หมายถึง	จบท่อน

เพลงชุดรำมอญ หรือมอญรำ
ชื่อเพลงเร็ว

ท่อน 1								
1	- - - -	- ล - ซ	- ล ซ ม	- ร - ด	- - - -	- ล - ซ	- ล ซ ม	- ร - ด
2	- ม ซ ล	ซ ค ซ ล	ซ ม ซ ล	- ด - ร	- ซ - ด	- ร - ม	- ซ - ม	- ร - ด
3	- ม ซ ล	ซ ค ซ ล	ซ ม ซ ล	- ด - ร	- ซ - ด	- ร - ม	- ซ - ม	- ร - ด
ท่อน 2								
1	- ด - ร	- ม - ซ	- ม - ล	- ซ - ม	- ล - ซ	- ม - ร	- ซ - ม	- ร - ด
2	- ด - ร	- ม - ซ	- ม - ล	- ซ - ม	- ล - ซ	- ม - ร	- ซ - ม	- ร - ด
3	- ม ซ ล	ซ ค ซ ล	ซ ม ซ ล	- ด - ร	- ซ - ด	- ร - ม	- ซ - ม	- ร - ด
4	- ม ซ ล	ซ ค ซ ล	ซ ม ซ ล	- ด - ร	- ซ - ด	- ร - ม	- ซ - ม	- ร - ด
จังหวะหน้าทับเปิงมาง								
	- - - ป	- - - ป	- - - ป	- - - ป	- - - ป	- - - ป	- - - ป	- - - ป
จังหวะฉิ่งและฉับ								
	- ฉ - ฉ	- ฉ - ฉ	- ฉ - ฉ	- ฉ - ฉ	- ฉ - ฉ	- ฉ - ฉ	- ฉ - ฉ	- ฉ - ฉ
ทำรำ ผู้แสดง เดินออก								
การนับจังหวะหน้าทับตะโพนมอญของเพลงเร็วนี้คือ								
ท่อนที่ 1 มี 3 จังหวะหน้าทับเล่น 2 รอบ รวมเป็น 6 จังหวะหน้าทับ								
ท่อนที่ 2 มี 4 จังหวะหน้าทับเล่น 2 รอบ รวมเป็น 8 จังหวะหน้าทับ								
สรุปเพลงเร็วนี้ มี 14 จังหวะหน้าทับ								

ชื่อเพลงรั้วท้ายเพลงมอญ

- - ม ม	- ซ - ด	- - - ม	- ร - ด	- - ม ม	- ซ - ด	- - - ม	- ร - ด
- - - ม	- ร - ด	- - - ม	- ร - ด	- - - ม	- ร - ด	- - - ม	- ร - ด
จังหวะหน้าทับเปิงมาง							
- - - ป	- ป - ป	- - - ป	- ป - ป	- - - ป	- ป - ป	- - - ป	- ป - ป
- - - ป	- ป - ป	- - - ป	- ป - ป	- - - ป	- ป - ป	- - - ป	- ป - ป
จังหวะหน้าทับตะโพนมอญ							

----	----	---ท	-ท-ท	----	----	---ท	-ท-ท
---ท	-ท-ท	---ท	-ท-ท	-ท-ท	-ท-ท	---ท	-ท-ท
จิ้งหะฉิ่งและหับ							
---น	---น	---น	---น	---น	---น	---น	---น
---น	---น	---น	---น	---น	---น	---น	---น
ทำรำ ผู้แสดงอยู่ในท่าเตรียมพร้อม							

ชื่อเพลงยาวจ่างหะเป็น นักดนตรีเรียกเพลงที่ 1

				-ด-ม	-ร-ด	-ชชด	-ร-ม
---ด	-ด-ม	-ช-ม	-ร-ด	---ด	-ด-ม	-ร-ด	-ท-ด
-ชดท	ดทดร	-ม-ช	-ม-ร	-ด-ม	รดทล	-ร-ช	-ชดท
ทึ่งมือ							
-ด-ร	มร ดท	ดชดท	ดทดร	-ม--	ดช-ช	-ช-ม	ชดทด
-รดด	-มดล	-ทลล	-ด-ม	-ช-ม	-ร-ด	-ชดท	-ดลล
ทลชม	-ช-ด	-มรร	ดทลล	-ม-ร	-ม-ช	-ท-ด	-ช-ม
-รรร	-ม-ช	-ด-ช	-ม-ร	รรดท	ดชดท	ดชดม	-ร-ด
ทึ่งมือ							
-ช-ด	-ด-ม	-ร-ด	-ท-ด	ทลท	ดทดร	-ทลท	ดทดร
-ดชด	ชดทด	-ดชด	ชดทด	-ทลท	ดทดร	-ม-ช	-ม-ร
รรดท	ดชดท	ดชดม	-ร-ด	-ทลท	ดทดร	-ม-ช	-ม-ร
รรดท	ดชดท	ดชดม	-ร-ด	-ชดท	ดลลล	ทลชม	-ช-ด
ทึ่งมือ							
--ดล	-ด-ร	ดรดท	-ดลล	-ทลท	ดทดร	-ทลท	ดทดร
-ดชด	ชดทด	-ดชด	ชดทด	-ทลท	ดทดร	-ม-ช	-ม-ร
รรดท	ดชดท	ดชดม	-ร-ด	-ทลท	ดทดร	-ม-ช	-ม-ร
รรดท	ดชดท	ดชดม	-ร-ด	-ชดท	-ดลล	ทลชม	-ช-ด
ทึ่งมือ							

ชื่อเพลงยากจำหะเป็น จังหะ เพลงที่ 1

จังหะหน้าทับเปิงมาง							
				---ป	- - -ป	---ป	---ป
---ป	- - -ป	---ป	---ป	----	- ป - ป	----	- ป - ป
----	----	----	- ป - ป	----	- ป - ป	----	- ป - ป
							ทิ้งมือ
จังหะหน้าทับตะโพนมอญ							
				---ท	- - -ท	---ท	---ท
---ท	- - -ท	---ท	---ท	---ท	- - -ท	- ท - ท	---ท
- ถ ค ต	ถ ถ ถ ถ	-- ถ ถ	- ท - ท	----	- ท - ท	----	- ท - ท
							ทิ้งมือ
จังหะฉิ่งและฉับ							
				---ฉ	---ฉ	---ฉ	---ฉ
---ฉ	- - -ฉ	---ฉ	---ฉ	---ฉ	---ฉ	---ฉ	---ฉ
---ฉ	- - -ฉ	---ฉ	---ฉ	---ฉ	---ฉ	---ฉ	---ฉ
							ทิ้งมือ
ท่ารำ							
				เริ่มท่า	----	----	----
----	----	----	----	----	----	----	----
----	----	----	----	----	----	----	จบท่า
							ทิ้งมือ

ชื่อเพลงยากจำหะเป็น จังหะ เพลงที่ 1 จังหะที่ 2 3 และ 4 เหมือนกัน

2	จังหะหน้าทับเปิงมาง						
	----	----	----	----	---ป	---ป	- ป - ป
	----	- - -ป	- ป - ป	- ป - ป	---ป	- ป - -	- - -พ
	----	- - -พ	----พ	----พ	----	----	----
	----	----	----	----	----	----	----
							ทิ้งมือ

	- ถ ซ ซ	- ร - ร	- ถ ซ ซ	- ด - ด	- ม ซ ถ	ซ ถ ด ร	ม ร ด ถ	ด ร - ด
								ทั้งมือ
5	- ด - ด	ด ร ซ ถ	ม ร ด ถ	ด ร - ด	- ถ ซ ซ	- ถ ซ ซ	- ถ ซ ซ	- ม - ม
	- ถ ซ ซ	- ร - ร	- ถ ซ ซ	- ด - ด	- ม ซ ถ	ซ ถ ด ร	ม ร ด ถ	ด ร - ด
								ทั้งมือ
6	- ถ - ร	- ด - ถ	- ซ - ถ	- ด - ร	- ซ - ด	- ร - ม	- ซ - ม	- ร - ด
	- ถ - ร	- ด - ถ	- ซ - ถ	- ด - ร	- ซ - ด	- ร - ม	- ซ - ม	- ร - ด
								ทั้งมือ

ชื่อเพลงกะบ๊ะซาน จังหวะเพลงที่ 2

	จังหวะหน้าทับเปิงมาง							
2					- - - ป	- - - ป	- - - ป	- - - ป
	- - - ป	- - - ป	- - - ป	- - - ป	- - - ป	- - - ป	- - - ป	- - - ป
	- - - -	- ป - ป	- - - -	- ป - ป	- - - -	- ป - ป	- - - -	- ป - ป
								ทั้งมือ
	จังหวะหน้าทับตะโพนมอญ							
					- - - ท	- - - ท	- - - ท	- - - ท
	- - - ท	- - - ท	- - - ท	- - - ท	- - - ท	- - - ท	- ท - ท	- - - ท
	- - - ถ	ถ ถ ถ ถ	- - ท ท	- ท - ท	- - - -	- ท - ท	- - - -	- ท - ท
								ทั้งมือ
	จังหวะฉิ่งและฉับ							
					- - - ฉ	- - - ฉ	- - - ฉ	- - - ฉ
	- - - ฉ	- - - ฉ	- - - ฉ	- - - ฉ	- - - ฉ	- - - ฉ	- - - ฉ	- - - ฉ
	- - - ฉ	- - - ฉ	- - - ฉ	- - - ฉ	- - - ฉ	- - - ฉ	- - - ฉ	- - - ฉ
								ทั้งมือ
	ท่ารำ							
					เริ่มท่า	- - - -	- - - -	- - - -
	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -
	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	จบท่า
								ทั้งมือ

ชื่อเพลงกะบ๊ะชาน จังหวะ เพลงที่ 2 จังหวะที่ 2 3 4 5 และ 6 เหมือนกัน

จังหวะหน้าทับเปิงมาง								
2	- - - ป	- - - ป	- ป - ป	- ป - ป	- - - ป	- - - ป	- ป - ป	- - - พ
	----	----	----	----	----	----	----	----
ทิ้งมือ								
จังหวะหน้าทับตะโพนมอญ								
	----	----	----	----	----	----	----	----
	- ป - -	- ท - ท	--- ท	- ท - ท	----	- ท - ท	----	- ท - ท
ทิ้งมือ								
จังหวะฉิ่งและฉับ								
	- - - ฉ	- - - ฉ	- - - ฉ	- - - ฉ	- - - ฉ	- - - ฉ	- - - ฉ	- - - ฉ
	- - - ฉ	- - - ฉ	- - - ฉ	- - - ฉ	- - - ฉ	- - - ฉ	- - - ฉ	- - - ฉ
ทิ้งมือ								
ท่ารำ								
	เริ่มท่า	----	----	----	----	----	----	----
	----	----	----	----	----	----	----	จบท่า
ทิ้งมือ								

ชื่อเพลงดอมทอ หรือ ประจําวัด นักดนตรีเรียกเพลงที่ 3

1				- - - ซ	- - - ล	- - - ท	- - - ล	- - - ซ
	- - - ร	- - - ม	- - - ฟ	- ซ - ล	- ซ - ด	- ร - ม	- ร - ด	- ท - ล
ทิ้งมือ								
2	- - - ล	- ล - ล	- ซ - ม	- ร - ซ	- ร - ซ	- ล - ท	- ร - ท	- ล - ซ
	- ร - ม	- ซ - ล	- ท - ล	- ซ - ม	- ซ - ม	- ร - ด	ด ด - ร	ร ร - ม
ทิ้งมือ								
3	- - - ม	- ม - ม	- ร - ม	- ซ - ล	- ท - ล	- ซ - ม	- ซ - ม	- ร - ด
	- ซ - ด	- ร - ม	- ซ - ม	- ร - ด	- ล - ซ	ซ ซ - ด	ด ด - ร	ร ร - ม
ทิ้งมือ								
4	- - - ร	- ม ม ม	- - - ซ	- ม ม ม	- ท ล ท	ร ท ล ซ	- ล - ซ	- ม - ร

	รรคท	ลชตท	-ลชล	ทลชม	-ช-ม	-ร-ค	คค-ร	รร-ม
								ทั้งมือ
5	---ม	-ม-ม	-ล-ช	-ม-ร	-ค-ร	-ม-ช	-ล-ช	-ม-ร
	รรคท	ลชตท	คชคม	-ร-ค	-ชลท	-ลลล	ทลชม	-ช-ล
								ทั้งมือ

ชื่อเพลงคอมพิวเตอร์ จังหวะเพลงที่ 3

1	จังหวะหน้าทับเปิงมาง							
				---ป	---ป	---ป	---ป	
	---ป	---ป	---ป	ป--ป	----	-ป-ป	----	-ป-ป
								ทั้งมือ
	จังหวะหน้าทับตะโพนมอญ							
				---ทำ	---ทำ	---ทำ	---ทำ	
	---ทำ	---ทำ	---ทำ	ท--ทำ	----	-ท-ทำ	----	-ท-ทำ
								ทั้งมือ
	จังหวะฉิ่งและฉับ							
				---ฉิ่ง	---ฉิ่ง	---ฉิ่ง	---ฉิ่ง	
	---ฉิ่ง	---ฉิ่ง	---ฉิ่ง	---ฉิ่ง	---ฉิ่ง	---ฉิ่ง	---ฉิ่ง	---ฉิ่ง
								ทั้งมือ
	ทำรำ							
				เริ่มท่า	----	----	----	----
	----	----	----	----	----	----	----	จบท่า
								ทั้งมือ

ชื่อเพลงคอมพิวเตอร์ จังหวะ เพลงที่ 3 จังหวะที่ 2 3 4 และ 5 เหมือนกัน

จังหวะหน้าทับเปิงมาง							
---ป	---ป	-ป-ป	ป--ป	---ป	---ป	-ป-ป	-ป-ป
---ป	---ป	-ป-ป	ป--ป	---ป	-ป--	-ป-ป	---ป
							ทั้งมือ
จังหวะหน้าทับตะโพนมอญ							

----	----	----	----	----	----	----	----
----	----	----	---ท	----	-ท-ท	----	-ท-ท
							ทิ้งมือ
จิ้งหะฉิ่งและฉับ							
---น	---น	---น	---น	---น	---น	---น	---น
---น	---น	---น	---น	---น	---น	---น	---น
							ทิ้งมือ
ทำรำ							
เริ่มทำ	----	----	----	----	----	----	----
----	----	----	----	----	----	----	จบทำ
							ทิ้งมือ

ชื่อเพลงชะวักตัว นักดนตรีเรียก เพลงที่ 4

1			-ทลช	---ม	---ร	---ม	---ช	---ล
	---ท	---ล	---ช	---ร	----	-ค-ร	---ม	ฟ--ช
							ทิ้งมือ	
2	-ช-ม	ชลรม	ทลชม	ชล-ช	-ช-ม	ชลรม	ทลชม	ชล-ช
	-ค-ค	---ช	---ค	---ร	---ม	-ม-ม	-ช-ร	-ม-ช
							ทิ้งมือ	
3	-ร-ม	-ช-ล	-ท-ล	-ช-ม	-ม-ร	รร-ม	มม-ช	ชช-ล
	-ท-ท	ทท-ล	ลล-ช	ชช-ฟ	-ค-ร	-รร-ร	-ร-ล	-ช-ร
							ทิ้งมือ	
4	---ร	-ร-ร	-ค-ค	ร-ม-ร	---ร	-ร-ร	-ค-ค	ร-ม-ร
	---ร	-ร-ร	-ค-ค	-ร-ค	-ท-ล	ชมชล	-ท-ค	ทช-ท
							ทิ้งมือ	
5	----	----	-คคค	ทลชล	มลชล	มลชล	ทลชล	ชล-ช
	-ร-ม	-ช-ล	-ท-ล	-ช-ม	-ร-ร	---ม	---ช	---ล
							ทิ้งมือ	

- - - หนี	- - - หนี	- - - หนี	- - - หนี	- - - หนี	- - - หนี	- - - หนี	- - - หนี
							ทิ้งมือ
ทำรำ							
เริ่มทำ	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -
- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	จบทำ
							ทิ้งมือ

ชื่อเพลงชะว๊วะระนอม เพลงที่ 5

1	- - - ร	- ร - ร	- ม - ช	- ม - ร	รรคท	ลชลท	คชคม	- ร - ค
							ทิ้งมือ	
2	- - - ร	- ร - ร	- ม - ช	- ม - ร	รรคท	ลชลท	คชคม	- ร - ค
							ทิ้งมือ	
3	- ค - ม	รคทล	- ร - ช	- ชลท	- ค - ร	มรคท	ลชลท	ลทค
							ทิ้งมือ	
4	- ร - ร	- ร - ม	- ล - ช	- ม - ร	- ร - ร	- ร - ม	- ล - ช	- ม - ร
							ทิ้งมือ	
5	รรคท	ลชลท	คชคม	- ร - ค	- ชลท	- ลลล	ทลชม	- ช - ล
							ทิ้งมือ	
6	- - ลล	- ล - ร	ลรลท	- ลลล	- ชลท	- ลลล	- ม - ร	- ม - ช
							ทิ้งมือ	
7	- ล - ช	- ม - ร	- ค - ช	- ค - ร	- ม ม ม	- ล - ม	- ช - ร	- ม - ช
							ทิ้งมือ	
8	- ล - ช	- ม - ร	- ค - ช	- ค - ร	- ม ม ม	- ล - ม	- ช - ร	- ม - ช
							ทิ้งมือ	
9	- ล - ช	- ม - ร	- ช - ม	- ร - ค	- ชลท	- ลลล	ทลชม	- ช - ล
							ทิ้งมือ	

ชื่อเพลงชะวักชะนอม เพลงที่ 5 จังหวะที่ 1-9 เหมือนกัน

จังหวะหน้าทับเปิงมาง							
---ป	---ป	-ป-ป	-ป-ป	----	-ป-ป	----	-ป-ป
							ทิ้งมือ
จังหวะหน้าทับตะโพนมอญ							
----	----	----	-ท-ท	----	-ท-ท	---ท	-ท-ท
							ทิ้งมือ
จังหวะฉิ่งและฉับ							
---ฉ	---ฉ	---ฉ	---ฉ	---ฉ	---ฉ	---ฉ	---ฉ
							ทิ้งมือ
ท่ารำ							
เริ่มท่า	----	----	----	----	----	----	จบท่า
							ทิ้งมือ

ชื่อเพลงกลางมอญรำ นักดนตรีเรียก เพลงที่ 6

1	---	-ดลล	-ท-ด	-ช-ม	----	-ร-ม	---ช	---
								ทิ้งมือ
2	---	-ดลล	-ท-ด	-ช-ม	----	-ร-ม	---ช	---
								ทิ้งมือ
3	----	---	-ดลล	-ด-ด	-มรท	มรทล	รทลช	ทลชม
								ทิ้งมือ
4	-ด-ช	-ม-ร	-ด-ช	-ด-ร	-มมม	-ด-ม	-ช-ร	-ม-ช
								ทิ้งมือ
5	-ด-ช	-ม-ร	-ด-ช	-ด-ร	-มมม	-ด-ม	-ช-ร	-ม-ช
								ทิ้งมือ
6	-ด-ช	-ม-ร	-ช-ม	-ร-ด	-ชลท	-ดลล	ทลชม	-ช-ด
								ทิ้งมือ
เพลงนี้เล่น 2 รอบ รวมเป็น 12 จังหวะหน้าทับ								

ชื่อเพลง เพลงที่ 6 จังหวะที่ 1-12 เหมือนกัน

จังหวะหน้าทับเปิงมาง							
---ป	---ป	-ป-ป	-ป-ป	---ป	-ป--	-ป-ป	---ป
							ทิ้งมือ
จังหวะหน้าทับตะโพนมอญ							
----	----	----	----	---พ	---พ	---ป	---พ
							ทิ้งมือ
จังหวะฉิ่งและฉับ							
---ฉิ่ง	---ฉับ	---ฉิ่ง	---ฉับ	---ฉิ่ง	---ฉับ	---ฉิ่ง	---ฉับ
							ทิ้งมือ
ท่ารำ							
เริ่มท่า	----	----	----	----	----	----	จบท่า
							ทิ้งมือ

ชื่อเพลงกะยาน หรือยกศพ นักดนตรีเรียก เพลงที่ 7

1	---	ด	---	ด	-	ร	-	ด	-	ด	-	ด	-	ด		
														ทิ้งมือ		
2	-	ม	-	ร	-	ด	-	ด	ซ	ม	-	ซ	-	ด	-	ด
														ทิ้งมือ		
3	---	ร	---	ซ	---	ร	---	ซ	---	ร	---	ซ	---	ซ		
														ทิ้งมือ		
4	-	ร	ร	ร	-	ซ	-	ร	-	ด	ท	ซ	-	ท	-	-
														ทิ้งมือ		
5	-	ท	-	ด	ร	ด	ท	ด	ซ	ฟ	ซ	ด	-	ท	-	ด
														ทิ้งมือ		
6	-	ร	-	ด	-	ท	-	ด	-	ร	ร	ร	-	ซ	-	ร
														ทิ้งมือ		

เพลงนี้ท่อนที่ 1 เล่น 2 รอบ กลับต้นตรงหมายเลขที่ 3 ถึง 6 รวมเป็นจังหวะหน้าทับของท่อน เพลงที่ 1 เป็น 10 จังหวะหน้าทับ

ชื่อเพลง กะยานหรือยกศพ เพลงที่ 7

ท่อน 2				
1	- ม ร ด	ร ม ฟ ช	- ล ช ช	ฟ ม ร ร
ทิ้งมือ				
2	- ช ฟ ช	ล ช ฟ ร	ฟ ช ด ร	ฟ ช ล ท
ทิ้งมือ				
3	- ท - ด	ร ด ท ล	ช ฟ ช ล	- ท - ด
ทิ้งมือ				
4	- ร - ด	- ท - ด	- ร ร ร	- ช - ร
ทิ้งมือ				

เพลงนี้ท่อนที่ 2 เล่น 2 รอบ รวมเป็น 8 จังหวะหน้าทับ
 สรุปลักษณะที่ 7 หรือเพลงยกศพ มีจังหวะหน้าทับทั้งหมด 18 จังหวะหน้าทับ

ชื่อเพลงกะยาน เพลงที่ 7 จังหวะที่ 1-18 เหมือนกัน

จังหวะหน้าทับเปิงมาง			
--- ป	- ป - ป	- ป - ป	--- ป
ทิ้งมือ			
จังหวะหน้าทับตะโพนมอญ			
----	- ท --	- ท - ท	--- ท
ทิ้งมือ			
จังหวะฉิ่งและฉับ			
--- ฉ	--- ฉ	--- ฉ	--- ฉ
ทิ้งมือ			
ทำรำ			
เริ่มทำ	----	----	จบทำ
ทิ้งมือ			

ชื่อเพลงมอญกะหรือทะแยมอญ นักดนตรีเรียกเพลงที่ 8

1	- ช - ล	- ท - ด	ช ค ร ม	- ร - ม
	ทิ้งมือ			
2	- ช - ด	- ม - ร	ม ร ค ม	- ร - ช
	ทิ้งมือ			
3	- ช - ด	- ม - ร	- ด - ท	- ล - ร
	ทิ้งมือ			
4	----	--- ร	- ร ร ร	- ร - ร
	ทิ้งมือ			
5	- ม ร ค	ร ม ร ช	ฟ ม ร ม	ค ร --
	ทิ้งมือ			
6	ช ม ร ค	ร ม ร ช	ฟ ม ร ม	ค ร --
	ทิ้งมือ			
7	- ค ค ค	ร ม - ร	- ด - ท	ล ช ล ท
	ทิ้งมือ			
8	ร ท ล ช	- ล - ช	ล ช ร ม	- ช --
	ทิ้งมือ			
9	- ค ค ค	ร ม - ร	- ด - ท	ล ช ล ท
	ทิ้งมือ			
10	ร ท ล ช	- ล - ช	ล ช ร ม	- ช --
	ทิ้งมือ			
11	- ร - ม	- ช - ล	- ท - ม	- ร - ท
	ทิ้งมือ			
12	----	--- ท	- ท ท ท	- ท - ท
	ทิ้งมือ			
13	----	- ช - ล	ท ล ช ม	- ช --
	ทิ้งมือ			
14	- ล ช ม	ช ล ช ล	ท ล ช ม	- ช --
	ทิ้งมือ			

ชื่อเพลงมอญคะหรือทะแยมอญ นักดนตรีเรียกเพลงที่ 8

15	ท ล ช ม	ช ล ช ล	ท ล ช ม	- ช - -
				ทิ้งมือ
16	- ร ร ร	- ช - ร	ค ท ล ท	ค ร - ช
				ทิ้งมือ

ชื่อเพลงมอญคะ เพลงที่ 8 จังหวะที่ 1-16 เหมือนกัน

จังหวะหน้าทับเปิงมาง			
--- ป	- ป - ป	--- ป	--- ป
ทิ้งมือ			
จังหวะหน้าทับตะโพนมอญ			
----	----	----	----
ทิ้งมือ			
จังหวะฉิ่งและฉับ			
--- ฉ	--- ฉ	--- ฉ	--- ฉ
ทิ้งมือ			
ทำรำ			
เริ่มทำ	----	----	จบทำ
ทิ้งมือ			

ชื่อเพลงหะว่าย เพลงที่ 9

1	----	- ร - ม	- ท ล ล	ม ล - ม
				ทิ้งมือ
2	----	- ร - ม	- ท ล ล	ม ล - ม
				ทิ้งมือ
3	----	- ร - ม	- ช - ม	- ร - ค
				ทิ้งมือ

ชื่อเพลงหน่วย เพลงที่ 9

4	- ม - ร	- ด - ม	- ร - ด	-----
	หึ่งมือ			
5	-----	- ร - ม	- ท ล ล	ม ล - ม
	หึ่งมือ			
6	-----	- ร - ม	- ท ล ล	ม ล - ม
	หึ่งมือ			
7	-----	- ร - ม	- ซ - ม	- ร - ด
	หึ่งมือ			
8	- ม - ร	- ด - ม	- ร - ด	-----
	หึ่งมือ			
9	- ม - ร	- ด - ท	ล ซ ล ท	ล ร ล ท
	หึ่งมือ			
10	ล ซ ล ท	ล ท ค ร	- ด - ร	- ร - -
	หึ่งมือ			
11	- ม - ร	- ด - ซ	- ซ - ม	ซ ล ท ค
	หึ่งมือ			
12	-----	ม ล ซ ล	ม ล ซ ล	ค ร - ด
	หึ่งมือ			
13	- ม - ร	- ด - ท	ล ซ ล ท	ล ร ล ท
	หึ่งมือ			
14	ล ซ ล ท	ล ท ค ร	- ด - ร	- ร - -
	หึ่งมือ			
15	- ม - ร	- ด - ซ	- ซ - ม	ซ ล ท ค
	หึ่งมือ			
16	-----	ม ล ซ ล	ม ล ซ ล	ค ร - ด
	หึ่งมือ			
17	-----	ม ล ซ ล	ม ล ซ ล	ค ร - ด
	หึ่งมือ			

ชื่อเพลงหน่วย เพลงที่ 9

18	--- ค	--- ค	--- ค	--- ค
	ทิ้งมือ			
19	- ซ - ซ	- ล - ซ	--- ฟ	- ม - -
	ทิ้งมือ			
20	- ซ - ซ	- ล - ซ	--- ร	- ม - -
	ทิ้งมือ			
21	- ซ - ซ	- ล - ซ	--- ฟ	- ม - -
	ทิ้งมือ			
22	- ซ - ซ	- ล - ค	--- ร	- ม - -
	ทิ้งมือ			
23	ร ฟ ม ฟ	ร ฟ ม ฟ	ร ฟ ม ฟ	ม ฟ ซ ล
	ทิ้งมือ			
24	- ค ค ค	ร ม - ร	- ค - ร	- ร - -
	ทิ้งมือ			
25	- ม - ร	- ค - ท	ล ซ ล ท	ล ร ล ท
	ทิ้งมือ			
26	ล ซ ล ท	ล ท ค ร	- ค - ร	- ร - -
	ทิ้งมือ			
27	- ม - ร	- ค - ซ	- ซ - ม	ซ ล ท ค
	ทิ้งมือ			

ชื่อเพลงหน่วย เพลงที่ 9 จังหวะที่ 1-27 เหมือนกัน

จังหวะหน้าทับเปิงมาง			
--- ป	- ป - ป	----	----
ทิ้งมือ			
จังหวะหน้าทับตะโพนมอญ			
----	- ป - ถ	- - ท ท	- ท - ท
ทิ้งมือ			

ชื่อเพลงหว่าย เพลงที่ 9 จังหวะที่ 1-27 เหมือนกัน

จังหวะหนึ่งและนับ			
- - - น้	- - - น	- - - น้	- - - น
ทิ้งมือ			
ทำรำ			
เริ่มทำ	- - - -	- - - -	จบทำ
ทิ้งมือ			

ชื่อเพลง เมียง-ปล้าย-หะเล็ย นักดนตรีเรียกเพลงที่ 10

1	- ฟ - ท	- ด - ร	- - ด ร	- ด - ฟ
	ทิ้งมือ			
2	- - ด ร	- ด - ท	- - ล ท	- ด - ซ
	ทิ้งมือ			
3	- - ล ท	- ล - ซ	- ฟ - ซ	- - - -
	ทิ้งมือ			
4	- ฟ - ท	- ด - ร	- - ด ร	- ด - ฟ
	ทิ้งมือ			
5	- - ด ร	- ด - ท	- ล ท	- ด - ซ
	ทิ้งมือ			
6	- - ล ท	- ล - ซ	- ฟ - ซ	- - - -
	ทิ้งมือ			
7	- ซ - ร	- ฟ - ซ	- - ร ม	ฟ ซ - -
	ทิ้งมือ			
8	ล ฟ ล ซ	- ฟ - ร	- ร ฟ ซ	ล ซ ฟ ร
	ทิ้งมือ			
9	- ร ด ร	ฟ ร ด ท	ด ท ฟ ซ	- ท - -
	ทิ้งมือ			
10	- ซ - ร	- ฟ - ซ	- - ร ม	ฟ ซ - -
	ทิ้งมือ			

ชื่อเพลงเมียง-ปล้าย-หะเล็ย เพลงที่ 10

11	ล ฟ ล ช	- ฟ - ร	- ร ฟ ช	ล ช ฟ ร
	ทึ่งมือ			
12	- ร ค ร	ฟ ร ค ท	ค ท ฟ ช	- ท - -
	ทึ่งมือ			
13	- ค ค ค	- ร - ค	- ท - ล	- ช - -
	ทึ่งมือ			
14	- ท ล ท	ร ท ล ช	ท ล ช ม	ช ม - -
	ทึ่งมือ			
15	ช ม ร ม	ช ล - ช	ล ช ร ม	- ช - -
	ทึ่งมือ			
16	- ค ค ค	- ร - ค	- ท - ล	- ช - -
	ทึ่งมือ			
17	- ท ล ท	ร ท ล ช	ท ล ช ม	ช ม - -
	ทึ่งมือ			
18	ช ม ร ม	ช ล - ช		
	ทึ่งมือ			

ชื่อเพลงเมียง-ปล้าย-หะเล็ย เพลงที่ 10 จังหวะที่ 1-18 เหมือนกัน

จังหวะหน้าทับเปิงมาง			
- - - ป	- - - ป	- - - ป	- - - ป
ทึ่งมือ			
จังหวะหน้าทับตะโพนมอญ			
- - - ป	- ท - ท	- - ท ท	- ท - ท
ทึ่งมือ			
จังหวะฉิ่งและฉับ			
- ฉ - ฉ	- ฉ - ฉ	- ฉ - ฉ	- ฉ - ฉ
ทึ่งมือ			

ชื่อเพลงเมียง-ปล้าย-หะเลี้ย เพลงที่ 10 จังหวะที่ 1-18 เหมือนกัน

ทำรำ			
เริ่มทำ	----	----	จบทำ
ทิ้งมือ			

ชื่อเพลงปากเมือะ นักดนตรีเรียก เพลงที่ 11

1	-- ฟฟ	-- ฟฟ	-- ฟฟ	-- ฟฟ	- รร ร	- ล-ช	- ฟ-ช	ฟ ร-ฟ
2	-- รช	ฟ ร-ฟ	ช ฟด ร	- ฟ--	- มร ร	- ชด ด	- มร ม	ฟ ช-ฟ
3	- รร ร	- ล-ช	- ฟ-ช	ฟ มร ม	- ร-ช	ฟ มด ร	ดล-ด	- ร-ฟ
4	----	--- ฟ	- ฟ ฟฟ	- ฟ-ฟ	- รร ร	- ล-ช	- ฟ-ช	ฟ ร-ฟ
ทิ้งมือ								
เพลงนี้เล่น 4 รอบ คือ								
รอบที่ 1 คือ 1,2,3,4								
รอบที่ 2 คือ 2,3,4								
รอบที่ 3 คือ 2,3,4								
รอบที่ 4 คือ 2,3,4								

ชื่อเพลงปากเมือะ เพลงที่ 11 จังหวะที่ 11 เล่น 4 รอบ รอบที่ 2 ซ้ำ 2-4 อีก 3 รอบ

จังหวะหน้าทับเปิงมาง							
1	--- ป	--- ป	--- ป	--- ป	--- ป	--- ป	--- ป
2	--- ป	--- ป	--- ป	--- ป	--- ป	--- ป	--- ป
3	--- ป	--- ป	--- ป	--- ป	--- ป	- ป--	- ป-ป
4	--- ป	--- ป	- ป-ป	--- ป	--- ป	- ป--	- ป-ป
ทิ้งมือ							
จังหวะหน้าทับตะโพนมอญ							
1	-- ถถ	-- ถถ	-- ถถ	-- ถถ	--- ป	- ท-ท	--- ป
2	--- ป	-- ทท	--- ป	-- ทท	--- ป	- ท-ท	--- ป
3	--- ป	-- ทท	--- ป	-- ทท	--- ท	- ท--	- ท-ท
4	----	--- ป	-- ทท	--- ท	----	--- ป	- ท-ท

ชื่อเพลง ปีกเมื่อยะ เพลงที่ 11 จังหวะที่ 11 เล่น 4 รอบ รอบที่ 2 ซ้ำ 2-4 อีก 3 รอบ

ทิ้งมือ							
จังหวะฉิ่งและฉับ							
1	- ฉิ่ง - ฉับ	- ฉิ่ง - ฉับ	- ฉิ่ง - ฉับ	- ฉิ่ง - ฉับ	- ฉิ่ง - ฉับ	- ฉิ่ง - ฉับ	- ฉิ่ง - ฉับ
2	- ฉิ่ง - ฉับ	- ฉิ่ง - ฉับ	- ฉิ่ง - ฉับ	- ฉิ่ง - ฉับ	- ฉิ่ง - ฉับ	- ฉิ่ง - ฉับ	- ฉิ่ง - ฉับ
3	- ฉิ่ง - ฉับ	- ฉิ่ง - ฉับ	- ฉิ่ง - ฉับ	- ฉิ่ง - ฉับ	- ฉิ่ง - ฉับ	- ฉิ่ง - ฉับ	- ฉิ่ง - ฉับ
4	- ฉิ่ง - ฉับ	- ฉิ่ง - ฉับ	- ฉิ่ง - ฉับ	- ฉิ่ง - ฉับ	- ฉิ่ง - ฉับ	- ฉิ่ง - ฉับ	- ฉิ่ง - ฉับ
ทิ้งมือ							
ท่ารำ							
1	เริ่มท่า	-----	-----	-----	-----	-----	-----
2	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----
3	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----
4	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----
ทิ้งมือ							

ชื่อเพลง นกขมิ้น นักดนตรี เรียกเพลงที่ 12

1	--- ซ	--- ร	--- ม	- ฟ - ซ	- ฟ - ล	- ซ - ฟ	- ซ - ฟ	- ม - ร
ทิ้งมือ								
2	--- ซ	--- ร	--- ม	- ฟ - ซ	- ฟ - ล	- ซ - ฟ	- ซ - ฟ	- ม - ร
ทิ้งมือ								
3	----	- ซ - ฟ	- ม - ร	- ด - ฟ	- ม - ร	- ซ - ฟ	- ม - ร	- ซ - ด
ทิ้งมือ								
4	----	- ซ - ฟ	- ม - ร	- ด - ฟ	- ม - ร	- ซ - ฟ	- ม - ร	- ซ - ด
ทิ้งมือ								
5	- ฟ ร ด	ร ฟ ร ด	ร ด ฟ ซ	- ท - -	- ซ ซ ซ	- ด - ท	- ล - ซ	- ฟ - ร
ทิ้งมือ								
6	- ฟ ร ด	ร ฟ ร ด	ร ด ฟ ซ	- ท - -	- ซ ซ ซ	- ด - ท	- ล - ซ	- ฟ - ร
ทิ้งมือ								
เพลงนี้เล่น 2 รอบ รวมเป็น 12 จังหวะหน้าทับ								

ชื่อเพลงนกขมิ้น เพลงที่ 12 จังหวะ 1-12 เหมือนกัน

จังหวะหน้าทับเปิงมาง							
----	---ป	-ป-ป	-ป-ป	---ป	---ป	-ป-ป	---ป
ทิ้งมือ							
จังหวะหน้าทับตะโพนมอญ							
----	--ปถ	--ทท	--ทท	----	-ท-ท	----	-ท-ท
ทิ้งมือ							
จังหวะฉิ่งและฉับ							
---ฉิ่ง	---ฉิ่ง	---ฉิ่ง	---ฉิ่ง	---ฉิ่ง	---ฉิ่ง	---ฉิ่ง	---ฉิ่ง
ทิ้งมือ							
ทำรำ							
เริ่มทำ	----	----	----	----	----	----	จบทำ
ทิ้งมือ							

ตารางที่ 3 แสดงปริมาณโครงสร้างลักษณะเริ่มทำรำตามชนิดเครื่องดนตรีจังหวะ
หน้าทับประจำเพลง

ลำดับ เพลง	ชื่อเพลง	ชื่อทำรำ	เครื่องดนตรี		
			เปิงมาง	ตะโพน	ฉิ่ง
1	เพลงยากจ่างหะเป็น	ท่าเปริง เปริง	✓	✓	✓
2	เพลงละบ๊ะซาน	ท่าสะบะทาน	✓	✓	✓
3	เพลงดอมทอ	ท่าสะบะทาน	✓	✓	✓
4	เพลงชะวักตัว	ท่าเปริง เปริง	✓	✓	✓
5	เพลงชะวัก ชะนอม	ท่าสะบะทาน	✓	-	✓
6	เพลงนี้ไม่มีผู้ใดทราบชื่อ	ท่าสะบะทาน	✓	-	✓
7	เพลงกะยาน หรือเพลงซัด ยาด หรือ กะวะกลั่ว	ท่าอะโมตะตา	✓	-	✓
8	เพลงมอญคละ	โปคโมน	-	-	✓
9	เพลงหะว่าย	สะปายชะนมจิน	✓	-	✓
10	เพลงเมียง – ปล้าย – หะเล็ย	อะเรียดิง	✓	✓	✓
11	เพลงป้ากเมียะ	ปู้มเประสะระ	✓	✓	✓
12	เพลงนกขมิ้น	ปู้มเประ สะเริน	-	-	✓

ผลการวิเคราะห์สามารถสรุปจังหวะหน้าทับที่กำหนดการเริ่มขึ้นทำรำจากเครื่องดนตรี 3 ชั้น 2 ชั้น และ 1 ชั้น ในการรำแต่ละเพลงดังต่อไปนี้

1. เครื่องดนตรีจังหวะหน้าทับพร้อมกัน 3 ชั้น

ทำรำ 12 เพลง การขึ้นทำรำแต่ละเพลงอาศัยจังหวะหน้าทับเปิงมาง จังหวะหน้าทับตะโพนมอญ และจังหวะฉิ่งและฉับ จากการวิจัยครั้งนี้พบว่า เพลงที่ใช้จังหวะหน้าทับเปิงมาง จังหวะหน้าทับตะโพนมอญ และจังหวะฉิ่งและฉับ พร้อมกันมีเพลง 6 เพลง ดังต่อไปนี้

เพลงที่ 1 เพลงยากจ่างหะเป็น

เพลงที่ 2 เพลงกะป๊ะซาน

เพลงที่ 3 เพลงคอมทอ

เพลงที่ 4 เพลงชะวักตัว

เพลงที่ 10 เพลงเมียง – ปล้าย – หะเล็ย

เพลงที่ 11 เพลงป้ากเมียะ

2. เครื่องดนตรีพร้อมกัน 2 ชั้น

การขึ้นทำรำที่ใช้จังหวะหน้าทับเปิงมางและจังหวะหน้าทับตะโพนมอญมี 8 เพลง คือ

เพลงที่ 4 เพลงชะวักตัว

เพลงที่ 5 เพลงชะวัก ชะนอม

เพลงที่ 6 เพลงนี้ไม่มีผู้ใดทราบชื่อ

เพลงที่ 10 เพลงเมียง-ปล้าย-หะเล็ย

เพลงที่ 11 เพลงป้ากเมียะ

2.2 เครื่องดนตรีพร้อมกัน 2 ชั้น การขึ้นทำรำที่ใช้จังหวะหน้าทับเปิงมาง และจังหวะฉิ่งและฉับมี 4 เพลงคือ

เพลงที่ 5 เพลงชะวัก ชะนอม

เพลงที่ 6 เพลงนี้ไม่มีผู้ใดทราบชื่อ

เพลงที่ 7 เพลงกะยาน หรือเพลงซ้าดย่าต หรือ กะวะกั๊ว

เพลงที่ 9 เพลงหะว้าย

3. เครื่องดนตรี 1 ชั้น ในการขึ้นทำรำที่ใช้จังหวะฉิ่งและฉับมี 1 เพลง คือ เพลงที่ 8

ผู้วิจัยสามารถสรุปมอญรำ 12 เพลง พบว่าจังหวะหน้าทับใดที่ใช้กับเพลงรำมอญ 12 เพลง มากที่สุด เรียงลำดับดังนี้

1. จังหวะฉิ่งและฉับ ที่ใช้บรรเลงทำรำมอญทั้งหมด 11 เพลง คือ

เพลงที่ 1 เพลงยากจ่างหะเป็น

เพลงที่ 2 เพลงตะบ๊ะซาน

เพลงที่ 3 เพลงคอมทอ

เพลงที่ 5 เพลงชะวัว ฆะนอม

เพลงที่ 6 เพลงนี้ไม่มีผู้ใดทราบชื่อ

เพลงที่ 7 เพลงกะยาน หรือเพลงซัดยาด หรือ กะวะกลั้ว

เพลงที่ 8 เพลงมอญคละ

เพลงที่ 9 เพลงหะว้าย

เพลงที่ 10 เพลงเมียง – ปล้าย – หะเล็ย

เพลงที่ 11 เพลงป้ากเม็ยะ

เพลงที่ 12 เพลงนกขมึ้น

2. จังหวะหน้าทับเป็งมางที่ใช้บรรเลงเริ่มทำรำทั้งหมด 10 เพลง ดังต่อไปนี้

เพลงที่ 1 เพลงยากจ่างหะเป็น

เพลงที่ 2 เพลงตะบ๊ะซาน

เพลงที่ 3 เพลงคอมทอ

เพลงที่ 4 เพลงชะวัวตัว

เพลงที่ 5 เพลงชะวัว ฆะนอม

เพลงที่ 6 เพลงนี้ไม่มีผู้ใดทราบชื่อ

เพลงที่ 7 เพลงกะยาน หรือเพลงซัดยาด หรือ กะวะกลั้ว

เพลงที่ 9 เพลงหะว้าย

เพลงที่ 10 เพลงเมียง – ปล้าย – หะเล็ย

เพลงที่ 11 เพลงป้ากเม็ยะ

3. จังหวะหน้าทับตะโพนมอญที่ใช้บรรเลงเริ่มทำรำน้อยที่สุด ทั้งหมด 6 เพลง

ดังต่อไปนี้

เพลงที่ 1 เพลงยากจ่างหะเป็น

เพลงที่ 2 เพลงตะบ๊ะซาน

เพลงที่ 3 เพลงคอมทอ

เพลงที่ 4 เพลงชะวัวตัว

เพลงที่ 10 เพลงเมียง-ปล้าย-หะเล็ย

เพลงที่ 11 เพลงป้ากเม็ยะ

ตารางที่ 4 แสดงปริมาณชนิดเครื่องดนตรีประจำเพลงในทำนอง ทิ้งมือตรงกับจังหวะ
หน้าทับเครื่องดนตรีชนิดใดบ้าง

ทำทึ่งมือ เพลงที่	ชื่อเพลง	ชื่อทำร่า	เป็งมวง	ตะ โพน มอญ	คิ่ง
1	เพลงยากจ่างหะเป็น	ท่าเปริง เปริง	✓	✓	✓
2	เพลงกะปะซาน	ท่าสะบะทาน	✓	✓	✓
3	เพลงคอมทอ	ท่าสะบะทาน	✓	✓	✓
4	เพลงชะวักตัว	ท่าเปริง เปริง	✓	✓	✓
5	เพลงชะวัก ชะนอม	ท่าสะบะทาน	✓	✓	✓
6	เพลงนี้ไม่มีผู้ใดทราบชื่อ	ท่าสะบะทาน	✓	✓	✓
7	เพลงกะยาน หรือเพลงซำดย่าต หรือ กะวะกลั่ว	ท่าอะโมตะตา	✓	✓	✓
8	เพลงมอญกละ	โปดโมน	✓	-	✓
9	เพลงหะว่าย	สะปายชะนมจิ้น	-	✓	✓
10	เพลงเมียง – ปล้าย – หะเลีย	อะเรียเดิง	✓	✓	✓
11	เพลงป้ากเมียง	ปู้มประสะระ	✓	✓	✓
12	เพลงนกงมั้น	ปู้มปะตะเต่งทึ่ง	✓	✓	✓

ผู้วิจัยสามารถสรุปจังหวะหน้าทับในการทิ้งมือแต่ละเพลงจากเครื่องดนตรี
ดังต่อไปนี้

จังหวะหน้าทับเป็งมวงที่ใช้บรรเลงในการทิ้งมือทั้งหมด 11 เพลง ดังต่อไปนี้

- เพลงที่ 1 เพลงยากจ่างหะเป็น
เพลงที่ 2 เพลงกะปะซาน
เพลงที่ 3 เพลงคอมทอ
เพลงที่ 4 เพลงชะวักตัว
เพลงที่ 5 เพลงชะวัก ชะนอม
เพลงที่ 6 เพลงนี้ไม่มีผู้ใดทราบชื่อ
เพลงที่ 7 เพลงกะยาน หรือเพลงซำดย่าต หรือ กะวะกลั่ว
เพลงที่ 8 เพลงมอญกละ
เพลงที่ 10 เพลงเมียง – ปล้าย – หะเลีย

- เพลงที่ 11 เพลงป้ากเมียะ
เพลงที่ 12 เพลงนกขมิ้น

จังหวัดหน้าทับคลองตะโปนที่ใช้บรรเลงในการท่งมือทั้งหมด 11 เพลง ดังต่อไปนี้

- เพลงที่ 1 เพลงยากจ่างหะเป็น
เพลงที่ 2 เพลงตะบ๊ะซาน
เพลงที่ 3 เพลงค่อมทอ
เพลงที่ 4 เพลงชะวักตัว
เพลงที่ 5 เพลงชะวัก ชะนอม
เพลงที่ 6 เพลงนี้ไม่มีผู้ใดทราบชื่อ
เพลงที่ 7 เพลงกะยาน หรือเพลงซาดยาด หรือ กะวะกั้ว
เพลงที่ 9 เพลงหะว่าย
เพลงที่ 10 เพลงเมียง – ปล้าย – หะเลีย
เพลงที่ 11 เพลงป้ากเมียะ
เพลงที่ 12 เพลงนกขมิ้น

จังหวัดหน้าทับฉิ่งฉับที่ใช้บรรเลงในการท่งมือทั้งหมด 12 เพลง ดังต่อไปนี้

- เพลงที่ 1 เพลงยากจ่างหะเป็น
เพลงที่ 2 เพลงตะบ๊ะซาน
เพลงที่ 3 เพลงค่อมทอ
เพลงที่ 4 เพลงชะวักตัว
เพลงที่ 5 เพลงชะวัก ชะนอม
เพลงที่ 6 เพลงนี้ไม่มีผู้ใดทราบชื่อ
เพลงที่ 7 เพลงกะยาน หรือเพลงซาดยาด หรือ กะวะกั้ว
เพลงที่ 8 เพลงมอญกละ
เพลงที่ 9 เพลงหะว่าย
เพลงที่ 10 เพลงเมียง – ปล้าย – หะเลีย
เพลงที่ 11 เพลงป้ากเมียะ
เพลงที่ 12 เพลงนกขมิ้น

ผู้วิจัยสามารถสรุปจังหวะหน้าทับในการทึ่งมือจากเครื่องดนตรีที่ให้จังหวะหน้าทับดังนี้

1. เครื่องดนตรีจังหวะหน้าทับพร้อมกัน 3 ชั้น

ทำรำ 12 เพลง การทึ่งมือแต่ละเพลงอาศัยจังหวะหน้าทับเปิงมาง จังหวะหน้าทับกลอง ตะโพน และจังหวะฉิ่งและฉับ พร้อมกัน มี 10 เพลง

- เพลงที่ 1 เพลงยากจ่างหะเป็น
- เพลงที่ 2 เพลงกะบ๊ะซาน
- เพลงที่ 3 เพลงคอมทอ
- เพลงที่ 4 เพลงชะวักตัว
- เพลงที่ 5 เพลงชะวัก ชะนอม
- เพลงที่ 6 เพลงนี้ไม่มีผู้ใดทราบชื่อ
- เพลงที่ 7 เพลงกะยาน หรือเพลงซำดยาด หรือ กะวะกลี๊ว
- เพลงที่ 10 เพลงเมียง – ปล้าย – หะเลี้ย
- เพลงที่ 11 เพลงป้ากเมียะ
- เพลงที่ 12 เพลงนกขมื่น

2. เครื่องดนตรีจังหวะหน้าทับ 2 ชั้น ในการรำ 12 เพลง การทึ่งมือโดยอาศัยจังหวะหน้าทับเปิงมาง และจังหวะฉิ่งมี 1 เพลง คือ เพลงที่ 8 เพลงมอญกละ

2.1 เครื่องดนตรีจังหวะหน้าทับ 2 ชั้น ในการรำ 12 เพลง การทึ่งมือโดยอาศัยจังหวะหน้าทับตะโพนและจังหวะฉับมี 1 เพลงคือ เพลงที่ 9 เพลงหะว่าย

สรุปการทึ่งมือจังหวะหน้าทับจากเครื่องดนตรี 3 ชั้นพร้อมกันมี 10 เพลง

- เพลงที่ 1 เพลงยากจ่างหะเป็น
- เพลงที่ 2 เพลงกะบ๊ะซาน
- เพลงที่ 3 เพลงคอมทอ
- เพลงที่ 4 เพลงชะวักตัว
- เพลงที่ 5 เพลงชะวัก ชะนอม
- เพลงที่ 6 เพลงนี้ไม่มีผู้ใดทราบชื่อ
- เพลงที่ 7 เพลงกะยาน หรือเพลงซำดยาด หรือ กะวะกลี๊ว
- เพลงที่ 10 เพลงเมียง – ปล้าย – หะเลี้ย
- เพลงที่ 11 เพลงป้ากเมียะ
- เพลงที่ 12 เพลงนกขมื่น

2.2 จังหวะหน้าทับ เครื่องดนตรี 2 ชั้น มีอย่างละ 1 เพลง คือเพลงมอญกละในจังหวะหน้าทับเปิงมางและเพลงหะว่ายจังหวะหน้าทับตะโพน

การจำแนกจังหวะหน้าทับในเพลงสำหรับมอญรำ

ผู้วิจัยพบว่า จังหวะหน้าทับในการรำ 12 เพลงนี้ การเริ่มขึ้นทำรำ และจบทำรำด้วย การทิ้งมือ ดังนี้

1. จังหวะถึงมากที่สุดทุกเพลง
2. ส่วนจังหวะหน้าทับเบิ่งมางที่ใช้เริ่มขึ้นทำรำมี 10 เพลง

เพลงที่ 1	เพลงยากจ่างหะเป็น
เพลงที่ 2	เพลงกะปะซาน
เพลงที่ 3	เพลงคอมทอ
เพลงที่ 4	เพลงชะวักตัว
เพลงที่ 5	เพลงชะวัก ฆะนอม
เพลงที่ 6	เพลงนี้ไม่มีผู้ใดทราบชื่อ
เพลงที่ 7	เพลงกะยาน หรือเพลงซำดย่ำต หรือ กะวะกल्ली
เพลงที่ 9	เพลงหะว่าย
เพลงที่ 10	เพลงเมียง – ปล้าย – หะเลีย
เพลงที่ 11	เพลงป้ากเมียะ

ยกเว้นเพลงที่ 8 เพลงมอญกละ และเพลงที่ 12 เพลงนกขมึ้น และจบทำรำด้วยการทิ้งมือทั้งหมด 11 เพลง ดังนี้

เพลงที่ 1	เพลงยากจ่างหะเป็น
เพลงที่ 2	เพลงกะปะซาน
เพลงที่ 3	เพลงคอมทอ
เพลงที่ 4	เพลงชะวักตัว
เพลงที่ 5	เพลงชะวัก ฆะนอม
เพลงที่ 6	เพลงนี้ไม่มีผู้ใดทราบชื่อ
เพลงที่ 7	เพลงกะยาน หรือเพลงซำดย่ำต หรือ กะวะกल्ली
เพลงที่ 8	เพลงมอญกละ
เพลงที่ 10	เพลงเมียง – ปล้าย – หะเลีย
เพลงที่ 11	เพลงป้ากเมียะ
เพลงที่ 12	เพลงนกขมึ้น

ยกเว้นเพลงที่ 9 เพลงหะว่าย

3. จังหวะหน้าทับกลองตะโพนที่ใช้เริ่มขึ้นทำรำมี 6 เพลง คือ เพลงที่ 1 เพลง ยากจางหะเปิ่น เพลงที่ 2 เพลงถะบ๊ะซาน เพลงที่ 3 เพลงดอมทอ เพลงที่ 4 เพลงชะว้าวตัว และเพลงที่ 10 เพลงเมียง-ปล้าย-หะเลี้ย เพลงที่ 11 เพลงป้ากเมียะ และจบทำรำด้วยการทิ้งมือ ทั้งหมด 11 เพลง ยกเว้นเพลงที่ 8 เพลงมอญกละ

จังหวะหน้าทับในการรำทั้ง 12 เพลง จังหวะหน้าทับที่ใช้ในการรำมากที่สุดตาม ลำดับคือจังหวะฉิ่งฉับจังหวะหน้าทับเปิงมาง และจังหวะหน้าทับกลองตะโพน

สรุป

มอญรำตำบลเกาะเกร็ดเป็นนาฏกรรมของกลุ่มชนชาวมอญโดยอาศัยการฝึกหัด ถ่ายทอดในระบบเครือญาติ จากหลักฐานที่ปรากฏแน่ชัดถึงการรำมอญที่เกาะเกร็ดสมัยรัชกาลที่ 5 เนื่องในงานสมโภชเฉลิมฉลองวัดปรมัยยิกาวาสารวิหาร และในคราวที่รัชกาลที่ 8 และรัชกาลที่ 9 องค์ปัจจุบันเสด็จเยี่ยมเกาะเกร็ด เป็นการยืนยันว่ามีมอญรำที่เกาะเกร็ด ส่วนโอกาสที่รำมิใช่รำแต่งงานอวมงคลเพียงอย่างเดียว สามารถรำในงานมงคล งานราชพิธีและพิธีต่าง ๆ มอญรำเกาะเกร็ดแบบดั้งเดิม คือครูปริก ชาวตะเคียน ซึ่งได้รับการถ่ายทอดกันมาในระบบเครือญาติของมอญ มีทำรำในการรำทั้งหมด 12 ท่า ต่อมาประดิษฐ์เพิ่มอีก 6 ท่า เป็น 18 ท่า แต่ไม่นิยมรำ เพราะรำไม่ได้ประการหนึ่ง อีกประการหนึ่งใช้ระยะเวลาในการรำนานเกินไป เกรงว่าคนดูจะเกิดความเบื่อหน่าย มอญรำตำบลเกาะเกร็ดแบบปัจจุบัน มีทำรำทั้งหมด 12 ท่า ครูผู้ถ่ายทอดทำรำคือ มะลิ วงศ์จำนงค์ (ปรุง) ผู้วิจัยพบว่านาฏกรรมมอญรำมีลักษณะเฉพาะที่อธิบายได้ 14 ข้อ ดังนี้

1. การตั้งชื่อทำรำ มี 2 ประเภท คือ ตั้งโดยการเลียนเสียงเครื่องดนตรีและตั้งชื่อตามลักษณะทำรำที่มีความหมายเกี่ยวกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวมอญ

การตั้งชื่อเลียนเสียงเครื่องดนตรี ตะโพน กลองและเปิงมาง ในท่าเปริง เปริง อยู่ในเพลงยากจางหะเปิ่น ท่าเปริง เปริงอย่างเปราะ อยู่ในเพลงชะว้าวชะนอม ท่าปู้มประสะระอยู่ในเพลงป้ากเมียะ และท่าปู้มประสะเรินอยู่ในเพลงนงกขมื่น

การตั้งชื่อตามลักษณะทำรำมีความหมายเกี่ยวกับวิถีความเป็นอยู่คือในทาสะบะทานเป็นการขอพรอยู่ในเพลงถะบ๊ะซาน เพลงดอมทอ เพลงชะว้าวตัว และเพลงที่ 6 ท่าอะโมตะดาเกี่ยวกับความสนุกสนานในขณะที่ฝึกซ้อมรำรอบตะเกียงในเพลงกะยานหรือซ้ายัด หรือกะวะกลั่ว ท่าสะพายชะนมจิน แสดงความเป็นอยู่อาหารประจำของชาวมอญคือขนมจินในทำรำอธิบายการทำขนมจินในเพลงหะว่าย ท่าอะเรียงเต็ง ในทำรำเป็นการชวนกันกลับบ้านเมืองอยู่ในเพลงเมียงปล้ายหะเลี้ย

2. การเรียงลำดับทำรำตั้งแต่เพลงที่ 1 ถึงเพลงที่ 12 มีความต่อเนื่องกันเกี่ยวกับบุชาครูอธิษฐานขอพรต่าง ๆ ตามลำดับดังนี้

เพลงที่ 1 ทำเปริง เปริง มีความหมายของทำเพื่อบูชาครูบาอาจารย์

เพลงที่ 2 และถึงเพลงที่ 4 ทำสะบะทาน มีความหมายของทำรำเป็นการขอพร
นำพร รับพร นำสิริมงคลใช้ตนเองอยู่ในเพลงที่ 2

เพลงที่ 5 ทำเปริง เปริงอย่างเปราะเป็นการบูชาครูบาอาจารย์และขอพร

เพลงที่ 6 ทำสะบะทานขอพรที่ได้มารวบรวมใส่ตนเอง

เพลงที่ 7 ทำอะโมตะตา มีความสนุกสนาน

เพลงที่ 8 ทำโปดโมน รำด้วยทำรำที่อวดฝีมือกันในการทำมอญ

เพลงที่ 9 ทำสะปายชนะมัจฉิน แสดงถึงชื่อทำเป็นอาหารหลักประจำของชาว
มอญคือขนมจีน

เพลงที่ 10 ทำอะเรียงเต็ง ชวนกันกลับบ้านเมือง

เพลงที่ 11 ทำปู้มประสะระะ ทำรำแสดงถึงการประกอบอาชีพการทำนา

เพลงที่ 12 ทำปู้มประสะเริน ทำรำถึงการจบพรที่ขอมาทิ้งหมด

3. ทำรำในแต่ละเพลงมีชื่อเดียวแต่มีทำย่อยทั้งหมด 3-5 ทำ ในเพลงต่อไปนี้

3.1 จำนวนทำย่อย 3 ทำ ในเพลงต่อไปนี้

เพลงกะบั้งชาน เพลงชะวักตัว เพลงกะยานหรือเพลงซ้าดยาดหรือ
กะวะกลัว คือทำสะบะทาน

เพลงป้ากเมียะ ทำปู้มประสะระะ มีทำทะดอยยะจ้าง ทำอะชิตอยบ้อย
และตอน ทำปู้มประสะระะหรือทำปะลุ่มปู้มปะ

เพลงนกขมื่น ทำปู้มประสะเริน มีทำทะดอยย้าจ้าง ทำอะชิตอยบ้อย
และตอน ทำปู้มประสะเริน

3.2 จำนวนทำย่อย 4 ทำ ในเพลงต่อไปนี้

เพลงคอมทอ ทำสะบะทาน มีทำทะดอยสะหยักจ้าง ทำอะชิตอยแก้ม
จ้าง ทำอะเจียดอยหรือเจิงป้าน ทำตั้งดอย

เพลงเมียง-ปล้าย-หะเลี้ย ทำอะเรียงเต็ง มีทำทวยดอย ทำ
บาสะปรกตอยเปิง ทำบาสะปรกตอยปาย ทำปาวบาสะปรกตอย

3.3 จำนวนทำย่อย 5 ทำ ในเพลงต่อไปนี้

เพลงยากจ่างหะเป็น ทำเปริง เปริง มีทำทะดอย ทำเปริงเปริง ทำ
ปาดมือ ทำอะชิตอย ทำอะกลมดอย

เพลงชะวักชะนอม ทำเปริง เปริง อย่างเปราะ มีทำย่อยเหมือนเพลง
ยากจ่างหะเป็น

4. ท่ารำที่ไม่ซ้ำกันทั้ง 12 เพลง ในจำนวนท่ารำที่เป็นท่าย่อยมีทั้งหมด 20 ท่า
ในเพลงต่อไปนี้

4.1 เพลงที่ 2 เพลงกะบ๊ะชาน ท่าอะชิตอย ลูกดับ แก้มข้าง

4.2 เพลงที่ 3 คือเพลงคอมทอ ท่าอะชิตอย แก้มข้างและท่าอะเจียตอยหรือ
เจิงปาน

4.3 เพลงที่ 4 คือเพลงชะวักตัว ท่าอะชิตอะโมฮ้อด

4.4 เพลงที่ 7 คือเพลงกะชาน หรือซำดยาดหรือเพลงกะวะกล้าว ท่าอะวอยตอย
แก้มข้างเบิงและท่าอะวอยตอยแก้มข้างปาย

4.5 เพลงที่ 8 คือ เพลงมอญกละ ท่าจิบตอย ท่าสะเก็ดสะเกล้า ท่าปาวตอย ท่า
จิบตอยตัวราว อะวอยตอยหมึกและท่าป้อมประสะเริน

4.6 เพลงที่ 9 คือเพลงหะว่าย ท่าชาวสะนอม และท่าอะเก็ดตอยปละตอย

4.7 เพลงที่ 10 คือ เพลงเมียง-ปล้าย-หะเลีย้ ท่ากวยตอย ท่าบาสะปรกตอยเบิง
ท่าสะปรกตอยปาย และท่าปาวบาสะปรกตอย

4.8 เพลงที่ 11 คือเพลงป้ากเมียะ ท่าทะตอยยะข้างและท่าป้อมประสะระหรือ
ปะลุ่มป้อมปะ

4.9 เพลงที่ 12 คือเพลงนกงมั้น ท่าทะตอยยาดข้าง

5. ลักษณะท่ารำที่เด่นมีท่าดังต่อไปนี้

5.1 ท่าเบริง เบริง ในเพลงที่ 1 เพลงยากจ่างหะเป็นลักษณะการตั้งวงเหยียด
ลำแขนตั้ง 90 องศา ตั้งวงขนานกับอก ลักษณะศิริษะเอียงตั้งวง ลำตัวและไหล่ ข้างเดียวกันกับมือ
ตั้งวง การใช้เท้ายื่นประสมเท้าทั้งน้ำหนักตัวข้างมือตั้งวง

5.2 ท่าอะเรียงเติง ในเพลงที่ 10 เมียงปล้ายหะเลีย้ ลักษณะมือ แบตั้งวงใช้
นิ้ว 2 นิ้ว ในการรำเพลงนี้

5.3 ท่าอะชิตอยลูกดับเป็นท่าย่อย ในเพลงที่ 2 เพลงกะบ๊ะชาน

5.4 ท่าอะชิตอะโมฮ้อด ในเพลงที่ 4 ชะวักตัว เอียงข้างมือสูง กดลำตัวและ
ศิริษะข้างมือที่จิบสูง

5.5 ท่าทะตอยสะหัยข้างเป็นท่าใช้ในทุกเพลง โดยทั้งน้ำหนักที่เท้าข้างใด
ข้างหนึ่งก่อนรำ และกดลำตัว ไหล่ ศิริษะ และย่อข้างเดียวกันทั้งหมด เคลื่อนที่ด้วยการเขยิบเท้า
ไปอีกข้างที่ขาไม่ได้รับน้ำหนัก ดังนั้นลักษณะลำตัวจึงโน้มเอนข้างเดียว

6. จุดเด่นของท่ารำ มี 4 แห่ง คือการใช้ศิริษะ การใช้ลำตัว การใช้มือและแขน
การใช้เท้า

6.1 การใช้ศิริษะ มี 3 แบบ คือ เอียงขวา เอียงซ้ายและหน้าตรง การเอียงของ
ท่ารามอญจะเอียงศิริษะข้างมือที่ตั้งวงสูงทุกครั้ง

6.2 การใช้ลำตัว มี 2 แบบ คือลำตัวตรงและเอนลำตัวคือการกคไหล่และลำตัวเพื่อถ่ายน้ำหนักตัวส่วนต่าง ๆ

6.3 การใช้มือและแขน มี 4 แบบ คือ มือแบ มือจับแบบไทย มือตั้งแบโดยใช้นิ้วและการตั้งวง

6.3.1 มือแบ มี 3 แบบ คือ มือแบแบบตั้ง มือแบแบบหงาย และมือแบแบบตะแคงฝ่ามือ

6.3.2 มือจับแบบไทย มี 5 แบบ คือจับคว่ำ จับหงาย จับปรกข้าง

- จับปรกหน้าและจับส่งหลัง
- จับคว่ำอยู่ในท่าเปริงเปริง ท่าสะบะทาน ท่าปุมประสะระและปุมประสะเริน
- จับหงายอยู่ในท่าสะบะทาน ท่าสะปายขณะนมจิน ท่าปุมประสะระและท่าปุมประสะเริน
- จับปรกข้างอยู่ในท่าสะบะทาน
- จับปรกหน้าอยู่ในท่าย่ออะชิตอย
- จับส่งหลังอยู่ในท่าสะบะทานและท่าโปคโมน

6.3.3 มือตั้งแบใช้นิ้ว 2 นิ้ว คือนิ้วชี้และนิ้วกลางชูขึ้นที่เหนือเก็บโดยใช้หัวแม่มือกคนิ้วกลางและนิ้วชี้ ลักษณะนี้อยู่ในท่าอะเรียงเติง

6.3.4 การตั้งวงมี 4 แบบ มีวงกลาง วงหน้า วงล่าง วงพิเศษและวงบัวบาน

- วงกลางอยู่ในท่าอะโมตะตา ในท่าย่ออะวอยตอยแก้มข้างปาย
- วงหน้า อยู่ในท่าสะบะทานและสะปายขณะนมจิน
- วงล่าง อยู่ในท่าสะบะทาน
- วงพิเศษอยู่ในท่าเปริง เปริง คือ ลำแขนเหยียดตั้งด้านหน้าท่ามุม 90 องศา กับลำตัว และตั้งข้อมือองลำแขนขนานกับลำตัวระดับหน้าอก
- วงบัวบาน อยู่ในท่าโปคโมน ท่าย่อสะเก็ดสะเกล่า

6.4 การใช้เท้ามี 6 แบบ คือ ก้าวเท้า กระทุ้งเท้า ตบเท้า แตะเท้า ย่ำเท้า และเขยิบเท้า

ก้าวเท้า มีการก้าวหน้าและก้าวข้างในระยะ 1 คืบ ในท่าสะบะทานและท่าอะโมตะตา

กระทู้เท้า ในท่าสะบะทาน และอะโม่ตะตา

ตบเท้า ในท่าโปคโมน

แตะเท้า ในท่าปู้มประสะระ

ย่ำเท้า ในท่าปู้มประสะเริน

เขยิบเท้า ใช้ในท่ารำทั้ง 12 ท่า

7. การทึ่งมือและแขนแนบลำตัวทั้ง 2 ข้าง มีความหมาย เป็นการขอจังหวะที่รำ ในท่าต่อไป อีกอย่างหนึ่งเป็นสัญญาณบอกนักดนตรีให้จบเพลง ในจำนวน 12 เพลง เพลงที่ 10 ท่าอะเรียงเต็งใช้การแกว่งแขนทั้ง 2 ข้าง

8. การเคลื่อนที่มี 3 แบบ คือหมุนตัวครึ่งวงกลม เคลื่อนที่แนวขนานและเคลื่อนที่ แกว่งตรง การเคลื่อนที่ไปพร้อมกันทุกครั้ง

หมุนตัวครึ่งวงกลม ในเพลงยากจ่างหะเป็น, เพลงชะว้าวชะนอม

เพลงมอญกละ

เคลื่อนที่แนวขนาน ในเพลงที่ 6 เพลงกะยาน เพลงหะว้ายและเพลง ปีกเมียะ เพลงเมียงปล้ายหะเล็ย และเพลงนกขมึ้น

9. การกำหนดจังหวะเป็นอัตราจังหวะสองชั้น และชั้นเดียว เพลงลำดับที่ 1 ถึง เพลงที่ 8 เพลงที่ 10 และเพลงที่ 12 เป็นเพลงอัตราจังหวะสองชั้น ส่วนเพลงที่ 9 และเพลงที่ 11 เป็นอัตราจังหวะชั้นเดียว มอญรำทุกคนต้องฟังจังหวะของตะโพนเป็นตัวกำหนดการเปลี่ยนท่า ในทำนองเตะเต็งทึ่งและทึ่งมือเปลี่ยนท่า การเคลื่อนตัวตามจังหวะเปิงมาง ทำนอง “เปริง เปริง”

10. การจำแนกจังหวะหน้าทับในเพลงสำหรับมอญรำ 12 เพลง สำหรับมอญรำ 12 เพลง การเริ่มขึ้นท่ารำและจบท่าด้วยการทึ่งมือในจังหวะฉิ่งมากที่สุดทุกเพลง

11. ระยะเวลาในการรำทั้ง 12 เพลง ไม่เกิน 1 ชั่วโมง เพราะเพลงหนึ่งมีท่ารำใช้เวลา 3-4 นาที แต่รำทั้งหมด 4-5 เที้ยว การกำหนดท่ารำขึ้นอยู่กับผู้รำคนกลางแถวหน้าเป็นผู้ กำหนดโดยใช้ท่าทึ่งมือ เป็นสัญญาณให้นักดนตรีลงจังหวะ โอกาสในการรำมอญรำเกาะเกร็ด รำ ได้ทั้งเวลากลางวันและกลางคืนขึ้นอยู่กับสภาพของงานที่รำ

12. ลักษณะการตั้งแถวขึ้นเรียงเป็นหน้ากระดาน

13. มอญรำเกาะเกร็ดต้องรำครบ 12 เพลง ตามลำดับทุกครั้ง เริ่มจากเพลงที่ 1 เพลงยากจ่างหะเป็น เพลงที่ 2 อะบ๊ะซาน เพลงที่ 3 ดอมทอ เพลงที่ 4 ชะว้าวตัว เพลงที่ 5 เพลงชะว้าวชะนอม เพลงที่ 6 ไม่ทราบชื่อเพลง เพลงที่ 7 เพลงกะยาน เพลงที่ 8 เพลงมอญกละ เพลงที่ 9 เพลงหะว้าย เพลงที่ 10 เพลงเมียง-ปล้าย-หะเล็ย เพลงที่ 11 เพลงปีกเมียะและเพลงที่ 12 เพลงนกขมึ้น

14. ธรรมเนียมปฏิบัตินาฏกรรมมอญรำ ตำบลเกาะเกร็ดถ้าเป็นอวมงคลต้องกราบ 3 ที่ คือพระพุทธรูป ศพพระ และครุฑะโพน ทุกครั้งก่อนรำและหลังรำ ถ้าเป็นงานมงคล มอญรำ กราบหันหน้าวงปีพาทย์เพื่อระลึกถึงครุฑะโพนทั้งก่อนรำและสิ้นสุดการรำทุกครั้ง

บทที่ 4

องค์ประกอบของนาฏกรรมมอญรำเกาะเกร็ด

จากการศึกษานาฏกรรมมอญรำเกาะเกร็ดตั้งแต่ พ.ศ.2550-2551 ทำให้ทราบถึงประวัติความเป็นมาของท่ารำและองค์ประกอบมอญรำปัจจุบัน ในตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม พบรายละเอียดเกี่ยวกับนาฏกรรมมอญรำ ซึ่งมีองค์ประกอบดังนี้

1. เวลาและสถานที่
2. โอกาส
3. เครื่องดนตรี
4. เพลง
5. เครื่องแต่งกาย
6. ผู้แสดง

1. เวลาและสถานที่

เวลาดำหนดการรำจะรำในเวลาบ่ายคือ เวลา 15.00 น. โดยประมาณหากเป็นกลางคืนรำในเวลา 20.30 น. สำหรับการรำในงานศพพระระหว่างพระสวดอภิธรรมจบ การรำใช้แสงไฟฟ้าจากหลอดนีออนช่วยให้สว่าง

สถานที่สำหรับรำมอญในอดีตและปัจจุบันใช้ลานกว้างหรือปลูกสร้างเวทีขึ้นอยู่กับสภาพของงานนั้น แต่ส่วนใหญ่มักนิยมแสดงบริเวณลานกว้าง ราวปูนซีเมนต์หรือลานดินกว้าง ไม่มีการปูเสื่อ ลานที่รำมักอยู่บริเวณลานประกอบพิธีต่าง ๆ เช่น รำหน้าโบสถ์บริเวณลานวัดปรมัยยิกาวาสวรวิหาร ในการจัดงานประเพณีสงกรานต์ และรำในพิธีงานศพหน้าปราสาท

พื้นที่สำหรับการรำในงานประเพณีสงกรานต์ที่เกาะเกร็ดบริเวณสนามหน้าลานวัดปรมัยยิกาวาสวรวิหารเนื้อที่ทั้งหมด กว้าง 18 เมตร ยาว 30 เมตร ผู้วิจัยพบว่าจำนวนผู้รำทั้งหมด 24 คน ยืนห่างกันคนละ 75 เมตร ทั้งด้านหน้าและด้านหลัง แถวละ 6 คน 4 แถว

ภาพที่ 1 สถานที่รื้อในงานประเพณีสงกรานต์
หมู่ที่ 7 ตำบลเกาะเกร็ด อ.ปากเกร็ด จ.นนทบุรี

พื้นที่สำหรับการรื้อในงานศพพระที่วัดบางกระดี่ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร รื้อบริเวณหน้าปราสาท เนื้อที่ทั้งหมดกว้าง 1.50 เมตร ยาว 3 เมตร ผู้วิจัยพบว่า จำนวนผู้รื้อทั้งหมด 12 คน ยืนห่างกันคนละ 75 เซนติเมตร ทั้งด้านหน้าและด้านหลัง แถวละ 6 คน 2 แถว

ภาพที่ 2 สถานที่รื้อในงานศพพระอาจารย์หนู วัดบางกระดี่ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร

ขนาดของพื้นที่ในการรื้อดังกล่าวผู้วิจัยพบว่าระยะความห่างของผู้รื้อขึ้นอยู่กับขนาดของพื้นที่และจำนวนผู้รื้อเป็นสำคัญ

2. โอกาส

โอกาสการมอญรำที่ตำบลเกาะเกร็ดในอดีตจากหลักฐานที่ปรากฏจากบทความและเอกสารมีดังนี้

ในสมัยกรุงศรีอยุธยา รัชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราช แสดงในงานมงคลงานบวชนาค งานแต่งงานและงานฉลองอื่น ๆ

ในสมัยกรุงธนบุรี แสดงมอญรำในพิธีพระราชทานเพลิงศพกรมขุนอินทรพิทักษ์ และพระเจ้านาราศิริวงษ์ ผู้ครองเมืองนครศรีธรรมราชในงานมิมหรสพต่าง ๆ ร่วมสมโภชมากมาย และการแสดงมอญรำได้ถูกเกณฑ์มาร่วมงาน ปรากฏในหมายรับสั่ง

พิธีงานมงคล ปรากฏหลักฐานตามหมายรับสั่งเรื่องโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้ากรมขุนอินทรพิทักษ์ เสด็จไปรับพระแก้วมรกต ซึ่งการแสดงรามอญร่วมสมโภชเฉลิมฉลอง

ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก มอญรำร่วมงานพระราชพิธีงานพระเมรุมาศ งานถวายพระเพลิง และฉลองอัฐิพระชนกชนนีของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก

พ.ศ.2343 มีการแสดงและการละเล่นสมโภชในงานมีการแสดงรำร่วมในงานเฉลิมฉลองวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

พ.ศ.2427 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงสถาปนาวัดปากอ่าวเป็นพระอารามรามัญขึ้นเป็นพระอารามหลวงโดยพระราชทานว่าวัดปรมย์ยิกาวาสวรวิหาร จัดรำถวายเป็นพุทธบูชา 3 วัน ดังโคลงที่ปรากฏบนหน้าต่างวัดปรมย์ยิกาวาสวรวิหาร ดังนี้

ภาพที่ 3 บานหน้าต่างโบสถ์วัดปรมย์ยิกาวาสวรวิหาร

พ.ศ.2474 พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทานสมณศักดิ์ให้เจ้าอาวาสวัดปรมัยยิกาวาสวรวิหาร เป็นที่พระสุเมธจารย์ บริหารธรรมชั้นตรี รมัญสังฆนายกในคราวฉลอง สมณศักดิ์ครั้งนี้ ชาวมอญเกาะเกร็ดแสดงมุทิตาจิตโดยจัดมอญรำถวายเป็นการบูชา

พ.ศ.2489 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล พร้อมด้วยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวองค์ปัจจุบัน เสด็จพระราชดำเนิน เพื่อสำราญพระราชอิริยาบถ ชาวมอญเกาะเกร็ดมีโอกาสรำถวายทอดพระเนตร

ภาพที่ 4 มอญรำเกาะเกร็ด ถวายทอดพระเนตร

2 ธันวาคม 2527 คนไทยเชื้อสายมอญทั่วประเทศได้รับพระบรมราชานุญาตเป็นกรณีพิเศษให้จัดงานบำเพ็ญกุศลถวายพระบรมศพสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีในรัชกาลที่ 7 ตามแบบประเพณีมอญในครั้งนี้ชาวมอญรำมอญถวายพระบรมศพพระบรมมหาราชวัง

ปี พ.ศ.2540 มอญรำ ร่วมในงานปีการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจัดขึ้นที่สนามหลวงชุมชนมอญรำจำนวนทั้งสิ้น 30-40 คน

จากการศึกษาวิจัยพบว่ามอญรำเกาะเกร็ดในปัจจุบัน ในปี พ.ศ.2550-พ.ศ.2551 รำทั้งงานมงคลและอวมงคล เช่น ในประเพณีสงกรานต์ เป็นงานมงคล กำหนดจัดงาน 3 วัน ตั้งแต่วันที่ 13-15 เมษายนของทุกปี มีงานรื่นเริงและรำมอญในวันแรกตอนบ่ายโดยมอญรำทั้ง 3 หมู่บ้าน ออกมารำกลางลานหน้าโบสถ์วัดปรมัยยิกาวาสวรวิหาร

งานเทศกาลวันออกพรรษา ในตอนบ่ายมอญรำทั้ง 3 หมู่บ้าน ออกรำกลางลานหน้าโบสถ์วัดปรมัยยิกาวาสวรวิหาร

งานศพพระผู้ใหญ่ที่มีเชื้อสายมอญ เพื่อแสดงความคารวะและงานศพทั่วไป โดยมอญรำ รำ 12 เพลง

ภาพที่ 5 ประเพณีสงกรานต์นันทนาการมอญรำเกาะเกร็ด

ภาพที่ 6 นันทนาการมอญรำเกาะเกร็ด งานศพพระอาจารย์หนู วัดบางกระดี
เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร

3. เครื่องดนตรี

เครื่องดนตรี ใช้ประกอบนาฏกรรมมอญรำในช่วงปีพาทย์มอญ มีเครื่องดนตรีประเภท “เครื่องเป่า และเครื่องตี” เป็นสำคัญ ขนาดของวงปีพาทย์มอญมี 3 ขนาด คือ

1. วงปีพาทย์มอญเครื่องห้า ประกอบด้วย ฆ้องมอญวงใหญ่ ระนาดเอก ปี่มอญ เปิงมาง 1 ใบ ตะโพนมอญ ฉิ่ง ฉาบใหญ่ กรับ
2. วงปีพาทย์มอญเครื่องคู่ ประกอบด้วย ฆ้องมอญวงใหญ่ ฆ้องมอญวงเล็ก ระนาดเอก ระนาดทุ้ม ปี่มอญเปิงมางคอก ตะโพนมอญ ฉิ่ง ฉาบใหญ่ กรับ
3. วงปีพาทย์มอญเครื่องใหญ่ ประกอบด้วย ฆ้องมอญวงใหญ่ ฆ้องมอญวงเล็ก ระนาดเอก ระนาดทุ้ม ปี่มอญ เปิงมางคอก ฉิ่ง ตะโพนมอญ ฉาบใหญ่ ระนาดเอกเหล็ก กรับ ระนาดทุ้มเหล็ก

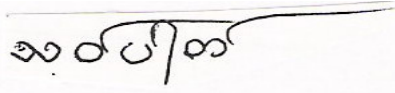
ชนิดเครื่องดนตรีเป่าพาทย์มอญ มีหน้าที่ต่อไปนี้

1. ฆ้องมอญวงใหญ่ (เป่าคโมน)

ฆ้องมอญวงใหญ่ ทำหน้าที่เป็นผู้บรรเลงทำนองหลักของเพลงมอญ มีจำนวนลูกทั้งหมด 15 ลูก ซึ่งถ้าเทียบเสียงของลูกฆ้องจะมีเสียงจากส่วนหัวสุดถึงท้ายสุด ดังนี้ ซอล ลา โค เร มี ซอล ลา ที โค เร มี ฟา ซอล ลา ที

ภาพที่ 7 ฆ้องมอญวงใหญ่ (เป่าคโมน)

2. ฆ้องมอญวงเล็ก (เป่าคโด้ด)

ฆ้องมอญวงเล็กจะมีความแตกต่างกับฆ้องมอญวงใหญ่ที่ขนาดของลูกฆ้อง และจำนวนลูกฆ้อง คือฆ้องมอญวงเล็กจะมีจำนวนลูกทั้งหมด 48 ลูก และมีขนาดเล็กกว่าเสียงของฆ้องมอญวงเล็กจะเล็กและแหลมกว่าฆ้องมอญวงใหญ่

การบรรเลงจะบรรเลงในลักษณะที่เรียกว่า เก็บ (คือ การตีทำนองถี่ ๆ เดินทำนองไปเรื่อย ๆ แต่ละจังหวะพอดีกับฆ้องวงใหญ่) การเทียบเสียงของฆ้องมอญวงเล็กตั้งแต่หัวฆ้องมา ได้เสียงดังนี้

ฟา ซอล ลา ที โค เร มี ฟา ซอล ลา ที โค เร มี ฟา ซอล ลา ที

ภาพที่ 8 ซ้องมอญวงเล็ก (ปากโต๊ด)

๗๗๑๖๗

3. ปี่มอญ (เปโหมน)

ปี่มอญมีลักษณะเป็นปี่ 2 ท่อน ท่อนบนทำด้วยไม้ ส่วนหัวใจเป็นที่ผูกติดกับกำพวดและลิ้นปี่ ท่อนล่างเรียกว่า ลำโพง ทำด้วยโลหะ มีลักษณะเป็นปลายบานคล้ายดอกผักนึ่ง เป็นตัวขยายเสียงทำให้เสียงทุ้มหรือแหลม ส่วนท่อนบนที่เรียกว่าตัวปี่นั้น มีรูเจาะสำหรับใช้ไล่เสียงให้เกิดเสียงต่าง ๆ ได้ รูที่ใช้ไล่นี้ว่ามีทั้งหมด 7 รู ปากลำโพงกว้างประมาณ 7 เซนติเมตร น้ำเสียงของปี่มอญจะทุ้มต่ำกังวาน

ภาพที่ 9 ปี่มอญ (เปโหมน)

๑๐๐๑๕

4. ระนาดเอก (ป้าดมัว)

ระนาดเอก มีจำนวนลูกทั้งหมด 1-22 ลูก มีฐานตั้งตรงกลาง ระนาดทำหน้าที่เป็นผู้นำของวง ใต้ท้องลูกระนาดจะมีตะกั่วติดอยู่ใต้พื้นทั้ง 2 ข้างเพื่อให้เสียงของระนาดแตกต่างกัน

ภาพที่ 10 ระนาดเอก (ป้าดมัว)

๒๑๐๘

5. ระนาดทุ้ม (ป้าดบา)

ระนาดทุ้ม เป็นเครื่องดนตรีที่สร้างขึ้นเพื่อคู่กับระนาดเอก เสียงจะทุ้มกว่า จะแตกต่างจากระนาดเอก คือ มีเท้า 4 เท้า ลูกระนาดหนาและกว้างกว่า มีจำนวนลูกทั้งหมด 16 ลูก ไม้ที่ใช้ตีจะทำด้วยผ้าขนานใหญ่กว่าระนาดเอก

ทั้งระนาดเอกและระนาดทุ้ม เป็นเครื่องดนตรีของไทย ซึ่งนายเงิน ดนตรีเสนาะ นักดนตรีมอญรุ่นแรกของจังหวัดปทุมธานี ได้นำมาประสมกับฆ้องมอญที่นำมาจากเมืองเมาะตะมะ ซึ่งในเมืองมอญจริง ๆ มีลักษณะอย่างไร ไม่มีผู้ใดกล่าวไว้อย่างชัดเจน

ภาพที่ 11 ระนาดทุ้ม (ป้าดบา)

๒๑๐๙

6. เปิงมางคอก (เปิงม้ง)

เปิงมางคอก เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องหนังสองหน้า แต่ใช้บรรเลงหน้าเดียว ลูกของเปิงมางจะแขวนติดอยู่กับฆ้องวงเล็กและฆ้องวงใหญ่ เปิงมาง 1 คอก มีลูก 7 เสียง บริเวณที่ใช้ตีจะติดด้วยขี้กลอง(ขี้กลองทำด้วยข้าวสุกบดละเอียดผสมกับขี้เถ้า) สำหรับผูกเปิงมางแต่ละลูกจะทำด้วยไม้เนื้อแข็ง ตรงกลางวง หัวท้ายปิดด้วยหนังลูกวัว จึงด้วยหวายสองข้าง เพื่อให้หนังตึง มีลักษณะคล้ายกลองสองหน้า แต่ขนาดจะสั้นกว่า และขนาดไล่เรียงกันตามลำดับ เปิงมางจะใช้บรรเลงคู่กับตะโพนมอญทุกครั้ง เสียงเปิงมาง โป่ง ๆๆ ต้องรู้จังหวะหน้าทับตะโพน

ภาพที่ 12 เปิงมางคอก (เปิงม้ง)

๒๕๐๕

7. ตะโพนมอญ (อะเปินโมน)

ตะโพนมอญ เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องหนัง มีหน้าที่บรรเลงหน้าทับมอญในวงปี่พาทย์มอญ ใช้บรรเลง สองหน้า หน้าใหญ่เรียกหน้าเท็ง หน้าเล็กเรียกหน้าทึ่ง ทำด้วยไม้เนื้อแข็ง จึงหนังทั้งสองหน้าและตีด้วยหวาย ใบขนาดใหญ่กว่าตะโพนไทย เสียงจึงทุ้มกว่าและใหญ่กว่า ด้านล่างมีขาสำหรับรองรับตัวตะโพน 2 ขา ใช้บรรเลงคู่กับเปิงมางเป็นจังหวะหน้าทับของเพลงมอญ

ภาพที่ 13 ตะโพนมอญ (สะเปินโมน)

ตะโพนมอญ

8. โหม่ง

โหม่ง มีลักษณะคล้ายลูกฆ้อง แต่มีขนาดใหญ่กว่า มี 3 ใบ แขนงติดอยู่กับที่ แขนง เรียกว่า กระจางโหม่ง มี 3 ขนาด คือ ขนาดใหญ่ ขนาดกลางและขนาดเล็ก ใช้เป็นเครื่องประกอบจังหวะในวงปี่พาทย์มอญ มีไม้สำหรับตี ฟันไว้ด้วยผ้าเพื่อให้เสียงนุ่มและกังวาน

ภาพที่ 14 โหม่ง

โหม่ง

9. นิ่ง (คะเด)

นึ่งเป็นเครื่องตีชนิดหนึ่งทำด้วยโลหะหล่อหนา รูปร่างกลมคล้ายถ้วย เจาะรูตรงกลางใช้ร้อยเชือกให้เป็นคู่กัน สำหรับตีบอกจังหวะเข้ากับดนตรี ใช้บรรเลงประกอบจังหวะในวงปี่พาทย์มอญ

ภาพที่ 15 นึ่ง (คะเด)

๑๑๒

10. ฉาบใหญ่ (ชานโนด)

ฉาบใหญ่ เป็นเครื่องตีประกอบจังหวะชนิดหนึ่งทำด้วยโลหะรูปร่างเป็นแผ่นกลมคล้ายจาน แต่มีปมบนชิ้นตรงกลางเจาะรูตรงกลางปมไว้ร้อยเชือกหรือเส้นหนังสำหรับถือตีเสียงดังแซ่ซ่า ใช้บรรเลงประกอบจังหวะถึงตีคู่กัน

ภาพที่ 16 ฉาบใหญ่ (ชานโนด)

๑๑๓

11. ฉาบเล็ก (ซานโนด)

ฉาบเล็ก มีลักษณะเหมือนกับฉาบใหญ่ แต่เล็กกว่า ใช้บรรเลงประกอบจังหวะหลอก (ตีซัด) ล่องไปกับฉิ่งและฉาบใหญ่ เสียงเล็กและแหลมกว่าฉาบใหญ่ทำด้วยโลหะเสียงแซ่ว็บ ในสมัยก่อนไม่มีฉาบเล็ก

ภาพที่ 17 ฉาบเล็ก (ซานโนด)

๑๑ รุ ๑๑๑๑

หมายเหตุ ในขณะที่มอญร่าแสดงเพื่อเป็นการเพิ่มความสนุกครึกครื้นของหนุ่มสาวชาวมอญเกาะเกร็ด นำกระบอกไม้ไผ่ยาว 1 ลำ และไม้ตีขนาด 1/2 เมตร เป็นไม้เนื้อแข็ง ไว้ตีประกอบกับฉาบใหญ่และฉิ่ง และร้องพร้อมกัน “แซ่ ยับ” ผู้วิจัยพบว่าในปี พ.ศ.2543 มีการนำไม้ไผ่มาช่วยประกอบจังหวะ ในปี พ.ศ.2550 ไม่พบการนำกระบอกไม้ไผ่มาประกอบจังหวะ

ภาพที่ 18 กระบอกไม้ไผ่กำกับจังหวะในการแสดงมอญร่าเกาะเกร็ดในงานสงกรานต์
วันที่ 13 เมษายน พ.ศ.2543 เวลา 15.00 น. สถานที่หน้าลานวัดปรมัยยิกาวาสวรวิหาร
หมู่ที่ 7 ตำบลเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

4. เพลง

เพลงที่ใช้บรรเลงคือเพลงมอญรำ มีลักษณะเป็นเพลงชุด มีหลายเพลงจัดเรียง บรรเลงติดต่อกัน แต่ละเพลงมีจังหวะ หน้าทับกำกับโดยเฉพาะ ซึ่งเป็นหน้าที่ของตะโพนมอญ และเปิงมาง เพลงที่ใช้สำหรับมอญรำเป็นเพลงส่วนหนึ่งที่ตัดตอนมาจากกระบวนรำฝีมอญ จากการสัมภาษณ์ สุเอ็ด คชเสนี (สัมภาษณ์ สุเอ็ด คชเสนี, นายกสมาคมชาวไทยรามัญ, 2544) ได้ให้ข้อสันนิษฐานว่าเดิมเพลงมอญรำมีทั้งหมด 10 เพลง

เพลงโหมโรง ชื่อว่า “ซอป่าด”

เพลงที่ 1 ชื่อว่า “ปลื้หัดัว” หรือยาก-จ้าง-หะเป็น

เพลงที่ 2 ชื่อว่า “กะบ๊ะซาน”

เพลงที่ 3 ชื่อว่า “คอมทอ”

เพลงที่ 4 ชื่อว่า “ชะวักตัว”

เพลงที่ 5 ชื่อว่า “ชะวักชะมอม”

เพลงที่ 6 ไม่มีใครทราบชื่อ

เพลงที่ 7 ชื่อว่า “กะยาน” หรือ “ซัดยาด” หรือกะวะกลั่ว

เพลงที่ 8 ชื่อว่า “หะว้าย”

เพลงที่ 9 ชื่อว่า “เมียง-ปล้าย-หะเลีย”

เพลงที่ 10 ชื่อว่า “ป้ากเมียะ”

ส่วนเพลงสำหรับมอญรำนิมรำทั้งสิ้น 12 เพลง โดยนำเพลงไทยคือเพลงมอญ คณะหรือมอญคณะเป็นเพลงที่ 8 และเพลงนกขมิ้น เป็นเพลงที่ 12 เพลงสุดท้าย จากการสัมภาษณ์ พระครูช่วง อุ่เจริญ (สัมภาษณ์ พระครูช่วง อุ่เจริญ พระเชื้อสายมอญวัดอาวสุทธิกคาราม, 2544) ว่า เพลงที่ใช้รำมีความหมายตามชื่อเพลงดังต่อไปนี้

เพลงโหมโรง ชื่อว่า “ซอป่าด” หมายถึง ป่าพาทย์

เพลงที่ 1 ชื่อว่า “ปลื้หัดัว” หมายถึง การคลี่มือ

เพลงที่ 2 ชื่อว่า “กะบ๊ะซาน” คำว่า “ซาน” หมายถึง รัก

เพลงที่ 3 ชื่อว่า “คอมทอ” หมายถึง กำทอง

เพลงที่ 4 ชื่อว่า “ชะวักตัว” หมายถึง การบิดมือ

เพลงที่ 5 ชื่อว่า “ชะวักชะมอม” หมายถึงการบิดขนมจิน

เพลงที่ 6 ไม่มีใครทราบชื่อ

เพลงที่ 7 ชื่อว่า “กะยาน” หรือ “ซัดยาด” หรือกะวะกลั่ว หมายถึง การต่อผ้า

เพลงที่ 8 ชื่อว่า “มอญคณะ” เป็นเพลงไทยทะแยมอญ

เพลงที่ 9 ชื่อว่า

เพลงที่ 10 ชื่อว่า “เมียงปล้าย-หะเลีย” หมายถึง ฝรั่งหนุ่ม

เพลงที่ 11 ชื่อว่า “ปากเมียะ” หมายถึง การถอนกล้า

เพลงที่ 12 ชื่อว่า “นกขมื่น” เป็นเพลงไทย หรือเพลงมอญโบราณ ในเพลงเรื่อง “แม่หม้ายคร่ำครวญ”

การจำแนกบทเพลง มีอัตราจังหวะสองชั้น และอัตราจังหวะชั้นเดียว

เพลงที่มีอัตราจังหวะสองชั้น คือ เพลงยากจ่างหะเป็น เพลงละบ๊ะซาน เพลงค่อมทอ เพลงชะวักตัว เพลงชะวักขะนอม เพลงที่ 6 (ไม่ทราบชื่อ) เพลงกะยาน เพลงมอญคะ เพลงเมียง-ปล้าย-หะเลีย และเพลงนกขมื่น

เพลงที่มีอัตราจังหวะชั้นเดียว คือ เพลงหะวาย และเพลงปากเมียะ

เพลงที่ใช้สำหรับรำมอญในแต่ละท้องถิ่น จำนวนเพลงต่างกัน ดังนี้ (ณรงค์ฤทธิ์ คงปิ่น, 2539 : 51)

1. ชุมชนมอญปากคีด อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ 10 เพลง
2. ชุมชนมอญเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี 12 เพลง
3. ชุมชนสามโคก อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี 13 เพลง

5. เครื่องแต่งกาย

การแต่งกายสำหรับมอญรำมี 2 ลักษณะ ในงานมงคล สามารถใช้เสื้อผ้าสีสด สะดุดตาและห่มสไบสีดำตัดกันได้ ส่วนมอญรำในงานอวมงคล ใช้เสื้อผ้าสีดำห่มสไบสีเหลืองหรือสีไพลหรือสีขาว วิธีการแต่งกายแต่งชุดประจำชาติมอญ ในการรำมอญทุกครั้งไม่สวมรองเท้า

การแต่งกายมอญรำในงานมงคล

เสื้อ สวมเสื้อผ่าอก คอกลม แขนยาวหรือแขนสามส่วน เนื้อผ้าเป็นผ้าลูกไม้หรือผ้าเรียบไม่จำกัดสี

ผ้าซิ่น นุ่งผ้าซิ่นยาวกรอมเท้ามีเชิงเป็นลวดลายหรือไม่มีลวดลาย สีให้สัมพันธ์กับเสื้อที่สวม ส่วนมากนิยมสีแดง

สไบ ห่มสไบพาดไหล่ซ้ายทิ้งชายสไบด้านหน้าและด้านหลัง เลือกสีสไบให้ตัดกับเสื้อ ส่วนมากเป็นสีเหลือง ขนาดของผ้าสไบยาว 2 เมตร กว้าง 6 นิ้ว

การแต่งหน้า แต่งหน้าให้สวยงามตามธรรมชาติ

ทรงผม ทรงผมเกล้ามวยต่ำ เครื่องประดับรอบมวยด้วยกะหล่ำหรือร้อยดอกไม้พันรอบมวย

ภาพที่ 19 การแต่งกายมอญร่าในงานมงคล

การแต่งกายรามอญในงานอวมงคล

เสื้อ สวมเสื้อผ่าอก คอกกลม แขนยาว หรือแขนสามส่วน เนื้อผ้าเป็น
ผ้าลูกไม้หรือผ้าเรียบ สีดำ

ผ้าซิ่น นุ่งผ้าซิ่นยาวกรอมเท้ามีเชิงสีดำ

สไบ ห่มสไบพาดไหล่ซ้าย ทิ้งชายสไบด้านหน้าและด้านหลัง สไบ
สีเหลืองหรือสีพลหรือสีขาว ขนาดของผ้าสไบยาว 2 เมตร
กว้าง 6 นิ้ว

การแต่งหน้า แต่งหน้าให้สวยงามตามธรรมชาติ

ทรงผม ทรงผมเกล้ามวยต่ำ เครื่องประดับรวบผมด้วยกะหล่ำ
นำเครื่องประดับผมที่เรียกว่ากะหล่ำพันรอบผมเกล้า

ภาพที่ 20 การแต่งกายมอญร่าในงานอวมงคล

6. ผู้แสดง

มอญรำในอดีตไม่มีการคัดเลือกรูปร่างหน้าตา และอายุเพียงแต่คัดเลือกจากฝีมือการรำและรูปร่างที่ใกล้เคียงกัน ในงานสำคัญ เช่น งานพิธีการ ราชพิธี และงานเฉลิมฉลองต่าง ๆ หากเป็นงานอวมงคล มอญรำในอดีตไม่มีการจำกัดอายุ รูปร่างหน้าตา และฝีมือการรำ เพราะจุดประสงค์ของงานนั้น เป็นการแสดงเพื่อคารวะแสดงความกตัญญูและความสามัคคีของชุมชนชาวมอญ

ในปัจจุบันนี้ มอญรำมีการคัดเลือกขนาดรูปร่างและอายุในการรำงานประเพณีเทศกาลต่าง ๆ ของชุมชนมอญ โดยเลือกมอญรำอายุ 40-50 ปี ในการร่วมงานและมอญรำบางครั้งเลือกจากนักเรียนโรงเรียนวัดปรมัยยิกาวาสวรวิหาร โดยเน้นขนาดรูปร่างที่เท่ากัน จุดประสงค์เพื่อต้องการให้ผู้ชมเห็นความมีระเบียบและความพร้อมในการรำ

นอกจากนี้ยังมีมอญรำบางกลุ่มที่รับงานการแสดงเน้นจำนวนมอญรำ เพราะมอญรำต้องใช้จำนวนคนตั้งแต่ 4-12 คนขึ้นไป

สรุป

เวลาและสถานที่ รำในงานประเพณีสงกรานต์ วันที่ 13 เมษายน ตอนบ่าย รำบริเวณลานกว้างหน้าวัดปรมัยยิกาวาสวรวิหาร โดยไม่มีเวทีและประตูเข้าออก ส่วนรำในงานศพ พระรำตอนกลางคืน หลังจากพระสวดอภิธรรมจบ สถานที่รำหน้าปราสาท ที่ตั้งศพ ไม่มีเวทีและประตูเข้าออก ขนาดพื้นที่ในการรำขึ้นอยู่กับสถานที่ และจำนวนคนรำ ระยะช่องไฟในการรำยื่นห่างกันคนละ 75 เซนติเมตร เป็นอย่างน้อยทั้งด้านหน้า ด้านข้างและด้านหลัง

โอกาส นาฏกรรมมอญรำตำบลเกาะเกร็ดในอดีตและปัจจุบัน รำในงานพระราชพิธีต่าง ๆ งานสมโภชเฉลิมฉลองอันเกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์ งานประเพณีเทศกาลต่าง ๆ รำในงานที่เป็นมงคลและงานอวมงคล ตลอดจนแสดงเผยแพร่ นาฏกรรมมอญรำทั้งในและนอกพื้นที่

ดนตรี วงปี่พาทย์มอญ โดยแบ่งได้ 3 ขนาด คือวงปี่พาทย์มอญเครื่องใหญ่ วงปี่พาทย์มอญเครื่องคู่และวงปี่พาทย์มอญเครื่องห้า การเลือกขนาดของวงปี่พาทย์มอญที่ใช้แสดงขึ้นอยู่กับงบประมาณของงานนั้น

เพลงบรรเลงประกอบนาฏกรรมมอญรำ ทั้งหมด 12 เพลง ชื่อเพลงแต่ละเพลงมีความหมายของชื่อเพลง ซึ่งบ่งบอกถึงท่ารำมอญ นักดนตรีและมอญรำนิยมเรียกลำดับเพลงแทนการแยกชื่อเพลงเป็นภาษามอญ ซึ่งยากต่อการออกเสียง อัตรารำจังหวะของเพลง มีอัตราจังหวะสองชั้น และชั้นเดียว ใช้จังหวะหน้าทับเปิงมางในการรำมากที่สุดและหน้าทับตะโพนรองลงมา

เครื่องแต่งกาย แต่งกายชุดประจำชาติ ถ้าเป็นงานมงคลสวมเสื้อผ้าลูกไม้และนุ่ง
ผ้าซิ่นห่มสไบเน้นสีสันสะดุดตา แต่ถ้าเป็นงานอวมงคลใช้สวมเสื้อ นุ่งผ้าซิ่นสีดำ ห่มสไบสีขาว
หรือสีโพลหรือสีเหลือง ขนาดของสไบกว้าง 6 นิ้ว ยาว 2 เมตร

ผู้แสดงมอญรำในอดีตเลือกผู้ที่มีฝีมือในการรำ ในปัจจุบันเลือกขนาดรูปร่างที่
ใกล้เคียงกันหรือกำหนดอายุ ในบางครั้งต้องเลือกมอญรำตามจำนวนที่ต้องการ

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

นาฏกรรมมอญรำคือ การรำประกอบพิธีการ ซึ่งมีวงดนตรีปี่พาทย์มอญประกอบการรำของหญิงชาวมอญเรียกกันว่ามอญรำ หลักสำคัญในการรำประกอบฟังเสียงตะโพน เรียก ปัว-หะ-ปี่น ซึ่ง เป็นภาษามอญ ใช้บรรเลงประกอบทำรำทั้งหมด 12 เพลง จำนวนทำรำ 12 ท่า ในตำบลเกาะเกร็ด

รำมอญในปัจจุบันพบว่ามี 2 ลักษณะ

ลักษณะแรก รำผี รำประกอบพิธีกรรม

ลักษณะสอง มอญรำ 12 เพลง

ลักษณะแรก รำผี เป็นการรำประกอบพิธีกรรมที่จัดขึ้นในเดือน 6 มีผู้ทำพิธีคือ โต้ง ทำพิธี 2 วัน จุดประสงค์เพื่อ

1. แก้บน
2. การขอขมา
3. การขอขมาเพื่อการเสี่ยงทาย

พิธีรำเป็นผี เป็นความเชื่อของมอญในชุมชนสามโคก จังหวัดปทุมธานี ชุมชนมอญบางกระดี เขตบางขุนเทียน กรุงเทพฯ ชุมชนมอญท่าม่วงจังหวัดกาญจนบุรี และชุมชนมอญบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

ส่วนชุมชนมอญเกาะเกร็ดมีการนับถือผีบรรพบุรุษ ผีบ้าน ผีเรือนและมีความเชื่อเรื่องตุ๊กตา ห้ามนำตุ๊กตาเข้าบ้านเพราะเชื่อว่ามีผีสิงในตุ๊กตา พิธีรำผีไม่มีในชุมชนนี้มีแต่รำเข้าทรงเจ้าพ่อ โดยจัดในวันขึ้น 1 ค่ำ เดือน 6 จัดพิธีบริเวณศาลเจ้าพ่อหนุ่มคือเจ้าพ่อเกษแก้ว ไชยฤทธิ์ ตั้งอยู่หมู่ที่ 1 ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

อีกลักษณะหนึ่งคือมอญรำ 12 เพลง เป็นส่วนหนึ่งในพิธีการและประเพณีเนื่องในเทศกาลต่าง ๆ ใช้ระยะเวลาในการรำหนึ่งชั่วโมง ซึ่งมีทำรำทั้งหมด 12 ท่า รำมอญทั้งสองลักษณะใช้ดนตรี ปี่พาทย์มอญบรรเลงประกอบในการ

มอญรำในประเทศไทยมีภูมิลำเนาจากกลุ่มชนชาวมอญที่มีอารยธรรมประเพณีมาช้านาน ซึ่งมีถิ่นฐานเดิมในสหภาพพม่า ภายหลังจากการรุกรานของพม่า มอญได้อพยพเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารพระมหากษัตริย์ไทยตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาสมัยสมเด็จพระมหาธรรมราชาได้อพยพมาอยู่บริเวณบ้านใหม่ วัดบ้านขมิ้น วัดขุนแสวง สมัยพระเจ้าปราสาททอง ครอบครัวมอญอยู่บริเวณนครนายก สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช มอญอพยพมาอยู่ที่ตำบลสามโคก สมัยสมเด็จพระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์ได้จัดให้มอญอยู่บริเวณด่านเจดีย์สามองค์ สมัยกรุงธนบุรี พระเจ้า

ตากสินมหาราช มอญเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารโดยการนำของพระยาแจ้ง ตั้งภูมิลำเนาอยู่ปากเกร็ด แขวงเมืองนนทบุรี และปทุมธานี ในสมัยรัตนโกสินทร์ ในรัชกาลสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯให้ชาวมอญอพยพตั้งภูมิลำเนาอยู่ในเมืองปทุมธานี นนทบุรี นครเขื่อนขันธ์ พระประแดง ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯเฉลิมฉลองจัดงานสมโภชวัดปรมัยยิกาวาสวรวิหารมีนาฏกรรมมอญรำ จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์โดยทั่วไปที่อาศัยอยู่ในแต่ละจังหวัดได้นำวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ เข้าสู่ท้องถิ่นที่ชาวมอญตั้งรกรากอยู่นาฏกรรมมอญรำจึงมีส่วนร่วมในพิธีการและประเพณีที่เหมือนกันคือประเพณีเทศกาลวันสงกรานต์ ในประเพณีดังกล่าวมอญรำร่วมในเทศกาลนี้ ดังนั้นในการทำวิจัยศึกษานาฏกรรมมอญรำที่ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

เกาะเกร็ดเป็นตำบลหนึ่งในจังหวัดนนทบุรีที่มีลักษณะเป็นเกาะซึ่งเกิดจากการขุดคลองในสมัยพระเจ้าท้ายสระ โปรดเกล้าฯขุดคลองลัดบริเวณแม่น้ำเจ้าพระยาตรงคู้บางบัวทอง สาเหตุเพราะเส้นทางอ้อมมาก จึงขุดคลองเกร็ดเป็นทางลัด ลึก 6 ศอก กว้าง 6 วา ยาว 29 เป็นทางลัดยจรที่คนนิยมใช้เป็นเส้นทางลัด ต่อมาน้ำกัดเซาะตลิ่งกว้างขึ้น จึงกลายเป็นเกาะเกร็ดทุกวันนี้สภาพโดยทั่วไปเกาะเกร็ดเป็นเกาะที่ตั้งอยู่กลางแม่น้ำเจ้าพระยา ทิศเหนือจดตำบลคลองพระอุดม ทิศใต้จดท่าอิฐ ทิศตะวันออกจดตำบลปากเกร็ด ทิศตะวันตกจดตำบลอ้อมเกร็ด ประกอบด้วยหมู่บ้าน 7 หมู่ หมู่ที่ 1 บ้านลัดเกร็ด หมู่ที่ 2 บ้านศาลากุลนอก หมู่ที่ 3 บ้านคลอง หมู่ที่ 4 บ้านคลองสระน้ำอ้อย หมู่ที่ 5 บ้านท่าน้ำ หมู่ที่ 6 บ้านเสาธงทอง หมู่บ้านที่ 7 บ้านโองอ่าง ซึ่งมีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 5,785 คน เป็นชาย 2,722 คน หญิง 3,063 คน มีหลายเชื้อชาติมี ไทย จีน มอญ แขก จำนวนประชากรที่เป็นมอญนั้น ตั้งบ้านเรือนอยู่ในหมู่ที่ 1 หมู่ที่ 6 และหมู่ที่ 7

การประกอบอาชีพอุตสาหกรรมในครัวเรือน ทำเครื่องปั้นดินเผาในชุมชนมอญ หมู่ที่ 1 หมู่ที่ 6 และหมู่ที่ 7 ซึ่งเป็นอาชีพที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ชาวบ้านกวานอาหม่านจากเกาะตะมะมีฝีมือ เครื่องปั้นดินเผาใช้ในชีวิตประจำวัน คือ ครก อ่างดิน กระจ่าง หม้อและการแกะสลักลวดลาย

นอกจากนี้ประชากรในหมู่ที่ 2 หมู่ที่ 3 หมู่ที่ 4 และหมู่ที่ 5 ทำการเกษตรกรรมปลูกทุเรียนและลิ้นจี่เป็นที่ขึ้นชื่อของจังหวัดนนทบุรี ในจังหวัดนนทบุรี มีชุมชนชาวมอญอยู่ 3 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 1 หมู่ที่ 6 และหมู่ที่ 7 มีการประกอบอาชีพเครื่องปั้นดินเผา ซึ่งเป็นอาชีพที่รับสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ภายในเกาะเกร็ดมีสถานที่สำคัญทางศาสนามีเป็นวัดมอญทั้งหมด 6 แห่ง คือ วัดปรมัยยิกาวาสวรวิหาร วัดฉิมพลี วัดเสาธงทอง วัดไผ่ล้อม วัดป่าเลไลยก์ วัดศาลากุล วัดเป็นสถานที่สำคัญของชุมชนชาวมอญใช้ประกอบกิจกรรมต่าง ๆ อันเนื่องมาจากประเพณีต่าง ๆ ตลอดทั้งปี อาทิ ประเพณีเกี่ยวกับชีวิต คือการเกิด การแต่งงาน การบวช พิธีศพ ประเพณีเนื่องในวันสำคัญทางศาสนา เช่น วันออกพรรษา ตักบาตรน้ำผึ้ง ประเพณีเนื่องในเทศกาล วันสงกรานต์ แห่ข้าวแช่ แห่ปลา แห่หางหงส์ แห่น้ำหวาน เป็นต้น

ชุมชนชาวมอญที่อาศัยในแต่ละจังหวัดมีประเพณีและวัฒนธรรมการแสดงที่กระทำเหมือนกันคือ ประเพณีเนื่องในเทศกาล วันสงกรานต์เพียงแต่การกำหนดจัดงานต่างกันคือ เริ่มวันที่ 13-15 เมษายนหรือ เริ่มวันที่ 19-21 เมษายน เป็นต้น ขึ้นอยู่กับความสะดวกการรวมตัวกันในท้องถิ่น นอกจากนั้นการแสดงในงานแต่ละท้องถิ่นต่างกัน เช่น ที่ชุมชนมอญปากลัด พระประแดง มีการละเล่นสะบ้า ที่ชุมชนมอญบางกระดี มีการเล่นทะเลมอญ ชุมชนมอญเกาะเกร็ดมีมอญรำ 12 เพลง

ปัจจุบันผู้วิจัยพบว่าการเผยแพร่นาฏกรรมมอญรำในประเพณีเกี่ยวกับชีวิตคือพิธีทำศพพระผู้ใหญ่ที่จัดขึ้นที่วัดบางกระดี เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร วัดจันทร์กระพ้อ จังหวัดนนทบุรี ประเพณีเนื่องในวันสำคัญทางศาสนาคือวันออกพรรษาและประเพณีเนื่องในเทศกาลคือเทศกาลวันสงกรานต์วัดปรมัยยิกาวาสวรวิหาร ต.เกาะเกร็ด อ.ปากเกร็ด จ.นนทบุรี ทั้งสามประเพณีนี้ มีนาฏกรรมมอญรำร่วมในประเพณีดังกล่าว

ปัจจุบันมีผู้สืบทอดและอนุรักษ์มอญรำอาวุโส 3 ท่าน ที่เป็นที่รู้จักกันในเกาะเกร็ด คือ ครูสุนทรี่ ลำไยทอง ปัจจุบันอายุ 90 ปี ครูจำหน่าย ทองเพชร อายุ 86 ปี และครูปรุง วงศ์จ้านงค์ ปัจจุบันอายุ 80 ปี ครูทั้งสามท่านได้รับการถ่ายทอดทำรำมอญจากครูปริก ชาวตะเคียนซึ่งในอดีตมีการฝึกหัดรำโดยการถ่ายทอดทำรำในระบบเครือญาติ มีเพลงบรรเลงที่ใช้รำทั้งหมด 12 เพลง และจำนวนทำรำ 12 ทำ ดังนี้

เพลงที่ 1	เพลงยากจ่างหะเป็น	ทำที่ 1	เรียกว่า เปริง เปริง
เพลงที่ 2	เพลงกะปะะซาน	ทำที่ 2	เรียกว่า สะบะทาน
เพลงที่ 3	เพลงคอมทอ	ทำที่ 3	เรียกว่า สะบะทาน
เพลงที่ 4	เพลงชะวักตัว	ทำที่ 4	เรียกว่า สะบะทาน
เพลงที่ 5	เพลงชะวัก ชะนอม	ทำที่ 5	เรียกว่า เปริงอย่างเปราะ
เพลงที่ 6	เพลงนี้ไม่มีผู้ใดทราบชื่อ	ทำที่ 6	เรียกว่า สะบะทาน
เพลงที่ 7	เพลงกะยานหรือเพลงซาดยาด	ทำที่ 7	เรียกว่า สะโมตะดา หรือ กะวะกลั่ว
เพลงที่ 8	เพลงมอญคละ	ทำที่ 8	เรียกว่า โปดโมน
เพลงที่ 9	เพลงหะว้าย	ทำที่ 9	เรียกว่า สะปายชะนมจิน
เพลงที่ 10	เพลงเมียง – ปล้าย – หะเลีย	ทำที่ 10	เรียกว่า อะเรียงแดง
เพลงที่ 11	เพลงป้ากเมียง	ทำที่ 11	เรียกว่า ปุ่มประสะระ
เพลงที่ 12	เพลงนกขม้น	ทำที่ 12	เรียกว่า ปุ่ม ประสะเริน

โดยมีเพลงมอญทั้งหมด 10 เพลง และเพลงไทย 2 เพลง คือเพลงมอญคละ และ

เพลงนกขมิ้น จึงมีการรำทั้งหมด 12 เพลง จำนวน 12 ต่อมามีการประยุกต์เพิ่มทำอีก 6 ทำ คือ บทละคร โทง ท่าพะวาย บทละคร โทง บทโศกแขก ลาว รวมทำรำทั้งหมด 18 ทำ ปัจจุบันรำทั้งหมด 12 เพลง จำนวน 12 ทำ ส่วนทำที่ประยุกต์เพิ่ม 6 ทำ ไม่นิยมรำ เพราะเนื่องจากเวลาจำกัด ประกอบกับความนิยมของผู้ชมเปลี่ยนแปลงไป ดังนั้น การถ่ายทอดทำรำมอญ จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อการอนุรักษ์นาฏกรรมมอญรำ ผู้วิจัยพบรูปแบบและลักษณะวิธีการแสดงเฉพาะของนาฏกรรมมอญรำสำคัญ 14 ข้อ

1. การตั้งชื่อทำรำ มี 2 ประเภท ประเภทแรกการตั้งชื่อเลียนเสียงเครื่องดนตรี โทง โทงกลองในทำนองจังหวะ “ท่าเปริง เปริง” ในเพลงยกจ่างหะป็นและเพลงชะวักชะนอม และทำปู้มประสะระในเพลงป้ากเมียะ ปู้มประสะเรินในเพลงนกขมิ้น อีกประเภทการตั้งชื่อตามลักษณะท่ารำโดยมีความหมายถึงความเป็นอยู่ เช่น เพลงชะปะซาน เพลงค่อมทอ เพลงชะวักตัว และเพลงที่ 6 เป็นการขอพรและรับพรจากบรรพบุรุษ เพลงกะยานแสดงถึงความสนุกสนานรำรอบกองไฟคือรอบตะเกียงขณะฝึกซ้อม เพลงเมียงปล้ายหะเลีย เป็นการชวนกันกลับบ้านเมือง หงสาวดี เพลงพะว่าย แสดงถึงการทำขนมจีน เป็นอาหารประจำชาติของชาวมอญ

2. การเรียงลำดับทำรำตั้งแต่เพลงที่ 1 ถึงเพลงที่ 12 มีความต่อเนื่องกันเกี่ยวกับการบูชาครูอริยฐานของพรต่าง ๆ ตามลำดับดังนี้

เพลงที่ 1 ท่า เปริง เปริง มีความหมายของท่าเพื่อบูชาครูบาอาจารย์

เพลงที่ 2 ถึงเพลงที่ 4 ท่า สะปะทาน มีความหมายของท่ารำเป็นการขอพร นำพร รับพร นำสิริมงคลให้ตัวเองอยู่ในเพลงที่ 2

เพลงที่ 5 ท่าเปริงอย่างเปราะ เป็นการบูชาครูบาอาจารย์และขอพร

เพลงที่ 6 ท่า สะปะทาน ขอพรที่ได้มารวมบรมไว้ตนเอง

เพลงที่ 7 ท่า สะโมตะตา มีความสนุกสนาน

เพลงที่ 8 ท่า โปดโมน รำด้วยท่ารำที่อวดฝีมือกันในการทำรำมอญ

เพลงที่ 9 ท่า สะปายชะนมจีน แสดงถึงวิธีการดำรงชีวิตอาหารประจำของชาวมอญคือขนมจีน

เพลงที่ 10 ท่า อะเรียงเต็ง ชวนกันกลับบ้านเมือง

เพลงที่ 11 ท่า ปู้มประสะระ ท่ารำแสดงถึงการประกอบอาชีพการทำนา

เพลงที่ 12 ท่า ปู้ม ประสะเริน ท่ารำแสดงถึงการจบพรที่ขอมาทั้งหมด

3. ท่ารำในแต่ละเพลงมีชื่อเดียวแต่มีทำย่อยทั้งหมด 3-5 ทำ

3.1 จำนวนทำย่อย 3 ทำ ในเพลงต่อไปนี้

3.1.1 เพลงชะปะซาน เพลงชะวักตัว เพลงกะยานหรือเพลงซ้าดยาดหรือกะวะกลัวคือท่าสะปะทาน

3.1.2 เพลงหว่าย ทำสะพานขนมจีน มีทำทะตอยสะหยักจ้าง
ทำชาวสะนอม ทำอะเก็ดตอยปละตอย

3.1.3 เพลงป้ากเมียะ ทำปู้มประสะระ มีทำทะตอยยะจ้าง
ทำอะชิตตอยป้อยและตอน

3.1.4 เพลงนขมึ้น ทำปู้มประสะเริน มีทำทะตอยย้าจ้าง
ทำอะชิตตอยป้อยและตอน ทำปู้มประสะเริน

3.2 จำนวนทำย่อย 4 ทำ ในเพลงต่อไปนี้

3.2.1 เพลงค่อมทอ ทำสะบะทาน มีทำทะตอย สะหยักจ้าง
ทำอะชิตตอย แก้มจ้าง ทำอะเจียตอยหรือเจิงป้าน ทำชิตตั้งตอย

3.2.2 เพลงเมียง-ปล้าย-หะเล็ย ทำอะเรียงเต็ง มีทำทววยตอย
ทำบาสะปรกตอยเป็ง ทำบาสะปรกตอยปาย ทำปาวบาสะปรกตอย

3.3 จำนวนทำย่อย 5 ทำ ในเพลงต่อไปนี้

3.3.1 เพลงยากจ่างหะเป็้น ทำเปริง เปริง มีทำทะตอยย้อจ้งบอง
ทำเปริง เปริง ทำปาดตอย ทำอะชิตตอย ทำอะกลมตอย

3.3.2 เพลงชะว้วขนม ทำเปริง เปริง อย่างเปราะะ มีทำย่อยเหมือน
เพลงยากจ่างหะเป็้น

4. ทำรำที่ไม่ซ้ำกันทั้งหมด 9 เพลง ในจำนวนทำรำเป็นทำย่อยมีทั้งหมด 20 ทำ
ในเพลงดังต่อไปนี้

4.1 เพลงที่ 2 คือเพลงกะบ๊ะซาน ทำอะชิตตอย ลุบคับ แก้มจ้าง

4.2 เพลงที่ 3 คือ เพลงค่อมทอ ทำอะชิตตอย แก้มจ้าง และทำอะเจียตอยหรือ
เจิงป้าน

4.3 เพลงที่ 4 เพลงชะว้วตัว ทำอะชิตตอยโมฮ้อด

4.4 เพลงที่ 7 คือเพลงกะยาน หรือช้ายาดหรือเพลงกะวะกั้ว
ทำอะววยตอยแก้มจ้างเป็ง และทำอะววยตอยแก้มจ้างปาย

4.5 เพลงที่ 8 คือ เพลงมอญคละ ทำจิบตอย ทำสะเก็ดสะเกล้า ทำปาวตอย
ทำจิบตอยตัวราว อะววยตอยหมักและทำปู้มประสะเริน

4.6 เพลงที่ 9 คือ เพลงหว่าย ทำชาวสะนอม และทำอะเก็ดตอยปละตอย

4.7 เพลงที่ 10 คือเพลงเมียง-ปล้าย-หะเล็ย ทำทววยตอย ทำบาสะปรกตอย
เป็ง ทำสะปรกตอยปาย และทำปาวบาสะปรกตอย

4.8 เพลงที่ 11 คือ เพลงป้ากเมียะ ทำทะตอยยะจ้างและทำปู้มประสะระ
หรือปะลุ่มปู้มปะ

4.9 เพลงที่ 12 เพลงนขมึ้น ทำทะตอยยาดจ้าง

5. ลักษณะท่าร่าที่เด่นมีทำดังต่อไปนี้

5.1 ท่าเปริง เปริง ในเพลงที่ 1 เพลงยากช่างหะเป็นลักษณะการตั้งวงเหยียดลำแขนตั้ง 90 องศา ขนานกับลำตัวและตั้งวงขนานกับอก ลักษณะศีรษะ เอียงข้างตั้งวง ลำตัวและไหล่ ข้างเดียวกันกับมือตั้งวง การใช้เท้ายื่นประสมเท้าทั้งน้ำหนักตัวข้างมือตั้งวงเหยียดลำตัวแขนตั้ง

5.2 ท่าอะเรียงเดิง ในเพลงที่ 10 เมียง-ปล้าย-หะเลีย ลักษณะมือ แบตั้งวงใช้นิ้ว 2 นิ้ว ในการร่าเพลงนี้

5.3 ท่าอะชิตอยลุดับแก้มข้าง ในเพลงที่ 2 เพลงละบ๊ะซาน

5.4 ท่าอะชิสะโมฮ็อค ในเพลงที่ 4 จะวัวตัว เอียงข้างมือสูง กดลำตัวและศีรษะข้างมือที่จับสูง

5.5 ท่าทะตอยสะหยักข้างเป็นท่าใช้ในทุกลเพลง โดยทั้งน้ำหนักที่เท้าข้างใดข้างหนึ่งก่อนร่า และกดลำตัว ไหล่ ศีรษะ และย่อเข้าข้างเดียวกันทั้งหมด เคลื่อนที่ด้วยการเหยิบเท้าไปอีกข้างที่ไม่ได้รับน้ำหนัก ดังนั้นลักษณะลำตัวจึงโน้มเอนข้างเดียว

6. จุดเด่นของท่าร่า มี 4 แห่ง คือการใช้ศีรษะ การใช้ลำตัว การใช้มือ แขนและการใช้เท้า

6.1 การใช้ศีรษะ มี 3 แบบ คือเอียงขวา เอียงซ้ายและหน้าตรง การเอียงของท่าร่ามอญจะเอียงศีรษะข้างมือที่ตั้งวงสูงทุกครั้ง

6.2 การใช้ลำตัว มี 2 แบบ คือ ลำตัวตรงและเอนลำตัวคือการกดไหล่และลำตัวเพื่อถ่าน้ำหนักตัวส่วนต่าง ๆ

6.3 การใช้มือและแขน มี 4 แบบ คือ มือแบ มือจับแบบไทย มือตั้งแบโดยใช้นิ้วและการตั้งวง

6.3.1 มือแบ มี 3 แบบ คือ มือแบแบบตั้ง มือแบแบบหงาย และมือแบแบบตะแคงฝ่ามือ

6.3.2 มือจับแบบไทย มี 5 แบบ คือ จับคว่ำ จับหงาย จับปรกข้าง จับปรกหน้า และจับส่งหลัง

จับคว่ำอยู่ในท่าเปริงเปริง ท่าสะบะทาน ท่าปุมประสะระและปุมประสะเริน

จับหงายอยู่ในท่าสะบะทาน ท่าสะปายจะนมจิน ท่าปุมประสะระและท่าปุมประสะเริน

จับปรกข้างอยู่ในท่าสะบะทาน

จับปรกหน้าอยู่ในท่าย่ออะชิตอย

จับส่งหลังอยู่ในท่าสะบะทานและท่าโปดโมน

6.3.3 มือตั้งแบใช้นิ้ว 2 นิ้ว คือนิ้วชี้และนิ้วกลางชูขึ้นที่เหลือเก็บโดยใช้นิ้วหัวแม่มือกดนิ้วทางนิ้วชี้ ลักษณะนี้อยู่ในท่าอะเรียงเต็ง

6.6.4 การตั้งวงมี 4 แบบ มีวงกลาง วงหน้า วงล่าง วงพิเศษและวงบัวบาน

วงกลาง อยู่ในท่าอะโมตะตา ในท่าย่อยอะวอยคอยแก้มข้างซ้าย

วงหน้า อยู่ในท่าสะปะทานและสะพายขณะนมจิ้น

วงล่าง อยู่ในท่าสะปะทาน

วงพิเศษอยู่ท่าเปริง เปริง คือ ลำแขนเหยียดตั้งด้านหน้าท่ามุม 90 องศา กับลำตัว และตั้งข้อมือองลำแขนขนานกับลำตัวระดับหน้าอก พร้อมทั้งกดลำตัวข้างมือตั้งวง

วงบัวบาน อยู่ในท่าโปคโมน และท่าย่อยสะเก็ดสะเกล่า

6.4 การใช้เท้ามี 6 แบบ คือ ก้าวเท้า กระทบเท้า ตบเท้า แตะเท้า ย่ำเท้า และเหยียบเท้า

ก้าวเท้า มีการก้าวหน้าและก้าวข้างในระยะ 1 คือ ในท่าสะปะทานและท่าอะโมตะตา

กระทบเท้า ในท่าสะปะทานและอะโมตะตา

ตบเท้า ในท่าโปคโมน

แตะเท้า ในท่าปุมประสะระ

ย่ำเท้า ในท่าปุมประสะเริน

เหยียบเท้า ใช้ในท่ารำทั้ง 12 ท่า

7. การทิ้งมือและแขนแนบลำตัวทั้ง 2 ข้าง มีความหมาย เป็นการรอจังหวะที่รำในท่าต่อไป อีกอย่างหนึ่งเป็นสัญญาณบอกนักดนตรีให้จบเพลง โดยจังหวะหน้าทับเปิงมาง ตะโพนมอญและฉิ่งฉับบรรเลงพร้อมกัน ส่วนเพลงที่ 8 ทิ้งมือโดยไม่มีจังหวะหน้าทับตะโพนและเพลงที่ 9 ทิ้งมือไม่มีจังหวะหน้าทับเปิงมาง ในจำนวน 12 เพลง เพลงที่ 10 ท่าอะเรียงเต็ง ใช้การแกว่งแขนทั้ง 2 ข้าง

8. การเคลื่อนที่มี 3 แบบ คือ หมุนตัวครึ่งวงกลม เคลื่อนที่แนวขนานและเคลื่อนที่แถวตรง

หมุนตัวครึ่งวงกลม ในเพลงยาก่างหะเป็น, เพลงชะว้วชะนอม, เพลงมอญคละ

เคลื่อนที่แนวขนาน ในเพลงที่ 6 เพลงกะยาน เพลงหะว่าย เพลงป้ากเมียะ

เคลื่อนที่แถวตรง ในเพลงละปะชาน เพลงชะวักตัว เพลงคอมทอ เพลงกะยาน เพลงเมียง-ปล้าย-หะเลีย และเพลงนกขมึน

9. การกำหนดจังหวะเป็นอัตราจังหวะสองชั้น และชั้นเดียว เพลงลำดับที่ 1 ถึงเพลงที่ 8 เพลงที่ 10 และเพลงที่ 12 เป็นเพลงอัตราจังหวะสองชั้น ส่วนเพลงที่ 9 และเพลงที่ 11 เป็นเพลงอัตราจังหวะชั้นเดียว มอญรำทุกคนต้องฟังก่อนหน้าทับจังหวะหน้าทับของเครื่องดนตรีแต่ละชั้นในแต่ละเพลง เพื่อเปลี่ยนทำรำเริ่มเพลงใหม่ในเพลงที่ 1 ถึงเพลงที่ 6 และเพลงที่ 10 เพลงที่ 11 มีจังหวะหน้าทับเปิงมาง ตะโพนมอญและจังหวะฉิ่ง

10. การจำแนกจังหวะหน้าทับในเพลงสำหรับมอญรำ 12 เพลง สำหรับมอญรำ 12 เพลง การเริ่มขึ้นทำรำและจบทำรำด้วยการทิ้งมือในจังหวะฉิ่งมากที่สุดทุกเพลง

11. ระยะเวลาในการรำทั้ง 12 เพลง ไม่เกิน 1 ชั่วโมง เพราะเพลงหนึ่งมีทำรำใช้เวลา 3-4 นาที แต่รำทั้งหมด 4-5 เที้ยว การกำหนดทำรำขึ้นอยู่กับผู้รำคนกลางแถวหน้าเป็นผู้กำหนดโดยใช้ท่าทิ้งมือ เป็นสัญญาณให้นักดนตรีลงจังหวะ โอกาสในการรำ รำได้ทั้งเวลากลางวันและกลางคืนขึ้นอยู่กับสภาพของงานที่รำ

12. ลักษณะการตั้งแถวยืนเรียงเป็นหน้ากระดาน

13. มอญรำเกาะเกร็ดต้องรำครบ 12 เพลง ตามลำดับทุกครั้ง เริ่มจากเพลงที่ 1 เพลงยากจ่างหะเปิ่น เพลงที่ 2 ละปะชาน เพลงที่ 3 คอมทอ เพลงที่ 4 ชะวักตัว เพลงที่ 5 เพลงชะวักชะนอม เพลงที่ 6 ไม่ทราบชื่อเพลง เพลงที่ 7 เพลงกะยาน เพลงที่ 8 เพลงมอญคละ เพลงที่ 9 เพลงหะวาย เพลงที่ 10 เพลงเมียง-ปล้าย-หะเลีย เพลงที่ 11 เพลงป้ากเมียะและเพลงที่ 12 เพลงนกขมึน ความหมายของเพลงเป็นการไหว้ครูขอพรและการอธิษฐานขอพร ใ้ตัวเองและความหมายของเพลงตามลำดับของเพลงจนจบถึงเพลงที่ 12

14. ธรรมเนียมการรำมอญต้องกราบทุกครั้งก่อนรำและหลังรำ ถ้าเป็นงานอวมงคลกราบพระพุทธรูป 3 ครั้ง กราบศพพระและกราบครูตะโพน เมื่อรำครบ 12 เพลง กราบพระพุทธรูป กราบศพพระและกราบครูตะโพนหันหน้าวงปีพาทย์มอญ ถ้าเป็นงานมงคล กราบครูตะโพนหันหน้าด้านวงปีพาทย์มอญ

องค์ประกอบอื่นของนาฏกรรมมอญรำ

เวลาและสถานที่รำมอญในงานเทศกาลสงกรานต์ รำตอบ่ายวันที่ 13 เมษายน รำบริเวณลานกว้างหน้าวัดปรมัยยิกาวาสวรวิหาร โดยไม่มีเวที และประตูเข้าออก ส่วนรำในงานอวมงคลตอนกลางคืนหลังจากพระสวดอภิธรรมจบแต่ละจบ สถานที่รำหน้าปราสาทที่ตั้งศพ ไม่มีเวทีและประตูเข้าออก ขนาดพื้นที่ที่ใช้รำขึ้นอยู่กับสถานที่และจำนวนคนรำ ระยะช่องไฟในการรำ ควรมีห่างกันคนละ 75 เซนติเมตร เป็นอย่างน้อยทั้งด้านหน้า ด้านข้างและด้านหลัง

โอกาสนาฏกรรมมอญรำในอดีตและปัจจุบัน รำในงานพระราชพิธีต่าง ๆ งานสมโภชเฉลิมฉลองอันเกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์ งานประเพณีเทศกาลต่าง ๆ รำในงานที่เป็นมงคลและโดยแสดงงานอวมงคล ตลอดจนแสดงเผยแพร่นาฏกรรมมอญรำทั้งในและนอกพื้นที่

เพลงบรรเลงประกอบการใช้วงปี่พาทย์มอญบรรเลงทั้งหมด 12 เพลง มีจังหวะหน้าทับเป็นตัวกำหนดการเริ่มต้นทำรำและจบเพลงด้วยการทิ้งมือ ชื่อเพลงและชื่อทำเป็นภาษามอญ นักดนตรีและมอญรำนิยมเรียกลำดับเพลงแทนการเรียกชื่อเพลงเป็นภาษามอญเพราะยากต่อการออกเสียง อัตราจังหวะของเพลงมีอัตราจังหวะสองชั้น และชั้นเดียว

ดนตรีใช้วงปี่พาทย์มอญ ใช้ได้ทั้ง 3 ขนาด คือวงปี่พาทย์มอญเครื่องใหญ่ วงปี่พาทย์มอญเครื่องคู่และวงปี่พาทย์มอญเครื่องห้า การเลือกขนาดของวงปี่พาทย์มอญที่ใช้แสดงขึ้นอยู่กับงบประมาณของงานนั้น

เครื่องแต่งกาย แต่งกายชุดประจำชาติ ถ้าเป็นงานมงคลสวมเสื้อผ้าลูกไม้ และนุ่งผ้าซิ่นสีเหลืองห่มสไบเน้นสีสันสะดุดตา แต่ถ้าเป็นงานอวมงคลใช้สวมเสื้อลูกไม้ นุ่งผ้าซิ่นสีดำ ห่มสไบสีขาวหรือสีไพลหรือสีเหลืองทรงผมของมอญรำเกล้ามวยต่ำ ประดับมวยด้วยปิ่นปักผมหรือเครื่องประดับ เรียกว่ากะหล่ำหรือร้อยดอกไม้พันรอบมวย แต่งหน้าพองามตามสมัยนิยม

มอญรำในอดีตเลือกผู้ที่มีฝีมือในการรำ ในปัจจุบันเลือกขนาดรูปร่างและอายุที่ใกล้เคียงกัน แต่บางครั้งต้องเลือกมอญรำให้ได้ตามจำนวนที่ต้องการ

ข้อเสนอแนะ

1. ส่งเสริมให้มีการจัดสัมมนาทางวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับนาฏกรรมมอญรำเกาะเกร็ด ในท้องถิ่นเพื่อจัดพิมพ์เผยแพร่ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าทางวิชาการด้านวัฒนธรรม
2. ควรสนับสนุนให้มีการศึกษาวิจัยประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนมอญถึงรูปแบบมอญรำในท้องถิ่นอื่น เพื่อศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบทำรำและดนตรี
3. ปัจจุบันชุมชนมอญบางจังหวัด ตลอดจนเยาวชนเชื้อสายมอญมีจำนวนลดน้อยลงและได้รับอิทธิพลความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทำให้รูปแบบการแสดงนาฏกรรมมอญรำเริ่มเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคม ดังนั้น สมาคมชาวมอญและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ควรจัดหลักสูตรหรืออบรมชุมชนชาวมอญท้องถิ่นต่าง ๆ ให้เห็นคุณค่าควรสนับสนุนด้วยการสืบทอดการรำมอญในท้องถิ่น

บรรณานุกรม

- กชพร ตราโมท. มอญรำ (บัวสะเป็น) : ศิลปะคุณภาพของมอญ. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.พ.,
ม.ป.ป.
- กองการประชาสัมพันธ์ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. กลืนพระราชทาน 2541. กรุงเทพมหานคร:
กองการพิมพ์สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, 2541.
- กรมศิลปากร, พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา เล่ม 2 . กรุงเทพมหานคร :
ไอลเดียสแควร์, 2535.
- ไกรฤทธิ กั้นเรือ. อาจารย์ 3 ระดับ 8 วิทยาลัยนาฏศิลป์ กรมศิลปากร. สัมภาษณ์ .10,15,23
เมษายน 2551.
- คงเดช ประพัฒน์ทอง. “ไปดูประเพณีมอญ” ศิลปากร 22 (มกราคม 2522) : 56.
- คึกฤทธิ ปราโมช. โครงกระดูกในตู้. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สยามรัฐ, 2514.
- จำเรียน แจ็งสว่าง. หัวหน้าคณะทะแยมอญวงหงส์ฟ้ารามัญ บางกระบือ เขตบางขุนเทียน
กรุงเทพมหานคร สัมภาษณ์. 12-15 เมษายน 2549-2551.
- จำลอง ทองดี. เรื่องแผ่นดินมอญ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เรือนแก้ว, 2529.
- จำหน่าย ทองเพ็ชร. อดีตครูสอนมอญรำเกาะเกร็ด. สัมภาษณ์. 17 และ 31 กรกฎาคม 2549-2550.
- ช่วง อุ่เจริญ, พระมหา, ผู้แปลและเรียบเรียง. พงศาวดารชนชาติมอญ. กรุงเทพมหานคร :
กรุงเทพสยามการพิมพ์, 2525.
- _____. ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดอาวุธวิกสิตาราม. สัมภาษณ์. 8-9 มกราคม 2544 และ 4 กุมภาพันธ์
2550.
- _____. อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พระครูปทุมธรรมโชติ. (บุญไทย โชติปาโล) ณ
เมรุลอยแบบปราสาท 9 ยอด วัดราษฎร์ศรัทธาธรรม ต.บางหลวง อ.เมือง
จ.ปทุมธานี วันอาทิตย์ที่ 23 มีนาคม 2540.
- เชื่อน เตมีร์กี. อดีตมอญรำ 12 ท่า ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี.
สัมภาษณ์. 6,13 กันยายน 2543.
- เชื้อ ว่องส่งสาร. มอญเกาะเกร็ด. นนทบุรี : ม.ป.พ., ม.ป.ป.
- ณรงค์ฤทธิ คงปิ่น. การศึกษาวัฒนธรรมดนตรี. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาดุริยางคศิลป์
กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.
- ทวีวรรณ สงวนนาม. สำนักงานบริหารท้องถิ่น กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. สัมภาษณ์.
13-15 เมษายน 2550.

- ทิพวรรณ สงวนนาม. มอญรำเกาะเกร็ด เจ้าหน้าที่การเงิน โรงเรียนปากเกร็ด อำเภอปากเกร็ด
จังหวัดนนทบุรี. สัมภาษณ์. 13-15 เมษายน 2542.
- ทิพากรวงศ์, เจ้าพระยา. (จำ บุนนาค). พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 1.
กรุงเทพมหานคร : กรมศิลปากร, 2531.
- บุญศิริ นิยมทัศน์. รำมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชานาฏศิลป์
ไทย กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.
- ปราโมทย์ ด่านประดิษฐ์. ลักษณะเฉพาะของเพลงประจำในวงปี่พาทย์. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต
ดุริยางค์ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2543.
- ปราณี ศิริธร. ผู้รวบรวมและเรียบเรียง “มอญ” ในสารัตถคดีเหนือเกล้าแดนสยาม. เชียงใหม่ :
ลานนาสาร, 2528.
- ประยูทธ สิทธิพันธ์. พระราชประเพณีและประเพณีชาวบ้าน. กรุงเทพมหานคร : บำรุงบุญกิจ,
2524.
- ปรุ่ง วงศ์จันงค์. ครูสอนมอญรำเกาะเกร็ด. สัมภาษณ์. 24,25,30 กันยายน 2550 และ
4,12,19 กุมภาพันธ์ 2550.
- พงษ์ศิริ ศิลปบรรเลง. “การศึกษาเพลงรำมอญของเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี.” วิทยานิพนธ์
สาขามานุษยวิทยาดุริยางควิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2540.
- พจน์มาลัย สมรรถบุตร. แนวความคิดประดิษฐ์ทำรำเชิง. อุดรธานี : สำนักส่งเสริมวิชาการสถาบัน
ราชภัฏอุดรธานี, 2538.
- พัฒนาชุมชนอำเภอปากเกร็ด, สำนักงาน จังหวัดนนทบุรี. ข้อมูลการท่องเที่ยว ตำบลเกาะเกร็ด
อำเภอปากเกร็ด. นนทบุรี : ม.ป.พ., 2542.
- _____. ประวัติความเป็นมาและวัฒนธรรมมอญเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี.
นนทบุรี : ม.ป.พ., ม.ป.ป.
- พิศาล บุญผูก. ประวัติความเป็นมาและวัฒนธรรมมอญเกาะเกร็ด. นนทบุรี : สำนักงานพัฒนา
ชุมชน อำเภอปากเกร็ด, 2515.
- _____. หัวหน้าศูนย์วัฒนธรรมเกาะเกร็ด ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี.
สัมภาษณ์. 11 กุมภาพันธ์ 2551.
- พิสันต์ ปลัดสิงห์. มอญชนชาติไร้แผ่นดิน. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ., 2525.
- พระครูวิมลธรรมมาภรณ์ (เสน่ห์ ปรากฏโร). เจ้าอาวาสวัดปรมัยยิกาวาสวรวิหาร เกาะเกร็ด
อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี. สัมภาษณ์. 11-13 สิงหาคม 2550.
- ไพโรจน์ บุญผูก. “ปี่พาทย์-มอญรำ.” สยามอารยะ ปีที่ 2 ฉบับที่ 23 (พฤศจิกายน, 2537) : 49.

- ไพโรจน์ บุญผูก. **ปีพาทย์-มอญรำในดนตรีไทยอุดมศึกษา ครั้งที่ 26.** กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง, 2538.
- เยาวชนมอญ, ชมรม. **อนุสารณ์มอญรำลึก.** กรุงเทพมหานคร : มณีวิทยากรการพิมพ์, 2527.
- ยิ้ม บัณฑิตยางกูร และคนอื่น ๆ. **งานพระเมรุมาศสมัยกรุงรัตนโกสินทร์.** กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์การพิมพ์, 2528.
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับ พ.ศ.2542.** พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพมหานคร : นานามีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, 2546.
- ระเบียบ นางเงิน. **ครูสอนเครื่องปั้นดินเผา โรงเรียนวัดปรมัยยิกาวาสวรวิหาร หมู่ที่ 1 ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี สัมภาษณ์.** 12 พฤศจิกายน 2549.
- เลขานุการวุฒิสภา, สำนักงาน. **กลิ่นพระราชทาน 2541.** กรุงเทพฯ : กองการพิมพ์ สำนักงานเลขานุการวุฒิสภา, 2541.
- วินัย ภูมิพิทักษ์กุล. **แนวทางการพัฒนาเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี.** ปรินูญานิพนธ์มหาดบัณฑิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537.
- ศุทธิพร สังขมราทร. **“เอกลักษณ์และความงามท่ารำมอญที่ปรากฏในการแสดงนาฏศิลป์ไทยชุดระบำพม่า-มอญ.”** (รายงานวิชาสัมมนาสุนทรียศาสตร์นาฏศิลป์ไทย สาขา นาฏศิลป์ไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538).
- สมเขตต์ สุขศิลาธรรม. **อดีตผู้ใหญ่บ้านหมู่ 7 เกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี สัมภาษณ์.** 2-4 ตุลาคม 2550.
- สมชาย มอญดะ. **หัวหน้าศูนย์วัฒนธรรมมอญบางกระดี่. สัมภาษณ์.** 20 ธันวาคม 2543.
- สมคิด มากผาสุก. **เรื่องเล่าชาวมอญ.** พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ศรีสมบัติ, 2538.
- สมบัติ พลายน้อย. **เล่าเรื่องพม่ารามัญ.** กรุงเทพฯ : แพร่พิทยา, 2515.
- สุนทรี ลำไยทอง. **ครูสอนรำมอญเกาะเกร็ด. สัมภาษณ์.** 4 กันยายน 2543, 4, 11 พฤศจิกายน 2550, 4, 12, 15 กุมภาพันธ์ 2550.
- สุเอ็ด คชเสณี. **นายกสมาคมชาวไทยรามัญ. สัมภาษณ์.** 4,20 กุมภาพันธ์ 2544.
- _____. **“รำมอญ” การละเล่นพื้นบ้าน.** กรุงเทพฯ : ธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน), 2529.
- สุเอ็ด คชเสณี และสุจริตรัตน์ ดิฬดุง. **“บทบาทในสังคมวัฒนธรรมและการเมืองของชนกลุ่มน้อยในกรุงรัตนโกสินทร์ ความเป็นมาและความเปลี่ยนแปลงในรอบ 200 ปี” มอญในเอกสารประกอบการสัมมนาเรื่องวิวัฒนาการของศิลปะและวัฒนธรรม ณ กรุงรัตนโกสินทร์.** กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2525.
- สุจิตต์ วงษ์เทศและปรุงปรีดี ขาวปลื้ม. **แม่ไม้เพลงกลอนในอนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ นายมนัส ขาวปลื้ม.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิฆเนศ.

- สุธีรา เฝ้าโกศสถิตย์. การศึกษาความคิดเห็นของคนเชื้อสายมอญเกี่ยวกับบทบาทของสื่อมวลชน
สื่อประเพณี และสื่อมวลชนในการอนุรักษ์วัฒนธรรม : ศึกษากรณีเฉพาะชุมชนมอญ
เกาะเกร็ด ปากลัด และบางกระดี่. วิทยานิพนธ์ กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
2537 (อัครา).
- สุรพล วิรุฬห์รักษ์. วัฒนธรรมนาฏศิลป์ไทยในกรุงรัตนโกสินทร์ พ.ศ.2325-2477.
กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.
- สุริยา คงประเสริฐ. หนังสือการละเล่นพื้นบ้าน. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์สังคีตศิลป์. สุนิบัตร
ด้านการละเล่นพื้นบ้านพื้นเมือง พ.ศ.2522-2524.
- สุภรณ์ โอเจริญ. ชาวมอญในประเทศไทย : วิเคราะห์ฐานะและบทบาทในสังคมไทยตั้งแต่
สมัยอยุธยาตอนกลางถึงรัตนโกสินทร์ตอนต้น. วิทยานิพนธ์สังคมศาสตร์จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2519.
- หนังสือสงกรานต์ปากลัดและฐานทัพเขื่อนนครเขื่อนขันธ์. พิมพ์ในงานฌาปนกิจศพ นางเชื่อม
ทองโพธิ์ใหญ่ ณ เมรุวัดทรงธรรมวรวิหาร ตลาดพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ
วันที่ 30 มกราคม พ.ศ.2514 กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มิตรสยาม
- อารมณี ศรีตัญญู. มอญรำปากเกร็ด. ในอนุสรณ์มอญรำลึก. กรุงเทพมหานคร : มณีวิทยาการการ
พิมพ์, 2528.
- อาภา ศรีสงคราม. วัฒนธรรมพื้นบ้านเกาะเกร็ด. ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏจันทรเกษม 2539.
- เอ็ด ภิรมย์. เกาะเกร็ด. กรุงเทพมหานคร : บริษัทเอ็น ดี สกรีนพรีนติ้ง จำกัด วัดปรมย์ยิกาวาสวร-
วิหาร, 2542.
- อิสรา รามโกมุท. เกาะเกร็ด : วิถีชีวิตชุมชนมอญริมแม่น้ำเจ้าพระยา. กรุงเทพมหานคร : กรม
ศิลปากร, 2542.